Gemeente Mook en Middelaar

PROGRAMMABEGROTING 2024

Meerjarenraming 2025 t/m 2027

Versie raad 2 november 2023

Gemeente Mook en Middelaar

PROGRAMMABEGROTING 2024-2027

Inhoudsopgave

ALGEMEEN 6

Voorwoord 7

BEGROTING 9

1. BELEIDSBEGROTING 10

Programmaplan 11

1.1. Programma Sociale leefomgeving 12
1.2. Programma Sociaal Domein 15
1.3. Programma Fysieke leefomgeving 19
1.4. Programma Toerisme, natuur en duurzaamheid 22
1.5. Programma Bestuur en organisatie 26
1.6. Overzicht van de algemene dekkingsmiddelen 28
1.7. Overzicht van de kosten van overhead 30
1.8. Bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting 31
1.9. Bedrag voor onvoorzien 32

Paragrafen 33

1.10. Paragraaf Lokale heffingen 34
1.11. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing 43
1.12. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen 47
1.13. Paragraaf Financiering 54
1.14. Paragraaf Bedrijfsvoering 58
1.15. Paragraaf Verbonden partijen 60
1.16. Paragraaf Grondbeleid 76
1.17. Paragraaf Informatieveiligheid 78
1.18. Paragraaf Wet open overheid 79

2. FINANCIËLE BEGROTING (INCLUSIEF MEERJARENRAMING) 80

Overzicht van baten en lasten en toelichting 81

2.1. Overzicht van baten en lasten 82
2.2. Financieel overzicht 83
2.3. Begrotingsevenwicht 92
2.4. Overzicht incidentele baten en lasten 94
2.5. Uitgangspunten en analyse ramingen 96
2.6. Overzicht structurele mutaties reserves 97

Uiteenzetting van de financiële positie en toelichting 98

2.7. Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid 99
2.8. Geprognosticeerde balans 103
2.9. Emu-saldo 104
2.10. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen 105
2.11. Investeringen 107
2.12. Financiering 109
2.13. Stand en verloop reserves 110
2.14. Stand en verloop voorzieningen 113
2.15. Uitgangspunten en analyse financiële positie 116

Overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld 117

2.16. Overzicht van baten en lasten per taakveld 118

VASTSTELLINGSBESLUIT 123

Vaststellingsbesluit 124

BIJLAGEN 125

Bijlage 1 Beleidsindicatoren 126
Bijlage 2 Risico's 135
Bijlage 3 Begrippenlijst 139

ALGEMEEN

Voorwoord

Voor u ligt de begroting 2024 van de gemeente Mook en Middelaar. 2024 wordt het tweede volledige kalenderjaar van het huidige college van b&w (burgemeester en wethouders), dat in juni 2022 onder de naam *'Samen Bouwen aan Mook en Middelaar'* een coalitieakkoord en een beleidsprogramma voor de periode 2022 – 2026 presenteerde.

Een aantal voornemens uit coalitieakkoord en beleidsprogramma is in de eerste jaren reeds gerealiseerd. Onder meer denken wij hierbij aan de vergevorderde voorbereidingen van de bouw van Molenhoek-Zuid, de afgeronde planvorming voor Plan Plasmolen, nieuw opgesteld beleid ten aanzien van onder meer minima en duurzaamheid, uitvoering van een nieuwe wijze van inwonersparticipatie en realisatie van ruim honderd opvangplekken voor Oekraïense ontheemden. In 2024 gaan wij onverkort verder met de ingezette lijn en stellen wij nieuw beleid op: onder meer een integraal beleidsplan Minimabeleid en Financiële zelfredzaamheid & Schuldhulpverlening, een nieuw Integraal Veiligheidsbeleid en beleid ten aanzien van kunst & cultuur. Veel aandacht zal ook zijn voor invoering van de Omgevingswet en het werken aan een omgevingsvisie. In deze begroting treft u nadere informatie over die voornemens.

We voorzien aankomend jaar aanvullend hierop een bijzondere gebeurtenis; per 1 juni 2024 stopt burgemeester Gradisen in verband met het bereiken van de leeftijd van 70 jaar in dat jaar en wordt hij na twaalf jaar burgemeesterschap in onze gemeente opgevolgd. Vanzelfsprekend staan wij in 2024 uitgebreid stil bij het vertrek van onze huidige burgemeester en de start van zijn opvolger.

Voor 2024 presenteren wij u een sluitende begroting. Zorgen hebben wij nog steeds over het 'ravijnjaar' in 2026: vanaf dat jaar wordt het gemeentefonds herijkt waardoor een gezamenlijk tekort van (ongeveer) 3 miljard euro dreigt voor gemeenten. De korting van het gemeentefonds is des te opmerkelijker nu het Rijk taken blijft overhevelen naar gemeenten. Nederlandse gemeenten, waaronder ook Mook en Middelaar, verzetten zich bij monde van onder meer de VNG tegen de huidige plannen van de Rijksoverheid. Wij volgen de gesprekken die de VNG met de Rijksoverheid voert op de voet en hopen dat de Rijksoverheid tot het besef komt dat de aangekondigde opschalingskorting en andere miljardenbezuinigingen schrapt.

Het aankomende ravijnjaar maakt het onmogelijk om vanaf 2026 een sluitende begroting op te stellen waarin op goede wijze uitvoering gegeven wordt aan alle gemeentelijke taken. De VNG adviseerde haar leden een 'realistische meerjarenbegroting' op te stellen. De VNG berichtte haar leden over de meerjarenbegroting als volgt: *"baseer deze op het huidige takenpakket, de noodzakelijke investeringen, de inflatie, de stijgende rente, de ambities uit uw coalitieakkoord en geschatte mee- en tegenvallers. Naar verwachting zullen de meerjarenramingen 2026 en 2027 dan duidelijk tekorten aangeven."* Wij volgen het VNG advies: u treft een negatieve meerjarenbegroting over de jaren 2026 en 2027 aan.

Financieel zien de begrotingssaldi voor 2024 en volgende jaren er als volgt uit:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Saldo Zomerrapportage 2023	131 N	258 V	613 N	1.090 N
Nagekomen mutaties bestaand beleid	420 V	46 V	396 N	144 N
Subtotaal bestaand beleid	290 V	304 V	1.009 N	1.234 N
Nagekomen mutaties nieuw beleid	135 N	135 N	135 N	135 N
Subtotaal begrotingssaldo	155 V	169 V	1.144 N	1.369 N
Dekkingsplan	0 V	0 V	0 V	0 V
Begrotingssaldo	**155 V**	**169 V**	**1.144 N**	**1.369 N**

Voor een nadere toelichting op de nagekomen mutaties verwijzen wij u naar onderdeel ‘2.7 Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid’.

BEGROTING

1. BELEIDSBEGROTING

Programmaplan

Deze programmabegroting bestaat uit de volgende vijf programma's:

- programma Sociale Leefomgeving;
- programma Sociaal Domein;
- programma Fysieke leefomgeving;
- programma Toerisme, natuur en duurzaamheid; en
- programma Bestuur en organisatie.

1.1. Programma Sociale leefomgeving

Doelstelling / beoogd maatschappelijk effect

De sociale leefbaarheid in onze kernen moet de komende bestuursperiode op zijn minst op het huidige niveau blijven en waar mogelijk versterkt worden. We hebben het dan over onderwerpen als welzijn, volksgezondheid, onderwijs, sport, cultuur, verenigingen, openbare orde en veiligheid.

Voor sport, jeugd en verenigingen zetten we als gemeente waar mogelijk in op ondersteuning en wijzen we inwoners actief op mogelijkheden. Hierbij vinden we het belangrijk om onze inwoners zoveel mogelijk aan het bewegen te houden en te krijgen. Met preventie helpen we inwoners om problemen te voorkomen of te verkleinen. Tenslotte werken we aan het vergroten van (het gevoel van) veiligheid van door, samen met interne en externe partners, uitvoering te geven aan het integraal veiligheidsbeleid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Thema Veiligheid
Veiligheid is een basisbehoefte. In de gemeente Mook en Middelaar willen we het veilig wonen, werken en recreëren bevorderen. Verschillende partijen leveren hier een bijdrage aan. Samenwerking met interne en externe partners is op dit gebied van groot belang. In het 'Integraal Veiligheidsbeleid 2019' staan de prioriteiten op het gebied van veiligheid opgenomen.

Wat willen we bereiken
- We gaan voor een integrale aanpak, aangezien veiligheid bij uitstek een onderwerp is dat een keten overstijgende aanpak vergt. Daarbij nemen we geen bevoegdheden of taken van andere partijen over;
- We willen de verbinding tussen zorg en veiligheid verder versterken;
- We willen inwoners, bedrijven en de gemeente weerbaarder maken tegen ondermijnende criminaliteit;
- We gaan voor een Integraal Veiligheidsbeleid dat beter aansluit op de dynamiek binnen het veiligheidsdomein.
- We willen het naleefgedrag van de inwoners vergroten.

Wat gaan we ervoor doen
- Het huidige Integrale Veiligheidsbeleid van 2019 wordt geactualiseerd.
- Voor de integrale aanpak zetten we in op de samenwerking met onze verschillende partners op het gebied van veiligheid, onder andere door deel te nemen aan regionale projecten en overleggen, actief de (provincie overstijgende) samenwerking met andere gemeenten op te zoeken en signalen tijdig op te pakken en deze te vertalen in concrete maatregelen. We verbeteren de samenwerking met de Zorg- en Veiligheidshuizen. In onze gemeente hebben we zowel te maken met het Zorg- en Veiligheidshuis van Gelderland-Zuid als van Limburg-Noord, waarvan we als gemeente wettelijk deel uitmaken.
- We blijven deelnemen aan projecten van de regiodeal Limburg-Noord op het gebied van ondermijning. Enkele voorbeelden van projecten zijn het ACT! interventieteam en Veilig Buitengebied. Het ACT! interventieteam ondersteunt samen met netwerkpartners acht gemeenten bij de aanpak van ondermijnende criminaliteit, oftewel een mogelijke vermenging van boven- en onderwereld. Het team kijkt naar signalen die kunnen duiden op ondermijnende criminaliteit,. Het project Veilig Buitengebied richt zich op inwoners en ondernemers in het buitengebied, samen met de betrokken publieke en private partners. Aan de hand van de uitkomsten van een enquête onder

inwoners/ondernemers in het buitengebied wordt met een werkgroep gekeken naar eventuele verbeterpunten en kansen ten behoeve van een veilig buitengebied.
- We brengen een verdere professionalisering aan in de aanpak van ondermijnende criminaliteit met een betere inzet van bestuursrechtelijke instrumenten en handhavingsactiviteiten. We gaan structureel en intensiever samenwerken binnen de gemeente, over vakgebieden heen en met ketenpartners, dit doen we volgens de basisnorm Limburg die door het RIEC in samenspraak met onder meer onze gemeente is opgesteld.

Om het naleefgedrag te vergroten willen we de capaciteit voor toezicht en handhaving middels de functie van buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) uitbreiden. Een uitbreiding van het aantal fte's vergroot de zichtbaarheid, boa' s kunnen soms acteren als duo en het stimuleert mensen om zich aan de regels te houden en zo bij te dragen aan de leefbaarheid. We kunnen daarmee beter voldoen aan de verwachtingen van inwoners. We willen de capaciteit (vooralsnog) tijdelijk uitbreiden voor de duur van één jaar met 18 uur, dit staat gelijk aan 0.5 fte. Na een jaar wordt geëvalueerd op een aantal criteria (o.a. van reactief naar proactief acteren, werken in duo's, zichtbaarheid en toename handhaving) of de uitbreiding van de capaciteit voldoende meerwaarde heeft.

Verenigingen en organisaties (financieel) ondersteunen
We stimuleren een sterk verenigingsleven door activiteiten te subsidiëren.
In 2023 hebben ongeveer vijftig verenigingen en organisaties subsidie ontvangen voor uitvoering van hun activiteiten. Het kan gaan om professionele activiteiten, zoals jeugdwerk, maatschappelijk werk of dagbesteding. Maar grotendeels betreft het hier vrijwilligersorganisaties die activiteiten uitvoeren op het gebied van kunst en cultuur, sport, inloop en ontmoeting, natuur, gezondheid, ouderen en financiële zelfredzaamheid. Ook in 2024 zullen we hiermee doorgaan.

MOVE en Lokaal Sportakkoord
MOVE is het sport-, beweeg- en cultuurstimuleringsprogramma van de gemeente Mook en Middelaar. Op verschillende manieren wordt inzet gepleegd om sport en cultuur voor jong en oud mogelijk te maken. We maken hierbij gebruik van de zogenoemde combinatiefunctionarissen. Zo kennen wij onder andere een beweegcoach die beweegactiviteiten voor ouderen aanbiedt.
Aanvullend aan MOVE hebben wij een Lokaal Sportakkoord. Het Lokaal Sportakkoord is opgesteld tussen gemeente en maatschappelijke partners met het doel dat iedereen kan deelnemen en zich kan ontwikkelen op het gebied van sport, bewegen en cultuur. In het tweede kwartaal van 2023 heeft in samenwerking met partners een herijking van het Sportakkoord plaatsgevonden. Het Lokaal Sportakkoord is verbreed naar een Sport- en Beweegakkoord waarin ambities zijn geformuleerd rondom de thema's Samen (blijven) bewegen en sporten, Toekomst Sport en Beweegaanbieders en Uitnodigende en Beweegvriendelijke Omgeving. In 2024 gaan we hier mee aan de slag door te onderzoeken of we Sportmaatjes kunnen inzetten, voor mensen die niet zo makkelijk zelfstandig aansluiten bij een sport- of beweegactiviteit, of die wat langer de tijd nodig hebben om mee te kunnen doen met de groep. Ook willen we, in het kader van sportstimulering alsook het versterken van verenigingen, voor de leeftijdsgroep 12-18 jaar kennismakingslessen introduceren om sport- en cultuurdeelname te stimuleren. En gaan we in 2024 kijken hoe we de clubondersteuning kunnen optimaliseren zodat we meer op maat en passende ondersteuning kunnen bieden aan verenigingen.
Tenslotte werken wij in 2024 aan meer verbinding tussen sport, bewegen, gezondheid en preventie. In 2023 is hiervoor een Preventieplan opgesteld dat in 2024 en verder wordt uitgevoerd.

Integraal plan van aanpak preventieve gezondheid
Het jaar 2024 is het eerste uitvoeringsjaar van het meerjarig preventieplan dat we in 2023 opstellen. Dit preventieplan vormt de basis voor de verbinding tussen sport, gezondheid en preventie, Het betreft een integraal plan van aanpak dat in samenhang met partners is opgesteld en uitgevoerd. We doen dit met lokale partners voor de gemeente Mook en Middelaar, op onderdelen samen met de gemeente Heumen en voor bepaalde onderdelen in regionaal verband binnen het Rijk van Nijmegen.

Onderwijsachterstanden voorkomen en bestrijden
De gemeente heeft een wettelijke taak op het gebied van het onderwijsachterstandenbeleid. De gemeentelijke opgave bestaat uit het realiseren van een aanbod aan voorschoolse educatie voor kinderen met een risico op een ontwikkelingsachterstand, maar ook uit het tot stand brengen van een doorgaande leerlijn en het maken van resultaatafspraken met de kindcentra en scholen voor primair onderwijs.
Het voorschoolse aanbod is al enige tijd gerealiseerd. Ook hebben wij met de educatieve partners het beleid verder vorm gegeven. Daarin zijn afspraken gemaakt over de doorlopende leerlijn, in het bijzonder de overdracht van kinderen van de voorschool naar basisschool.
Beleid, werkwijze en resultaten worden jaarlijks geëvalueerd en vastgelegd in een monitor. Daarvoor wordt ondersteuning ingehuurd van het Begeleidingscentrum voor Onderwijs (BCO) in Venlo.
In het 2024 gaan wij door met de uitvoering van het beleid en de afspraken zoals die in 2023 zijn vorm gegeven. Daarbij werken wij, binnen de kaders van de doeluitkering voor onderwijs-achterstandenbeleid, met een verruiming van de leeftijdscategorie voor VVE van 2,5 naar 2 jaar. Tenslotte gaan we meer aandacht besteden aan ouderparticipatie.

Inzicht creëren in de huisvestingsopgaven voor het onderwijs
Gemeenten krijgen de wettelijke taak om een integraal huisvestingsprogramma voor de onderwijshuisvesting op te stellen. Ook is het voor de eigen bedrijfsvoering belangrijk om inzicht in de huisvestingsopgaven te krijgen. De actualiteit (duurzaamheid/energie) geeft aan dit thema extra urgentie. De gemeenten Bergen, Gennep en Mook en Middelaar hebben dit samen opgepakt en opdracht verstrekt voor het opstellen van een Integraal huisvestingsplan onderwijs. Dit wordt in 2024 opgeleverd en aan de hand daarvan zullen voor onze gemeente de toekomstige opgaven op het gebied van onderwijshuisvesting in kaart gebracht worden.

Bibliotheekwerk
De gemeente Mook en Middelaar heeft sinds enkele jaren geen bibliotheek meer en is, behalve voor het verzorgen van de schoolcollecties, niet meer aangesloten bij een bibliotheeknetwerk. Daarmee is Mook en Middelaar één van de zestien gemeenten in Nederland zonder een dergelijke voorziening.
Op 1 mei 2023 heeft de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een brief aan alle gemeenten gestuurd waarin de plannen voor het versterken van de openbare bibliotheken uiteen worden gezet. Vanaf 2025 krijgen gemeenten hiervoor een wettelijke zorgplicht. Wij zullen ons oriënteren op hoe deze vorm moet krijgen en in 2024 hierop anticiperen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	2.389	4.659	8.039	2.723	2.801	2.751
Totaal baten	-717	-2.121	-5.654	-329	-308	-228
Saldo baten en lasten	**1.672**	**2.538**	**2.385**	**2.394**	**2.493**	**2.523**
Toevoegingen aan reserves	75	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-38	-120	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**1.708**	**2.418**	**2.385**	**2.394**	**2.493**	**2.523**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.1. Financieel overzicht'.

1.2. Programma Sociaal Domein

Doelstelling / beoogd maatschappelijk effect

Binnen het programma Sociaal Domein staat centraal dat alle inwoners zich op hun eigen unieke en veilige manier kunnen ontwikkelen en mee kunnen doen aan de samenleving. De ene inwoner lukt dit geheel zelfstandig, terwijl de andere inwoner een steuntje in de rug nodig heeft. We bieden een breed scala aan voorzieningen aan zodat we dat steuntje in de rug kunnen geven. Waar nodig zetten we ook zwaardere voorzieningen in. Hierover is meer te lezen in de paragrafen ‘preventieve voorzieningen’ en ‘individuele ondersteuning’. Voor het Sociaal Domein geldt dat het cruciaal is dat de basis op orde is. Dit betekent dat we ook in 2024 blijven inzetten op preventie (en de bekendheid van onze preventieve voorzieningen) en op de samenwerking met en tussen netwerk- en ketenpartners. Met betrekking tot de opvang van statushouders en ontheemden, nemen we onze verantwoordelijkheid, passend bij de draagkracht van onze gemeenschap en de gemeentelijke organisatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inzetten op preventie

Vrijwel iedereen heeft een grote behoefte aan zelfstandigheid. Dit betekent dat mensen (meestal) het liefste voorkómen dat ze hulp van anderen nodig hebben. Daarom is preventie een belangrijk speerpunt. Door voorzieningen aan te bieden waar inwoners gebruik van kunnen maken als ze tegen iets aan lopen, kunnen we in veel gevallen voorkomen dat problemen verergeren. Zo kan de inwoner op eigen kracht verder en voorkomen we dat er uiteindelijk zwaardere voorzieningen nodig zijn. Voor deze preventieve voorzieningen geldt ook weer: de basis dient op orde te zijn. Daarom blijven we ook in 2024 voorzieningen aanbieden waar inwoners kosteloos of tegen een kleine vergoeding gebruik van kunnen maken. Voorbeelden hiervan zijn het Alzheimercafé, Buurtgezinnen, mantelzorgondersteuning, activiteiten voor en door eenzame jongeren, maatschappelijk werk, praktijkondersteuner jeugd-ggz (bij de huisartsen), hulp bij (dreigende) schulden en bijeenkomsten/groepen voor (kinderen van) inwoners met psychische kwetsbaarheid, psychische problemen en/of verslavingsproblematiek. De gemeente subsidieert verenigingen en organisaties die activiteiten aanbieden met een preventieve werking.

Waar nodig ondersteuning bieden

Met preventie kan niet altijd voorkomen worden dat er toch meer ondersteuning nodig is bij een individu of gezin. Denk hierbij aan lichamelijke beperkingen (door ziekte of vergrijzing), waardoor bepaalde handelingen niet meer mogelijk zijn en er behoefte ontstaat aan bijvoorbeeld een hulpmiddel of hulp bij het huishouden. Soms kan het ook zijn dat problemen boven het hoofd groeien of dat het meer tijd kost een probleem op te lossen. In deze situaties kan er noodzaak zijn tot bijvoorbeeld extra kinderopvang, diagnostiek, begeleiding, hulp bij opvoeden, een uitkering, bijzondere bijstand of een goede en goedkopere zorgverzekering. Inwoners met schulden kunnen hulp ontvangen van een schuldhulpverlener of hulp krijgen bij hun thuisadministratie. Wij gaan met de inwoner in gesprek om te verkennen welke ondersteuning nodig is, zodat de inwoner zo snel mogelijk weer zelfstandig verder kan. Hierbij wordt goed gekeken naar wat iemand zelf kan, wat het eigen netwerk kan bijdragen, welke vrij toegankelijke voorzieningen passend zijn en wat aanvullend nodig is.
Hoewel het aantal vragen om ondersteuning bij het Sociaal Team in zijn algemeenheid niet stijgt, is wel duidelijk merkbaar dat de ondersteuningsvragen meer complex worden en dat er andere ondersteuning nodig is dan eerder. Vaak spelen er meerdere problemen tegelijkertijd en is de achtergrond van de

problematiek complex, waardoor het meer gesprekken kost om het probleem helder te krijgen en de juiste ondersteuning te bepalen. Daarnaast zijn er in die gevallen vaak meerdere hulpverleners betrokken, waardoor er regelmatig afstemming plaats moet vinden tussen deze hulpverleners. Tenslotte hebben cliënten, nadat er al zorg is ingezet door een aanbieder, meer dan eerst nog aanvullende begeleiding nodig van het Sociaal Team. Dit heeft er in de afgelopen periode meerdere malen toe geleid dat er wachtlijsten zijn ontstaan bij het Sociaal Team en er soms externe ondersteuning nodig was om deze weer weg te werken. In 2024 breiden wij de bezetting bij het Sociaal Team uit, om inwoners sneller en beter te kunnen helpen en de noodzaak voor externe ondersteuning zo veel mogelijk te voorkomen. We werken in het bieden van ondersteuning nauw samen met keten- en netwerkpartners. Daarom vinden we het belangrijk dat ook zij op de hoogte blijven van elkaars en onze mogelijkheden. Met name in de zorgketen zijn er veel partners betrokken met een indicerende of ondersteunende rol. We faciliteren de onderlinge verbinding door regelmatig een netwerkbijeenkomst te organiseren.

Bekendheid van voorzieningen
Een goed aanbod van voorzieningen is alleen zinvol als dit aanbod ook bekend is. Bij structurele voorzieningen is het belangrijk dat partners en inwoners weten dat dit altijd beschikbaar is. Voor voorzieningen die incidenteel plaatsvinden of waarbij een gericht start-/instroommoment is, geldt dat er daarnaast gerichte werving en bekendheid nodig is. Al deze informatie delen we via communicatiekanalen van de gemeente. Bij incidentele activiteiten (of met een gericht start-/instroommoment) worden bovendien de relevante partners benaderd.

Inwoners kunnen via onze website en Maasburen alle benodigde informatie vinden, waaronder een sociale kaart met (vrijwel) alle organisaties en initiatieven op het gebied van zorg, ondersteuning en leefbaarheid. Oudere inwoners worden thuis bezocht door een vrijwilliger ouderenadviseur en worden tijdens dit bezoek geïnformeerd over voorzieningen waar zij gebruik van kunnen maken.

Inburgering
Met de Wet Inburgering 2021 (Wi2021) worden statushouders gehuisvest in onze gemeente. Het aantal te huisvesten statushouders wordt landelijk bepaald (de ‘taakstelling’). Mede door de inzet van partners Destion en Vluchtelingenhulp Mook voldoen wij jaarlijks aan onze taakstelling.
Door het oplopend aantal asielzoekers en statushouders in Nederland is de verwachting dat de taakstelling in 2024 zal toenemen. In 2024 blijven we het inburgeringstraject uitvoeren volgens de Beleidsnota Nieuwe Wet Inburgering. Een casusregisseur begeleidt de inburgeraar in dit proces. Daarnaast ontvangt de inburgeraar ondersteuning vanuit Vluchtelingenhulp Mook bij de participatie in de samenleving.

In een aantal recreatiewoningen en in een pastorie bieden we onderdak aan Oekraïense vluchtelingengezinnen. Daarnaast vindt in 2024 opvang van Oekraïense vluchtelingen plaats op een schip.

Minimabeleid en Financiële zelfredzaamheid
Door gestegen energiekosten en de alsmaar stijgende prijzen hebben steeds meer inwoners moeite om rond te komen. De verwachting daarbij is dat er meer inwoners problematische schulden zullen krijgen en dat hierdoor een groter beroep op professionele schuldhulpverlening gedaan zal worden.
Indien er sprake is van betalingsachterstand(en) bij bijvoorbeeld de energiemaatschappij, woningcoöperatie of watermaatschappij ontvangen we een signaal. Om meer inwoners te bereiken met deze signalen en een aanbod tot schuldhulpverlening, budgetadvies en hulp bij thuisadministratie te doen, is de 'Vroegsignalering' geïntensiveerd. Deze intensieve werkwijze met betrekking tot de aanpak van betalingsachterstanden en schulden zal in 2024 voortgezet worden.

Voor de inwoners met een minimuminkomen hebben wij verschillende ondersteuningsmogelijkheden vanuit ons huidige minimabeleid. Dit is onlangs vernieuwd. Omdat de regelingen en de toegang hiertoe zijn verruimd verwachten dat in 2024 meer mensen hier een beroep op zullen doen. Daarnaast wordt in 2024 een integraal beleidsplan Minimabeleid en Financiële zelfredzaamheid & Schuldhulpverlening opgesteld.

Voorbereidingen treffen decentralisatie Beschermd Wonen
Centrumgemeente Nijmegen voert beschermd wonen uit voor de gemeenten in onze regio. Het Rijk wil deze uitvoering decentraliseren, waarbij alle gemeenten hier zelf budget voor ontvangen. Deze decentralisatie is opnieuw uitgesteld; in 2023 is voor de vierde keer besloten dat de decentralisatie meer tijd gaat kosten. Deze staat nu op de agenda voor het jaar 2025. Dit betekent dat we in 2024 doorgaan met de huidige werkwijze en door blijven gaan met de voorbereidingen op de decentralisatie. Onderdeel hiervan is dat we met de ketenpartners in gesprek blijven over het realiseren van passende wooneenheden voor de doelgroep.

Naar verwachting ontvangen we in 2024 vanuit centrumgemeente Nijmegen financiële middelen om een aantal projecten te realiseren in voorbereiding op de decentralisatie. Denk hierbij aan de bekostiging van ambtelijke capaciteit, herstelvoorzieningen, communicatie en inclusie en preventie. Ook de Wijk GGD valt hieronder. De Wijk GGD wordt uitgevoerd door de GGD in samenwerking met een ervaringsdeskundige, die gezamenlijk twaalf uur per week voor onze gemeente beschikbaar zijn. De Wijk GGD zorgt voor meer kennis op lokaal niveau over psychische kwetsbaarheid, meer verbinding met en samenwerking tussen lokale en regionale partners en zij kunnen ook op individueel niveau inwoners (en hun omgeving) begeleiden.

Praktijkondersteuner GGZ Jeugd inzetten
In 2022 zijn we gestart met de inzet van een praktijkondersteuner geestelijke gezondheidszorg voor jeugdigen (POH GGZ Jeugd) bij de huisartsen. Doel van deze inzet is betere en sneller ondersteuning van jeugd en jongeren met psychische problemen en het terugdringen van de kosten van professionele GGZ. De POH GGZ Jeugd is een pilot die loopt tot eind 2024.

Verbetering jeugdstelsel
Vanuit het Rijk zijn er in de algemene uitkering middelen beschikbaar gesteld om de uitvoeringscapaciteit in de sociale wijkteams te verbeteren. In 2023 zijn we gestart met een pilot waarbij we een gedragswetenschapper inhuren om waar nodig mee te denken in casuïstiek. In 2024 willen we blijven werken met een gedragswetenschapper.
Daarnaast is landelijk de hervormingsagenda jeugd vastgesteld, met als doel dat jeugdigen en gezinnen betere en tijdige hulp en ondersteuning ontvangen, op de juiste plek en wanneer dit nodig is. Het Rijk geeft ons tijdelijk extra financiële middelen om te investeren in deze hervorming, maar verwacht hier ook binnen een paar jaar financieel resultaat van te zien Deze hervormingsagenda vraagt inzet gedurende een middellange periode en loopt tot en met 2028. In 2024 zullen we zowel lokaal als in samenwerking met de regio, starten met de gevraagde doorontwikkeling.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	6.634	6.778	6.769	6.837	6.811	6.840
Totaal baten	-1.611	-1.453	-1.338	-1.328	-1.328	-1.328
Saldo baten en lasten	**5.023**	**5.325**	**5.430**	**5.508**	**5.483**	**5.512**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	-355	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**5.023**	**4.970**	**5.430**	**5.508**	**5.483**	**5.512**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.1. Financieel overzicht'.

1.3. Programma Fysieke leefomgeving

Doelstelling / beoogd maatschappelijk effect

De leefbaarheid in de kernen staat centraal en wordt de komende periode waar mogelijk versterkt. Dat gebeurt vanuit het programma sociale leefomgeving, maar wordt tevens meegenomen in de fysieke leefomgeving. Beide zijn componenten voor het ervaren van een betere leefomgeving.
Wij bouwen woningen voor alle doelgroepen waardoor de woningnood voor onze inwoners en in de regio wordt verminderd. Daarvoor worden enkele grotere locaties ingevuld, maar ook kleinere initiatieven blijven mogelijk. Bereikbaarheid, duurzaamheid en verkeersveiligheid zijn belangrijke thema's bij het vormgeven van de fysieke leefomgeving. Voor een optimale inrichting van de openbare ruimte moet de balans tussen alle thema's worden gevonden. Dat geldt zowel voor de bestaande situatie als voor nieuw in te richten locaties.

Wat gaan we daarvoor doen?

(Mee)werken aan bouw- en infrastructurele projecten
Wij geven medewerking aan diverse woningbouw- en infrastructurele projecten die bijdragen aan de leefbaarheid in onze gemeente. Het gaat om in ontwikkeling of in aanbouw zijnde grote(re) woningbouwprojecten als Molenhoek Zuid en Groesbeekseweg 19 in Mook maar ook de realisatie van sociale woningbouw aan het Kerkplein in Middelaar. Daarnaast is en blijft er ook ruimte voor kleinere initiatieven.

In 2023 is gestart met het aanpakken van de rijbaan en parkeervakken in de Generaal Gavinstraat in Mook. Hierbij wordt ook wegverharding afgekoppeld van het riool en komen er bomen
in de straat. De herinrichting van de N271 (Rijksweg) tussen Mook en Milsbeek wordt afgerond, waarbij ook de pleisterplaats in Plasmolen wordt gerealiseerd.

We gaan verder met de voorbereiding van de aanpak van de Kerkstraat in Mook en de herinrichting van plein Plasmolen. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar het toepassen van klimaatadaptieve maatregelen en het bevorderen van de biodiversiteit (bijvoorbeeld in de vorm van toevoegen van groen).

Realiseren van (betaalbare) woningen
Wij realiseren woningen in overeenstemming met de in 2023 gesloten Woondeal Limburg en de geactualiseerde Woondeal regio Arnhem Nijmegen. Daarbij wordt gebouwd voor alle doelgroepen. Met woningstichting Destion wordt nauw samengewerkt en zijn prestatieafspraken gemaakt om huisvesting voor de diverse doelgroepen beschikbaar te houden en te maken.

Als direct gevolg van de oorlog in Oekraïne verrichten wij een verkenning naar huisvesting van Oekraïense vluchtelingen. Deze huisvesting is voor een periode van 10-15 jaren, waarbij ingezet wordt op een combinatie van het realiseren van woningen voor ook statushouders en eigen spoedzoekers. Deze huisvesting is in een intensief traject met woningstichting Destion onderzocht. De financiële haalbaarheid is afhankelijk van middelen van de Rijksoverheid. Daarnaast vertragen technische beperkingen (capaciteitsproblemen op het elektriciteitsnet van Enexis) een mogelijk snelle toekomstige uitvoer. Voor het vervolg van dit project blijven we in gesprek met de Rijksoverheid over de financiële middelen en gaan wij in 2024, indien er een sluitende businesscase is, op de aangewezen locatie(s) een passend participatietraject doorlopen en de plannen uitwerken en realiseren.

Invoeren Omgevingswet
Een belangrijke ontwikkeling is de invoering van de Omgevingswet die op 1 januari 2024 in werking treedt.

Vanaf het moment van inwerkingtreding gaan we werken met de nieuwe instrumenten die deze wet geeft. In voorbereiding op deze wet hebben we een nieuw vergunningensysteem ingevoerd. Hiermee kunnen wij meldingen en vergunningen op grond van de Omgevingswet ontvangen en verlenen. Met inwerkingtreding van de Omgevingswet worden enkele provinciale taken op het gebied van bodem naar de gemeenten overgeheveld. Deze taken worden gezamenlijk ingevuld in RUD-verband.

Opstellen omgevingsvisie
In 2023 is gestart met het opstellen van een gemeentebrede omgevingsvisie. Hierbij speelt participatie een belangrijke rol. Deze visie moet voor 1 januari 2027 zijn vastgesteld. De Omgevingswet beoogt een integrale afweging van alle relevante zaken in verband met de fysieke leefomgeving. Dat houdt in dat we in de omgevingsvisie niet alleen onze geldende structuurvisies actualiseren, maar dat we ook onderdelen opnemen als woonvisie en een visie op ontwikkellocaties. Ons uitgangspunt hierbij is dat we zoveel mogelijk uitgaan van bestaand beleid.

Onderdeel van de nieuwe omgevingsvisie is een visie op de Cuijksesteeg. Aan de ene kant speelt hierbij de woningbouwontwikkeling van Molenhoek Zuid een rol vanwege de verplaatsing van het volkstuinencomplex. Aan de andere kant omdat we gronden aan de Cuijksesteeg voor toekomstige woningbouw in beeld hebben.

Molenhoek Zuid
In het projectgebied van Molenhoek Zuid bezit de gemeente grond (het volkstuinencomplex). Samen met drie ontwikkelaars die de overige grondposities in het gebied hebben, wordt de locatie ontwikkeld. Inmiddels is het bestemmingsplan vastgesteld. De planning is dat de projectontwikkelaar eind 2023 start met de voorbereiding op de uitvoering. Uitgangspunt is een woonwijk te creëren met een gevarieerd en betaalbaar woonprogramma in aansluiting op de uitgangspunten van de Woondeal in de regio Arnhem Nijmegen. In 2024 verwachten we dat de bouw van de eerste woningen start.

Verbeteren bereikbaarheid en verkeersveiligheid
Het Mobiliteitsplan 2021 is mede de basis om te werken aan de bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Hierbij is het zaak ontwikkelingen te volgen en zo nodig anticiperen om zaken te verbeteren. Specifiek wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn om de Witteweg te Plasmolen te betrekken bij de plannen voor het plein Plasmolen. Het doen van beheer en onderhoud aan de bestaande infrastructuur is belangrijk voor de bereikbaarheid, mobiliteit en de verkeersveiligheid en heeft ook in 2024 de aandacht.

Het project 'Opwaarderen Maaslijn' heeft onze aandacht. Wij participeren in het betreffende werkproces, onder verantwoordelijkheid van ProRail. Voor onze gemeente betreft dat vooral het verbreden van het spoorviaduct bij Molenhoek. 2024 staat in het teken van de voorbereiding van het project.

Het Lokale verkeersonderzoek A73-Groesbeek is besproken met de regio (de buurgemeenten, regionale partners en de provincies). Het onderzoek is belangrijk om te komen tot voorstellen voor maatregelen, tegen de overlast van doorgaand verkeer. Hierbij zijn inzicht in de standpunten, de mogelijkheden voor oplossingen, medewerking en eventuele partnerschap essentieel. Dit laatste alleen al door de hoge kosten, maar ook voor de goede regionale aanpak binnen of buiten onze gemeentegrenzen. De wijze waarop dit kan worden vormgegeven wordt in 2024 duidelijk. Als daar middelen voor nodig zijn, wordt dat in de zomerrapportage 2024 opgenomen.

Regionaal werken we samen binnen Trendsportal/RMO (Regionaal Mobiliteitsoverleg) Noord-Limburg en in de Groene Metropoolregio op het onderdeel ‘Verbonden Regio’. Op de betreffende mobiliteitsthema’s wordt met de regio afgestemd en waar mogelijk samengewerkt met als doel een zo groot mogelijke synergie van mobiliteit.

Openbare ruimte op orde houden
Voor het op orde houden van de openbare ruimte werken wij met diverse beheersplannen. Op die manier worden wegen, riolering, openbare verlichting, het groen, speeltoestellen en -terreinen en civieltechnische kunstwerken (bruggen) in stand gehouden. Het onderhoud is op orde. Daar waar mogelijkheden werken we zoveel mogelijk integraal en klimaatadaptief. Bij herinrichtingsprojecten is een integrale aanpak en het inspelen op de klimaatverandering het uitgangspunt.

Wij plegen noodzakelijk onderhoud aan de speeltoestellen en waar nodig worden verouderde of versleten speeltoestellen vervangen, zodat wij de deugdelijke en veilige speeltoestellen op orde houden.

Het verzorgen van toezicht en handhaving
Het milieu- en bouwtoezicht is regionaal georganiseerd. De wettelijke milieutaken zijn bij de Regionale Uitvoeringsdienst Limburg Noord (RUD LN) ondergebracht. Medewerkers zijn bij de aangesloten gemeenten in dienst en verrichten van daaruit hun toezichtstaken. In 2021 heeft de landelijke overheid het functioneren van de omgevingsdiensten, waartoe de RUD LN ook behoort, laten onderzoeken. Het Rijk, VNG, IPO en ODNL komen met een interbestuurlijk programma voor verbeteringen in het stelsel van de Omgevingsdiensten. Vooruitlopend hierop is in 2022 een pakket maatregelen opgesteld waarmee de RUD LN als effectieve netwerkorganisatie wordt versterkt. Op grond van de in het IBP geformuleerde kritische prestatie-indicatoren (kpi’s) bezien of en welke aanpassingen moeten worden doorgevoerd in 2024. Bij aanpassingen zal dit waarschijnlijk een aanpassing van de begroting van 2024 tot gevolg hebben. Hierover ontstaat begin 2024 meer duidelijkheid. Zie ook paragraaf 1.15 verbonden partijen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	2.052	2.493	2.404	2.265	2.268	2.271
Totaal baten	-933	-818	-845	-845	-845	-845
Saldo baten en lasten	**1.120**	**1.674**	**1.559**	**1.419**	**1.423**	**1.426**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-74	-161	-57	-57	-57	-57
Geraamd resultaat	**1.045**	**1.513**	**1.502**	**1.362**	**1.366**	**1.369**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.1. Financieel overzicht'.

1.4. Programma Toerisme, natuur en duurzaamheid

Doelstelling / beoogd maatschappelijk effect

Toerisme
In Mook en Middelaar is er met haar unieke ligging, geschiedenis, natuurschoon en kunstenaarskolonie op het gebied van recreatie en toerisme, altijd iets te beleven. Wij willen ons inzetten voor een verdere ontwikkeling van deze sector. Dit in samenwerking met de regio, inwoners, onze eigen ondernemers en gebruikers. Door bezoekers van buiten de gemeente aan te trekken ontstaat een breder (financieel) draagvlak voor diverse voorzieningen. Hierdoor wordt het voorzieningenaanbod voor de eigen inwoners ook sterk vergroot. Initiatieven voor kunst en cultuur worden waar mogelijk ondersteund.

Duurzaamheid en natuur
De gemeente Mook en Middelaar moet in 2050 een klimaatneutrale gemeente zijn. Daar wordt eind 2023 nog beleid op vastgesteld. We zullen gaan werken met de thema's elektriciteit, warmte, klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulariteit. Voor 2024 ligt de focus daarom op de maatregelen die uitgevoerd moeten worden om uiteindelijk een klimaatneutrale gemeente te worden. Het thema openbaar groen wordt hier ingevoegd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toerisme
Toerisme en Recreatie zijn belangrijke economische pijlers voor onze gemeente vanwege de rijke natuur en cultuur(geschiedenis), maar ook vanwege het aanbod aan wandel-, fiets- en paardrijdroutes, waterrecreatie, horeca en het aanbod aan verblijfsaccommodaties.
De centrale ligging van de gemeente draagt bij aan de ontwikkeling van het toerisme en het verwelkomen van dagrecreanten die vanuit de regiogemeenten en Duitsland komen. Daarnaast is de gemeente ook zeer geliefd bij de eigen inwoners en is het belangrijk dat deze trots wordt behouden en zo mogelijk wordt versterkt.

De gemeente kijkt zelf naar samenwerkingsmogelijkheden met regiogemeenten en probeert dit in 2024 te versterken. Ook ondernemers weten elkaar te vinden in de uitwisseling van kennis en samenwerking met buurgemeenten. Het percentage horeca en recreatiebedrijven in de gemeente is groot. Deze ondernemers zijn mede bepalend in de uitstraling en aantrekkingskracht van de gemeente voor toerisme en dagrecreatie.

Intensiveren samenwerking gemeente en ondernemers
Het college gaat in 2024 door met het laagdrempelig bereikbaar en benaderbaar zijn voor ondernemers in de gemeente. In 2024 zal ook de tussentijdse evaluatie plaatsvinden van de economische agenda 2021-2026.

Daarnaast geven we vanuit de regionale samenwerkingsverbanden in het Rijk van Nijmegen en Noord-Limburg vervolg aan de gezamenlijke communicatie en actielijnen. Met de vaststelling van het herijkte Actieprogramma Toerisme en Recreatie Noord-Limburg in 2023, hebben ondernemers regionaal een grotere rol gekregen binnen de actielijnen en in de sturing middels een strategische ondernemerstafel.

Plan Plasmolen
Voor Plasmolen is het van belang dat er breed gedragen herontwikkeling van het parkeerplein aan de Muldershofweg en Witteweg plaatsvindt. Daarvoor is een participatietraject opgestart, waarbij met een

platform met inwoners en ondernemers de plannen zijn voorbereid. De plannen zijn in juli 2023 aan de inwoners van Plasmolen gepresenteerd. Vervolgens is een keuze voor ontwerp gemaakt, waarvoor bij de provincie Limburg in het kader van de investeringsagenda een subsidie van € 500k is gevraagd. In 2024 zal het gekozen ontwerp uitgevoerd worden.
Daarnaast is het van belang dat naast dit project ook een verbetering van de parkeerplaats aan de Witteweg (zijde Middelaar) en de Witteweg zelf plaatsvindt.

Realiseren Toeristisch Overstap Punt (TOP)
De bereikbaarheid, het parkeren van auto's en het stallen van fietsen zijn belangrijke aandachtspunten op het gebied van mobiliteit en gastvrijheid. Veel mensen bezoeken onze gemeente met het openbaar vervoer of met de auto en willen genieten van een fiets- of wandeltocht, gaan paardrijden of varen. Deze "dag parkeerders" willen we graag een goede parkeerplaats aanbieden die de kort verblijf bezoekers niet in de weg staan. Voor het langer parkeren biedt de bestaande parkeerplaats aan de Witteweg (zijde Middelaar) mogelijkheden. Tevens wordt gekeken naar een TOP in Molenhoek. Dit betreft een hotel. De realisatie van deze TOP-locaties is in 2024 voorzien, in aanloop naar het toeristisch seizoen en in samenhang met de oplevering van ook andere TOP-locaties in Noord-Limburg.
Herdenken 450 jaar Slag op de Mookerheide
Op 14 april 2024 is het precies 450 jaar geleden dat de Slag op de Mookerheide in onze gemeente plaatsvond. Diverse ondernemers en verenigingen hebben belangstelling getoond om met elkaar na te denken over een herdenking van deze belangrijke gebeurtenis. Naast activiteiten georganiseerd door het Huys te Moock en het Erfgoedplatform zal de gemeente een deel van de herdenking zelf organiseren.

Kunst en cultuur ondersteunen
Eind 2023 en begin 2024 stellen wij beleid op met betrekking tot Kunst en Erfgoed. Om hier uitvoering aan te kunnen geven investeren wij in de ambtelijke capaciteit op deze terreinen. Daarnaast zullen we lokale initiatieven op gebied van kunst en cultuur waar mogelijk ondersteunen.

Voor 2024 staan er een aantal projecten in samenwerking met Bergen en Gennep op de planning. Zo zijn we, met financiële steun van de rijksoverheid, bezig met een kerkenvisie, voor het behoud van monumentale kerkgebouwen.

Duurzaamheid en natuur
In 2024 voeren we het nieuwe beleid uit dat naar verwachting eind 2023 wordt vastgesteld. We onderzoeken samen met partners uit de gemeente de mogelijkheden voor een vernieuwd Duurzaamheidsloket. Dat loket is dan het eerste aanspreekpunt voor alle inwoners, organisaties en bedrijven in Mook en Middelaar en heeft dus een bredere oriëntatie dan het huidige loket.
De gemeente werkt samen met organisaties in de gemeente aan duurzaamheid. Waar mogelijk verstrekken we hen hiervoor subsidie.

Elektriciteit
Momenteel heeft 38% van onze woningen zonnepanelen op het dak. We streven er naar om op termijn alle geschikte daken te hebben voorzien van zonnepanelen. Vanuit het nieuwe duurzaamheidsbeleid willen we in 2024 werk maken van een versnelde aanpak voor meer zon op dak.

De afgelopen jaren is er met projectsubsidies gestart met het werken met energiecoaches via het Energiecafé. De bezoeken van energiecoaches zorgen voor veel bewustwording bij inwoners en voor directe energiebesparing. We willen deze manier van werken graag structureel maken en standaard 200 huisbezoeken per jaar inkopen bij het Energiecafé. Vooralsnog gedurende de looptijd van de specifieke uitkering t/m 2025.

Een groot deel van de elektriciteit in onze gemeente wordt gebruikt door bedrijven. We gaan in 2024 op zoek naar mogelijkheden om ook bedrijven te ondersteunen in het terugdringen van hun energiegebruik middels coaching.

We vinden dat iedereen mee moet kunnen doen in de energietransitie. Het kan niet zo zijn dat alleen mensen met voldoende middelen of grote bedrijven kunnen investeren en daar de voordelen van krijgen. We zetten er dus op in, dat iedereen in onze gemeente mee kan profiteren van projecten. In 2024 willen wij mogelijke kansen rondom lokaal eigendom en lokaal profijt in regionaal verband verkennen.

Warmte
In de Transitievisie Warmte hebben we geschreven dat de focus de komende jaren ligt op isolatie. In 2024 gaan we binnen de kaders van het Nationaal Isolatie Programma aan de slag met een Lokaal Isolatie Programma om de woningen met D-, E-, en F-labels aan te pakken. We zoeken hiervoor de samenwerking met buurgemeenten.

Klimaatadaptatie
Als gemeente zijn we verplicht om in 2050 klimaatadaptief te zijn. Om dichter bij dit doel te komen zal vanuit het nog vast te stellen duurzaamheidsbeleid ingezet worden op acties rondom water, hitte en droogte. In dat kader versterken we onze inzet om de openbare ruimte waar mogelijk verder te vergroenen. In 2023 zijn eerste stappen gezet om inwonerinitiatieven voor vergroenen van hofjes goed bevallen, die aanpak zetten we voort.

Biodiversiteit
De afgelopen jaren zijn wij als gemeente in het beheer van de openbare ruimte al natuurinclusiever gaan werken. Ons natuurvriendelijk maaibeheer geven we een vervolg met als doel het verbeteren van de leefomgeving van gebiedseigen flora en fauna.
Om aan de slag te kunnen gaan met het isoleren van woningen, is het van belang om de wet faunabescherming in acht te nemen. In 2024 krijgt dit een vervolg.

Openbaar groen
Verouderd en versleten openbaar groen gaan we renoveren en herinrichten naar een duurzame toekomstbestendige groene inrichting. Daarnaast zorgen we voor een gezond en veilig bomenbestand door structurele periodieke controles en daaruit voortkomende snoei- en onderhoudsmaatregelen.

Proefgebied omgekeerd inzamelen
In het in 2021 vastgestelde grondstoffenplan stond gepland om vanaf 2024 in een proefgebied met ondergrondse restafvalcontainers te gaan werken. Op grond van het amendement van de gemeenteraad van 13 juli 2023 is de besluitvorming hierover doorgeschoven naar het voorjaar van 2024. Hierdoor zijn de resultaten bekend van één volledig jaar werken met laagfrequent inzamelen in combinatie met overloopcontainers.

Herstel van iconische Maasheggen
Samen met Bergen en Gennep werken we aan het behoud, herstel en de ontwikkeling van de Limburgse Maasheggen. Hiervoor worden hydraulische berekeningen uitgevoerd ten behoeve van de voor ‘Stroomvoerend rivierbed’ aangewezen gronden. In 2024 gaan we verder met de uitvoering van het project.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	1.801	2.751	1.932	1.883	1.883	1.883
Totaal baten	-1.023	-1.656	-1.090	-1.090	-1.090	-1.090
Saldo baten en lasten	**778**	**1.094**	**842**	**793**	**793**	**793**
Toevoegingen aan reserves	328	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-224	-390	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**882**	**704**	**842**	**793**	**793**	**793**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.1. Financieel overzicht'.

1.5. Programma Bestuur en organisatie

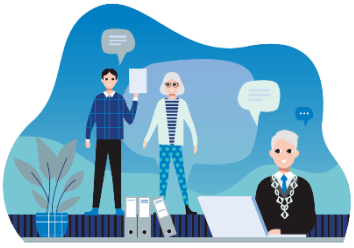

Doelstelling / beoogd maatschappelijk effect

Als gemeente voeren we taken uit die direct van belang zijn voor onze inwoners. Deze taken voeren we als een betrouwbare partij op een rechtmatige en integere manier uit. Hierbij zoeken we continue naar mogelijkheden om de dienstverlening aan onze inwoners te verbeteren. De organisatie blijft in ontwikkeling; ondanks de druk op de arbeidsmarkt lukt het om functies in te vullen en medewerkers te binden en boeien. We investeren in medewerkers om onze inwoners zo goed mogelijk van dienst te zijn. Om inwoners beter te betrekken bij (veranderingen in) hun leefomgeving maken we inwonersparticipatie een steeds vanzelfsprekender onderdeel van de gemeentelijke manier van werken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitgangspunten
We blijven investeren in het ontwikkelen van onze medewerkers, het aantrekken van nieuwe mensen en het realiseren van voldoende kwaliteit in werkzaamheden. Met daarbij een sluitende begroting, waarbij structurele uitgaven met structurele middelen gedekt zijn. Voor nadere informatie over onze interne bedrijfsvoering verwijzen wij naar de paragraaf Bedrijfsvoering.

Uitvoeren aanpak inwonerparticipatie
Op basis van eerder gezette stappen en de evaluatie van het participatietraject rond duurzaamheid, gaan we participatie verder inbedden in de gemeentelijke organisatie. Dat doen we onder meer door intern trainingen te organiseren en de ondersteuning verder te professionaliseren, zodat:
- participatie stap voor stap standaard onderdeel wordt van de gemeentelijke manier van werken;
- collega's zoveel mogelijk zelfstandig participatietrajecten kunnen begeleiden;
- we meer en meer constructief gebruik gaan maken van de kennis en kunde die in onze gemeenschap aanwezig is.

In 2024 zetten we deze aanpak voort, onder meer bij het opstellen van een nieuwe omgevingsvisie. We stellen de Omgevingsvisie op voor de fysieke leefomgeving van onze gemeente en inwoners mogen participeren. Dit doen we onder begeleiding van een professionele participatiepartner met brede ervaring rond het creëren van betrokkenheid.

Samenwerking
De gemeente Mook en Middelaar is de afgelopen jaren verschillende samenwerkingsverbanden aangegaan en is bij een aantal overlegtafels dan wel structuren aangesloten. De dubbele oriëntatie op Noord-Limburg en Rijk van Nijmegen/Groene Metropoolregio trekt een grote wissel op het bestuur en de ambtelijke organisatie. Voor het sociale domein en ICT hebben we een duidelijke keuze gemaakt voor het Rijk van Nijmegen. Als Limburgse gemeente zijn wij voor het fysieke domein aangewezen op samenwerking op regionaal niveau in de provincie Limburg maar zijn we ook actief binnen de Groene Metropoolregio. In Noord-Limburg participeren we in een Regiodeal en in een Investeringsagenda. Ook in de regio Arnhem-Nijmegen is sprake van een Regiodeal waarbij nader onderzocht wordt of we hier aan deelnemen. In 2023 en de eerste helft van 2024 bereiden we ons met andere gemeenten voor op wijzigingen die de nieuwe Wet op de Gemeenschappelijke Regelingen van ons vragen, onder meer ten aanzien van versterking van de grip van de raden op gemeenschappelijke regelingen.

Gemeenteraad
We willen samen bouwen om het vertrouwen van onze inwoners waar te maken. Samen bouwen op grond van bereikte resultaten, participatie, integriteit en een samenwerking tussen bestuur en inwoners die is gebaseerd op ieders verantwoordelijkheden en mogelijkheden. Het Mooks vergadermodel ondersteunt het besluitvormingsproces van de gemeenteraad.

Burgemeestersprocedure
Na twaalf jaar burgemeesterschap van de gemeente Mook en Middelaar is burgemeester Gradisen in 2024 niet herbenoembaar vanwege het bereiken van de leeftijd van 70 in 2024. De gemeenteraad is inmiddels gestart met de voorbereidingen voor de voordracht van een nieuwe burgemeester. Op verzoek van het kabinet van de provincie heeft burgemeester Gradisen reeds op 5 juli 2023 Zijne Majesteit de Koning verzocht hem met ingang van 1 juni 2024 eervol ontslag te verlenen om formeel de procedure tijdig te kunnen starten voor een nieuwe burgemeester. Zoals te verwachten, wordt daarmee voor de gemeente Mook en Middelaar in de tijd een naadloze overgang mogelijk met de benoeming en installatie van een opvolger. De nieuwe burgemeester zal in juni 2024 starten.

Verplichte onafhankelijke rekenkamer
Alle gemeenten zijn verplicht een onafhankelijke rekenkamer te hebben (of in te stellen) om de controlerende en kaderstellende taken van de gemeenteraad te ondersteunen. In onderzoeken beantwoordt de rekenkamer de vraag of het gevoerde beleid en het bestuur kostenefficiënt, effectief en volgens de regels gebeurt, oftewel of het geld van de gemeente zinnig, zuinig en zorgvuldig is besteed. In 2024 wordt naar verwachting een onafhankelijke rekenkamer ingesteld.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	1.176	1.296	1.311	1.259	1.265	1.268
Totaal baten	-174	-18	-1	-1	-1	-1
Saldo baten en lasten	**1.002**	**1.278**	**1.310**	**1.258**	**1.264**	**1.267**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-17	-30	-190	-5	-5	-5
Geraamd resultaat	**985**	**1.249**	**1.120**	**1.253**	**1.259**	**1.262**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.1. Financieel overzicht'.

1.6. Overzicht van de algemene dekkingsmiddelen

Wettelijk kader
Artikel 8, lid 1 letter b jo. artikel 8, lid 5 BBV.

Algemeen
In de begroting worden specifieke en algemene dekkingsmiddelen onderscheiden.

Specifieke dekkingsmiddelen
Specifieke dekkingsmiddelen hangen samen met concrete beleidsvelden. Deze zijn opgenomen in de baten bij de desbetreffende programma's. Voorbeelden van specifieke dekkingsmiddelen zijn bepaalde inkomsten van het rijk (bijvoorbeeld een rijksbijdrage in verband met uitvoering van de Wet werk en bijstand), de inkomsten voor concrete gemeentelijke diensten (bijvoorbeeld afvalstoffenheffing voor het ophalen van afval of leges voor het in behandeling nemen van verzoeken tot het verstrekken van vergunningen of het afgeven van reisdocumenten).

Algemene dekkingsmiddelen
De algemene dekkingsmiddelen zijn vrij aanwendbaar. De besteding van deze inkomsten is niet aan een bepaald programma(-doel) gebonden. De algemene dekkingsmiddelen vormen een financiële dekking van de (nadelige) saldi van de programma's omdat daar met name de kosten zijn geraamd.

Algemene dekkingsmiddelen
Voor 2024 bedragen de algemene dekkingsmiddelen, (afgerond) € 16,9 miljoen.

Bedragen x € 1.000

Overzicht algemene dekkingsmiddelen (baten)	R2022	B2023	B2024	B2025	B2026	B2027
Uitkeringen gemeentefonds (inclusief DU/IU)	12.830	12.800	14.140	14.210	12.970	12.860
Belastingen:						
- Onroerende zaakbelastingen	2.175	2.220	2.235	2.235	2.235	2.235
- Toeristenbelasting	109	100	103	103	103	103
- Hondenbelasting	39	41	42	42	42	42
- Forensenbelasting	26	22	23	23	23	23
Subtotaal belastingen	2.349	2.383	2.403	2.403	2.403	2.403
Dividend	384	446	338	338	338	338
Saldo van de financieringsfunctie (rentebaten -/- rentelasten)	1	27	-1	-1	-41	-41
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	**15.564**	**15.656**	**16.880**	**16.950**	**15.670**	**15.560**

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	32	12	40	40	80	80
Totaal baten	-15.596	-15.668	-16.920	-16.990	-15.750	-15.640
Saldo baten en lasten	**-15.564**	**-15.656**	**-16.880**	**-16.950**	**-15.670**	**-15.560**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**-15.564**	**-15.656**	**-16.880**	**-16.950**	**-15.670**	**-15.560**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.1. Financieel overzicht'.

1.7. Overzicht van de kosten van overhead

Wettelijk kader
Artikel 8, lid 1, letter c BBV

Kosten van overhead
Overhead betreft alle kosten die niet direct toegewezen kunnen worden aan een programma, zoals huisvesting en ICT. Salariskosten die niet direct toewijsbaar zijn aan programma's, zoals de kosten van het MT, Financiën en Juridische zaken, vallen onder de overhead.
Om de raad meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead is in het BBV voorgeschreven dat in het programmaplan hiervan een apart overzicht opgenomen moet worden.

Bedragen x € 1.000

Overhead	R2022	B2023	B2024	B2025	B2026	B2027
Personeel en Organisatie (excl. direct verantwoord bij programma's)	2.934	3.759	3.780	3.780	3.780	3.830
Huisvesting en Facilitaire zaken	224	274	337	387	337	337
ICT	746	755	894	869	869	869
Financiën, Juridische zaken en Communicatie	88	111	84	84	84	84
Huisvesting buitendienst (werf)	182	224	250	250	250	250
Totaal Overhead	**4.174**	**5.123**	**5.345**	**5.370**	**5.320**	**5.370**

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	4.412	5.414	5.379	5.404	5.354	5.404
Totaal baten	-35	-7	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**4.377**	**5.407**	**5.379**	**5.404**	**5.354**	**5.404**
Toevoegingen aan reserves	250	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-453	-284	-34	-34	-34	-34
Geraamd resultaat	**4.174**	**5.123**	**5.345**	**5.370**	**5.320**	**5.370**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.1. Financieel overzicht'.

1.8. Bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting

Wettelijk kader
Artikel 8, lid 1 letter d BBV.

Algemeen
Vennootschapsbelasting (Vpb) is verschuldigd over fiscale winsten van ondernemersactiviteiten. Omdat de resultaten op fiscaal belaste activiteiten onderling worden verrekend en aangifte wordt gedaan over het totale (gesaldeerde) fiscale resultaat, moet de Vpb-heffing worden begroot en verantwoord als één centrale post in de begroting (en in de jaarrekening).

Vennootschapsbelastingplichtige activiteiten
De gemeente Mook en Middelaar heeft nauwelijks Vpb-plichtige activiteiten. De fiscus heeft landelijk het standpunt ingenomen dat de opbrengsten van afvalstromen Vpb-plichtig zijn. Mook en Middelaar heeft zeer beperkte opbrengsten van afvalstromen. De verschuldigde belasting is over het algemeen maximaal een paar honderd euro.

Vennootschapsbelasting begrotingsjaar 2024
Wij voorzien op basis van de huidige ramingen geen of nauwelijks fiscale winsten over 2024 (alleen de opbrengst van afvalstromen is fiscaal belast). Het geraamde bedrag voor de heffing voor de Vennootschapsbelasting over 2024 stellen wij vooralsnog op (afgerond) € 0k.

Bedragen x € 1.000

Vennootschapsbelasting	R2022	B2023	B2024	B2025	B2026	B2027
Geraamde Vpb	0	0	0	0	0	0
Betaalde Vpb	0	0	0	0	0	0

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.1. Financieel overzicht'.

1.9. Bedrag voor onvoorzien

Wettelijk kader
Artikel 8, lid 1 letter e jo. artikel 8, lid 6 BBV.

Onvoorzien
Vanaf begrotingsjaar 2024 bedraagt het bedrag voor onvoorzien € 100k. Deze post is gevuld met de resturen die uit de formatie zijn gehaald (zie ook onderdeel 2.10). Het bedrag voor onvoorzien is ongeveer 0,5% van de totale lasten.

Incidenteel
Naast een structureel budget van € 100k is een post 'Incidenteel budget' aanwezig. Feitelijk valt deze post onder programma Bestuur en organisatie, maar is voor meer inzicht hier afzonderlijk vermeld in combinatie met de post ‘Onvoorzien’. Eventuele incidentele voordelen gedurende 2024 worden toegevoegd aan dit budget om hiermee incidentele nadelen gedurende 2024 te kunnen dekken. Dit voorkomt het onnodig aanwenden van de Vrij Besteedbare Reserve. Daarnaast kan sneller ingespeeld worden op dekking voor projectmatige kosten (niet zijnde kredieten).

Bedragen x € 1.000

Onvoorzien en incidenteel	R2022	B2023	B2024	B2025	B2026	B2027
Bedrag voor onvoorzien	0	14	100	100	100	100
Budget voor incidentele posten	0	0	0	0	0	0
Totaal	**0**	**14**	**100**	**100**	**100**	**100**

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	0	14	100	100	100	100
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**0**	**14**	**100**	**100**	**100**	**100**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**0**	**14**	**100**	**100**	**100**	**100**

Een cijferanalyse tussen de diverse jaren vindt u terug in de Financiële begroting bij onderdeel '2.1. Financieel overzicht'.

Paragrafen

1.10. Paragraaf Lokale heffingen

Wettelijk kader
Artikel 10 BBV.

Algemeen
De paragraaf 'Lokale heffingen' heeft betrekking op zowel de heffingen waarvan de besteding is gebonden (en dus gerelateerd aan uitgaven), als op die waarvan de besteding ongebonden is (vrij aanwendbaar). Door in één paragraaf aandacht te besteden aan het beleid met betrekking tot de belastingheffing, wordt u als raad in staat gesteld te sturen op de hoofdlijnen van het beleid. Het vaststellen van de diverse belastingtarieven gebeurt niet met het vaststellen van de begroting, maar met het vaststellen van de desbetreffende belastingverordeningen in de openbare raadsvergadering van 2 november 2023 met een eventuele uitloop naar 14 december 2023.

De geraamde inkomsten *art. 10, letter a BBV*
De belastingopbrengsten zijn (als initieel uitgangspunt) gebaseerd op een inflatiecorrectie van 3,43% (2023: 3,08%) en, indien van toepassing, een uitbreiding van het areaal, echter nog exclusief de areaaluitbreiding van Molenhoek-Zuid. De areaaluitbreiding van Molenhoek-Zuid vindt gefaseerd plaats. Er loopt een beroep bij de Raad van State, waardoor de start van de bouw vertraging kan oplopen.

Bedragen x € 1.000

Opbrengsten belastingen	W2022	B2023	B2024	B2025	B2026	B2027
Niet-bestedingsgebonden lokale heffingen:						
Onroerende zaakbelastingen:						
Ozb eigenaren woningen	1.793	1.850	1.865	1.865	1.865	1.865
Ozb eigenaren niet-woningen	241	230	230	230	230	230
Ozb gebruikers niet-woningen	140	140	140	140	140	140
Subtotaal ozb	2.175	2.220	2.235	2.235	2.235	2.235
Belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten (n.v.t.)	0	0	0	0	0	0
Forensenbelasting	26	22	23	23	23	23
Toeristenbelasting	109	100	103	103	103	103
Parkeerbelasting (n.v.t.)	0	0	0	0	0	0
Hondenbelasting	39	41	42	42	42	42
Reclamebelasting (n.v.t.)	0	0	0	0	0	0
Precariobelasting (n.v.t.)	0	0	0	0	0	0
Totaal niet-bestedingsgebonden	**2.349**	**2.383**	**2.403**	**2.403**	**2.403**	**2.403**
Bestedingsgebonden lokale heffingen:						
Baatbelasting (t/m 2023)	17	17	0	0	0	0
Rioolheffing woningen en niet-woningen	509	545	574	574	574	574
Afvalstoffenheffing en reinigingsrecht	798	933	929	929	929	929
Totaal bestedingsgebonden	**1.324**	**1.495**	**1.502**	**1.502**	**1.502**	**1.502**
Totaal lokale heffingen	**3.673**	**3.878**	**3.905**	**3.905**	**3.905**	**3.905**

De toeristenbelasting en de hondenbelasting zijn wettelijk gezien niet-bestedingsgebonden heffingen. In Mook en Middelaar worden deze opbrengsten wel min of meer gelabeld voor de dekking van de kosten daarvan. Een eventuele toename van de toeristenbelasting is mede afhankelijk van investeringen op het gebied van recreatie en toerisme.

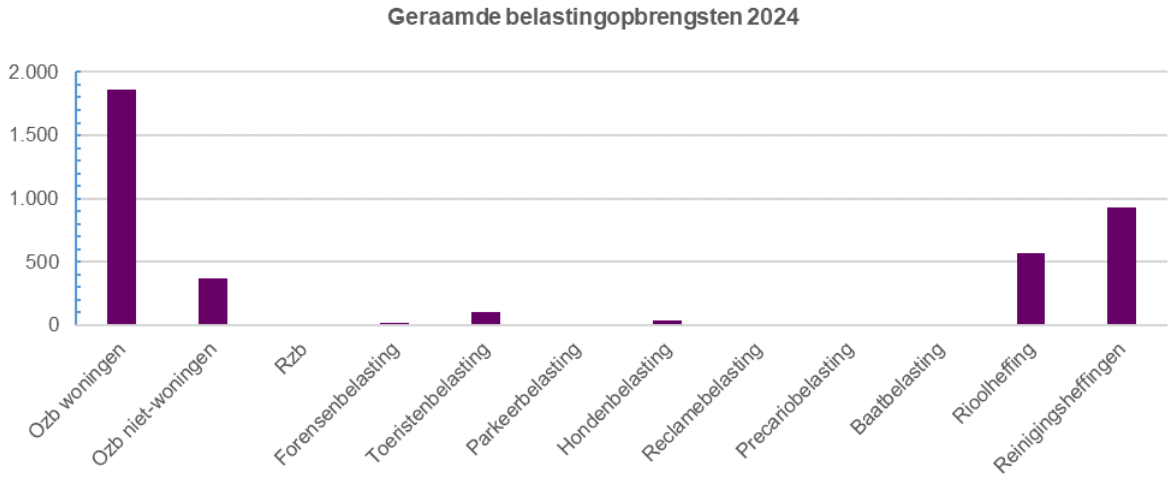

Het beleid ten aanzien van de lokale heffingen *art. 10, letter b BBV*

Mede overeenkomstig de Kaderbrief 2024 zijn in deze Programmabegroting 2024 de volgende beleidsmatige uitgangspunten gehanteerd:

a) de belastingopbrengsten van de niet-bestedingsgebonden heffingen indexeren met een correctie voor loon- en prijsontwikkeling van 3,43% (met uitzondering van de ozb);
b) de opbrengst van de ozb blijft t/m 2024 gelijk op grond van het door de raad aangenomen ozb-amendement. De ozb wordt geheven op basis van de woz-waarde;
c) een wijziging van de grondslag van meer dan 10% muteren in de opbrengst;
d) de belastingtarieven primair bepalen door de geraamde opbrengst te delen door de meeste recente grondslag zoals aangegeven door BsGW;
e) de tarieven voor riool- en afvalstoffenheffing mogen maximaal 100% kostendekkend zijn;
f) in de meerjarenraming (2025 t/m 2027) worden de belastingopbrengsten gelijk gesteld aan de opbrengsten zoals geraamd in 2024;
g) BsGW (Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen) voert, met uitzondering van de leges, de heffing en invorderingsactiviteiten van de belastingen uit;
h) de gemeente Mook en Middelaar voert de heffing en invorderingsactiviteiten van de leges uit.

Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen *art. 10, letter c BBV*

De mogelijkheid tot belastingheffing ligt vast in de Gemeentewet (Gw). De gemeenteraad bepaalt of een belasting wel of niet geheven wordt. Van de belastingen die geheven worden, worden in november 2023 (met een eventuele uitloop naar december 2023) de belastingverordeningen vastgesteld ten behoeve van het begrotingsjaar 2024.

De volgende belastingen worden wel of niet geheven:

Belasting	Wel geheven	Niet geheven
Onroerende zaakbelastingen	✓	
Forensenbelasting	✓	
Toeristenbelasting	✓	
Watertoeristenbelasting	✓	
Hondenbelasting	✓	
Rioolheffing	✓	
Afvalstoffenheffing / reinigingsrecht	✓	
Leges (voor diensten)	✓	
Baatbelasting (geheven t/m 2023)		×
Belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten		×
Parkeerbelasting		×
Reclamebelasting		×
Precariobelasting		×

Onroerende-zaakbelastingen (art. 220 Gw)
De onroerende zaakbelastingen (ozb) zijn de belangrijkste belastingen die de gemeente aan haar burgers oplegt. Wanneer iemand een woning, gebouw of perceel grond in bezit heeft of huurt, binnen de gemeentegrenzen, dan wordt onroerende zaakbelasting (ozb) geheven.

Er zijn drie onroerende zaakbelastingen:
1. ozb eigenaren woningen;
2. ozb eigenaren niet-woningen;
3. ozb gebruikers niet-woningen.

Macronorm/benchmark woonlasten
Om de ontwikkeling van de lokale lasten inzichtelijk te maken, wordt een landelijke 'benchmark lokale woonlasten' toegepast. Hierbij worden naast de ozb ook de rioolheffing en de afvalstoffenheffing betrokken.

Artikel 12 norm
Gemeenten die in ernstige financiële problemen verkeren, kunnen op grond van artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet een aanvullende uitkering aanvragen. Dit kan als de algemene middelen van de gemeente aanmerkelijk en structureel tekortschieten om in de noodzakelijke behoeften te voorzien, terwijl de eigen inkomsten zich op een redelijk peil bevinden. Dit laatste betekent concreet dat afvalstoffenheffing en rioolheffing kostendekkend moeten zijn en dat het gewogen gemiddelde ozb-tarief ten minste 0,1729% van de woz-waarde moet bedragen (peiljaar 2023). Niet-kostendekkende tarieven voor riool en reiniging zijn alleen toegestaan voor zover deze door een hoger ozb-tarief worden gecompenseerd. Artikel 12-gemeenten zijn dus genoodzaakt hoge tarieven te hanteren. Of dit ook altijd tot hoge lasten voor hun inwoners leidt, hangt af van de waarde van de onroerende zaken binnen deze gemeenten.

Inflatiecorrectie/tarief
Voor 2024 wordt geen inflatiecorrectie toegepast. De onroerende zaakbelastingen (opbrengst) blijven voor de jaren 2021 t/m 2024 gelijk (behoudens eventuele areaaluitbreidingen) als gevolg van een door de raad aangenomen amendement bij de behandeling van de programmabegroting 2022. Er vindt ook geen indexatie plaats voor de jaren 2022 t/m 2024. De uiteindelijke tarieven zijn afhankelijk van de grondslag (opbrengst gedeeld door grondslag is tarief). Areaaluitbreidingen (meer woningen) in enig jaar verhogen de opbrengst voor het daaropvolgende jaar.

Wet woz
De grondslag voor de ozb is de ozb-waarde van de onroerende zaak. De Waarderingskamer ziet erop toe dat de uitvoering van de Wet woz juist wordt uitgevoerd. De meest actuele waardegegevens als gevolg van de hertaxatie worden verwerkt in de definitieve ozb-tarieven. Deze hebben effect op het tarief, echter niet op de opbrengst.

Belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten (221 Gw)
De gemeente Mook en Middelaar heft deze belasting niet.

Baatbelasting (art. 222 Gw)
De gemeente Mook en Middelaar hief deze belasting tot en met 2023. Vanaf 2024 is de 'baatbelasting Korendal' niet meer van toepassing omdat de looptijd is verstreken.

Forensenbelasting (art. 223 Gw)
De forensenbelasting wordt geheven van niet-inwoners die in een (tweede) woning hebben in Mook en Middelaar. De opbrengst voor de forensenbelasting wordt voor 2024 geïndexeerd met 3,43%. Het tarief is afhankelijk van de woz-waarde.

Toeristen- en Watertoeristenbelasting (art. 224 Gw)
Naast de ozb heft onze gemeente als vrij aanwendbare belasting de toeristenbelasting. De baten worden gebruikt voor dekking van kosten op het gebied van recreatie en toerisme. De opbrengst voor de toeristenbelasting wordt voor 2024 geïndexeerd met 3,43%. Investeringen in respectievelijk 2023 en 2024 leiden tot kapitaallasten en kunnen leiden tot een hogere toeristenbelasting vanaf respectievelijk 2024 en 2025. De uiteindelijke tarieven zijn mede afhankelijk van de geraamde grondslag (het aantal overnachtingen). In november 2023 wordt het definitieve voorstel voorgelegd met de tarieven over 2024 op basis van een door BsGW afgegeven prognose van het aantal overnachtingen.

Parkeerbelasting (art. 225 Gw)
De gemeente Mook en Middelaar heft geen parkeerbelasting, maar hanteert 'blauwe zones' voor parkeerregulering waarbij op bepaalde plaatsen een beperkte tijd geparkeerd mag worden.

Hondenbelasting (art. 226 Gw)
De gemeente Mook en Middelaar heft hondenbelasting. De opbrengst van de hondenbelasting valt formeel onder de algemene dekkingsmiddelen. Dit betekent dat de hondenbelasting de inkomsten van de gemeente verhoogt. In Mook en Middelaar worden hier echter ook de kosten mee gedekt voor het voorkomen dan wel beperken van overlast door hondenpoep, zoals het aanleggen en onderhouden van hondenuitlaatplaatsen. De opbrengst wordt voor 2024 geïndexeerd met een inflatiepercentage van 3,43%. De hoogte van het uiteindelijke tarief is afhankelijk van enerzijds de geraamde opbrengst en anderzijds het (geraamde) aantal honden. Voor kennelhouders geldt een afzonderlijk tarief.

Reclamebelasting (art. 227 Gw)
De gemeente Mook en Middelaar heft op dit moment geen reclamebelasting.

Precariobelasting (art. 228 Gw)
De gemeente Mook en Middelaar heft op dit moment geen precariobelasting.

Rioolheffing (art. 228a Gw)

Rioolheffing wordt geheven, mede op basis van het door de Raad vastgestelde Gemeentelijk Rioleringsplan 2022-2025 (GRP) en de raadsmemo 'Aanpassing tarief rioolheffing' van 7 november 2019. In het GRP zijn de vervangingsinvesteringen opgenomen van het gemeentelijk rioleringsstelsel en de exploitatiekosten voor de aankomende jaren. Het systeem van rioolheffing is een gesloten systeem, waarbij de kosten en de baten aan elkaar gelijk zijn. De definitieve tarieven voor 2024 en de onderliggende onderbouwing daarvan worden ter vaststelling aan u voorgelegd in de raadsvergadering van november 2023.

Uitgangspunten tariefstelling

De opbrengst van de rioolheffing mag maximaal gelijk zijn aan de kosten van de riolering. Onder de kosten vallen ook de compensabele btw conform art. 228a, lid 3 Gw. en het aandeel overheadkosten. Bij de tariefbepaling wordt onderscheid gemaakt in (klein)gebruikers t/m 400 m^3 waterverbruik en grootverbruikers (meer dan 400 m^3 waterverbruik). Een huishouden heeft gemiddeld 100 m3 waterverbruik en valt onder de kleinverbruikers.

Kostendekkendheid

In de paragraaf lokale heffingen moet inzicht gegeven worden in de mate van kostendekkendheid per heffing. Hierbij mogen de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden voor wat betreft heffingen en rechten. Dit geldt voor de rioolheffing, de afvalstoffenheffing/reinigingsrecht en de leges. Om dit inzicht te geven wordt gebruik gemaakt van een model van de commissie BBV. De taakvelden betreffen de van toepassing zijnde wettelijke taakvelden zoals vermeld in onderdeel 2.16 van deze Programmabegroting.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid rioolheffing	**€**
Kosten taakveld	457
Inkomsten taakveld	-55
Netto kosten taakveld	402
Toe te rekenen kosten	402
Overhead	94
Btw in het kader van het Btw-compensatiefonds	78
Totale kosten	574
Opbrengst heffingen	574
Dekkingspercentage	**100%**

Afvalstoffenheffing (art. 219 Gw jo. 15.33 Wet Milieubeheer) / Reinigingsrecht bedrijven (art. 229 Gw)

Het afvalbeheer wordt uitgevoerd in samenwerking met DAR N.V. Evenals in voorgaande jaren het geval was, worden de kosten van het afvalbeheer, waaronder de afvalinzameling en afvalverwerking, doorberekend aan de inwoners. In Mook en Middelaar betalen de inwoners een vast tarief (vastrecht) en een variabel tarief per lediging of klepopening. Het ophalen van huishoudelijk afval bij particulieren is een wettelijke verplichting. Het systeem van afvalstoffenheffing is een gesloten systeem waarbij de kosten en de baten aan elkaar gelijk zijn. De definitieve tarieven voor 2024 en de onderliggende onderbouwing daarvan worden ter vaststelling aan u voorgelegd in de raadsvergadering van 2 november 2023.

Uitgangspunten tariefstelling
De opbrengst van de afvalstoffenheffing en het reinigingsrecht mag maximaal gelijk zijn aan de kosten van afvalinzameling en -verwerking (inclusief milieustraat). Onder de kosten vallen ook de compensabele btw conform art. 229b, lid 2, letter b Gw en het aandeel in de kosten van overhead.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid reinigingsheffingen	**€**
Kosten taakveld	806
Inkomsten taakveld	-158
Netto kosten taakveld	648
Toe te rekenen kosten	648
Overhead	166
Btw in het kader van het Btw-compensatiefonds	115
Totale kosten	929
Opbrengst heffingen	929
Dekkingspercentage	**100%**

Leges (art. 229 Gw)
Leges zijn verschuldigd voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een te leveren dienst, bijvoorbeeld het verstrekken van een paspoort, rijbewijs of omgevingsvergunning. Je betaalt niet voor de vergunning zelf (want het is ook mogelijk dat iemand geen vergunning krijgt, terwijl er wel werkzaamheden zijn verricht). Leges worden jaarlijks met een inflatiepercentage gecorrigeerd (conform de beleidsuitgangspunten).

Kostendekkendheid
Overeenkomstig het beleid worden de legestarieven 2024 verhoogd met 3,43% wegens inflatiecorrectie. De opbrengst mag maximaal kostendekkend zijn. Wettelijke tarieven zijn hierop een uitzondering.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid leges	**€**
Kosten taakveld	p.m.
Inkomsten taakveld	p.m.
Netto kosten taakveld	p.m.
Toe te rekenen kosten	p.m.
Overhead	p.m.
Btw in het kader van het Btw-compensatiefonds	p.m.
Totale kosten	p.m.
Opbrengst heffingen	p.m.

Dekkingspercentage (maximaal)	**100%**

Uitgangspunten tariefstelling
De opbrengst van de secretarieleges mag maximaal gelijk zijn aan de kosten van behandeling van de aanvragen. Onder de kosten valt ook de compensabele btw conform art. 229b, lid 2, letter b Gw en het aandeel in de kosten van overhead. Bij het vaststellen van de legesverordening in november 2023 wordt een voorstel gedaan voor het aanpassen van de tarieven.

Aanduiding van de lokale belastingdruk
Bij dit onderdeel van de lokale belastingdruk worden de voorlopige tarieven weergegeven, de voorlopige belastingdruk voor 2024 en de belastingdruk van buurgemeenten (over 2023) op basis van een jaarlijks onderzoek door COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden).

Overzicht van tarieven
De ozb-opbrengst wordt op basis van het door de raad aangenomen amendement niet verhoogd. Het uiteindelijke tarief is afhankelijk van de waarde-ontwikkeling van de onroerende zaken. De forensen-, toeristen- en hondenbelasting worden trendmatig verhoogd met 3,43%. Het tarief is mede afhankelijk van een wijziging in de grondslag. De rioolheffing en reinigingsheffingen zijn maximaal 100% kostendekkend.

In onderstaande tabel zijn nog geen voorlopige tarieven weergegeven voor 2024. De tarieven zijn een afgeleide van de opbrengst gedeeld door de grondslag. Ten tijde van het opstellen van deze Programmabegroting 2024 zijn nog geen prognoses van BsGW over 2024 ontvangen. Deze zijn/worden medio september 2023 ontvangen.

Voorlopige tarieven 2024		**2024**	**2023**
Algemene inflatiecorrectie		3,43%	3,08%
OZB woningen eigenaren	% woz-waarde	n.t.b.	0,1191%
OZB niet-woningen eigenaren	% woz-waarde	n.t.b.	0,2962%
OZB niet-woningen gebruikers	% woz-waarde	n.t.b.	0,2274%
Rzb	-	n.v.t.	n.v.t.
Forensenbelasting	% woz-waarde	n.t.b.	0,2528%
Toeristenbelasting	p.p.p.n.	n.t.b.	1,07
Parkeerbelasting	-	n.v.t.	n.v.t.
Hondenbelasting 2):			
Eerste hond	per eerste hond	n.t.b.	59,88
Extra honden	per extra hond (150%)	n.t.b.	86,16
Kenneltarief	per kennel (700%)	n.t.b.	417,72
Reclamebelasting	-	n.v.t.	n.v.t.
Precariobelasting	-	n.v.t.	n.v.t.
Baatbelasting	bedrag per perceel	n.v.t.	divers
Rioolheffing	per perceel	n.t.b.	118,08
	eerste 400 m3 waterverbruik	n.t.b.	n.v.t.
	vanaf 400m3 gestaffeld	n.t.b.	n.v.t.
	eerste 500 m3 waterverbruik	n.v.t.	18,72
	elke volgende 500m3	n.v.t.	187,20

Afvalstoffenheffing	vastrecht per jaar	n.v.t.	203,55
	bedrag per lediging (restafval)	n.v.t.	9,50
	bedrag per klepopening	n.v.t.	2,11

De definitieve tarieven voor 2024 worden door uw raad vastgesteld middels het vaststellen van de belastingverordeningen, die aangeboden worden voor de raadsvergadering van 2 november 2023 met een eventuele uitloop naar 14 december 2023. Hierbij worden de laatste ontwikkelingen meegenomen, zoals waardemutatie van de onroerende zaken.

Belastingdruk Mook en Middelaar
In onderstaande tabel staat de lokale lastendruk per huishouding, waarbij als uitgangspunt is genomen:

- Huurders betalen uitsluitend afvalstoffenheffing;
- Woningeigenaren betalen afvalstoffenheffing, ozb en rioolheffing.
-

Bedragen in €

Lastendruk	2024	2023
Huurder:		
Afvalstoffenheffing	p.m.	261
Eigenaar / gebruiker:		
Onroerende-zaakbelasting, rioolheffing en afvalstoffenheffing		
- bij een woningwaarde van € 200k	p.m.	238
- bij een woningwaarde van € 300k	p.m.	357
- bij een woningwaarde van € 500k	p.m.	596

Belastingdruk andere gemeenten
COELO onderzoekt jaarlijks de woonlasten per huishouden. In onderstaande tabel zijn van enkele buurgemeenten de woonlasten weergegeven. Omdat de woonlasten over het komende jaar 2024 nog niet bekend zijn, worden altijd de woonlasten van het huidige jaar vermeld.

Lastendruk 2023	Mook en Middelaar	Gennep	Heumen	Land van Cuijk	Gemidd. Limburg	Gemidd. Nederland
Eigenaar-bewoner						
Eenpersoonshuishouden	961	802	888	817	897	867
Meerpersoonshuishouden	1.014	862	957	886	963	944
Rangnummer *)	262e	74e	190e	105e		
Huurder						
Eenpersoonshuishouden	275	254	161	288	342	346
Meerpersoonshuishouden	328	314	230	356	406	436
Rangnummer *)	62e	54e	9e	90e		

Bron: COELO 'Atlas van de lokale lasten 2023'
**) 1e is goedkoopste gemeente*

Kwijtscheldingsbeleid

Voor mensen met de laagste inkomens bestaat de mogelijkheid tot een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van de geheven belasting. De mogelijkheid tot kwijtschelding wordt geregeld in de belastingverordeningen. Kwijtschelding is op basis van de huidige verordeningen (2023) alleen mogelijk voor rioolheffing en afvalstoffenheffing. Voor alle andere belastingen wordt op grond van de huidige belastingverordeningen geen kwijtschelding verleend. Het wel of geen kwijtschelding verlenen kan jaarlijks herzien worden bij het vaststellen van de belastingverordeningen. Voor 2024 gebeurt dit in de raadsvergadering van 2 november (met een eventuele uitloop naar 14 december 2023).

1.11. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Wettelijk kader
Artikel 11 BBV.

Algemeen
Deze paragraaf geeft inzicht in het vermogen van de gemeente Mook en Middelaar om substantiële niet-begrote kosten te dekken die onverwachts kunnen optreden. Tevens wordt inzicht gegeven in de risico's die per eind september 2023 bekend en van substantieel belang zijn voor de financiële positie.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit is de hoeveelheid aan middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken en waarvoor ook geen verzekering is afgesloten. De weerstandscapaciteit bedraagt € 2 miljoen in de vorm van de Algemene Reserve en € 100k als bedrag voor onvoorziene uitgaven.

Inventarisatie van de risico's
Tegenover de weerstandscapaciteit staan risico's, die substantieel van belang zijn, maar die niet of niet geheel financieel gedekt zijn. Risico's worden in beginsel aangemerkt als incidenteel. Als risico's structureel optreden, dan wordt dit financieel ook structureel meegenomen in de begroting. Optredende risico's worden primair gedekt door de Algemene reserve. De waarschijnlijkheid dat een risico zich voordoet wordt onderverdeeld in Zeer laag (10%), Laag (25%), Midden (50%), Hoog (75%) en Zeer hoog (90%). Maatregelen kunnen zijn: Accepteren, Overdragen (bijv. verzekeren), Preventief (voorkomen), Reductie (bedrag of risico verkleinen).

Nr	Risico	Kwanti-ficering	Risico-inschatting	Kans	Omvang
1	ICT / Cybersecurity	440	Hoog	75%	330
2	Sociaal Domein	350	Hoog	75%	263
3	Uitkeringen gemeentefonds	1.000	Hoog	75%	750
4	Maatschappelijk vastgoed	120	Gemiddeld	50%	60
5	Haven (dichtslibben)	250	Gemiddeld	50%	125
6	Uitvoering Participatiewet (vangnetregeling)	105	Gemiddeld	50%	53
7	Dividenduitkering	338	Laag	25%	85
8	Startersleningen	130	Laag	25%	33
9	Inflatie / kostenstijging	200	Laag	25%	50
10	Verbonden partijen	643	Zeer laag	10%	64
11	Juridische procedures	200	Zeer laag	10%	20
12	Achtervang leningen sociale woningbouw	5.328	Zeer laag	10%	533
		9.104			2.364

Ten opzichte van vorig jaar zijn de risico's voor het sociaal domein en uitkeringen gemeentefonds toegevoegd. Dit betekent een toename van de risico-omvang tot bijna € 2,4 miljoen. Voor een nadere toelichting op de risico's verwijzen wij u naar bijlage 2 van deze programma-begroting.

Bedragen x € 1.000

Risico	Incidenteel		Structureel	
	Kwantificering	Berekend bedrag	Kwantificering	Berekend bedrag
Zeer hoog (90%)	0	0	0	0
Hoog (75%)	1.790	1.343	0	0
Midden (50%)	475	238	0	0
Laag (25%)	668	167	0	0
Zeer laag (10%)	6.171	617	0	0
Totaal	**9.104**	**2.364**	**0**	**0**

Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's (weerstandsvermogen)

Bepaling en betekenis weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen wordt gedefinieerd als de relatie tussen de weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis zijn in relatie tot de financiële positie.

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om mogelijke tegenvallers op te vangen zonder dat dit onmiddellijk invloed heeft op het beleid. Het weerstandsvermogen is van belang voor het bepalen van de gezondheid van de financiële positie van de gemeente.

Ratio weerstandsvermogen
De ratio, die uit de hiervoor gehanteerde berekening volgt, kan worden gewaardeerd. Wij hanteren onderstaande beoordelingstabel.

Beoordelingstabel weerstandsvermogen			
Categorie	Ratio weerstandsvermogen		Betekenis
	vanaf	tot	
A	2	∞	Uitstekend
B	1,4	2	Ruim voldoende
C	1	1,4	Voldoende
D	0,8	1	Matig
E	0,6	0,8	Onvoldoende
F	- ∞	0,6	Ruim onvoldoende

De gemeente Mook en Middelaar wenst minimaal een ratio te hebben in categorie C – voldoende. Dit betreft een ratio tussen de 1,0 en 1,4. Daarnaast wordt als structurele bovengrens een ratio van 3,0 gehanteerd. Als na drie achtereenvolgende jaren de ratio groter dan 3,0 is, wordt de Algemene reserve verlaagd. Als na drie achtereenvolgende jaren de ratio kleiner dan 1,0 is, wordt de Algemene reserve verhoogd.

Als risico's zich daadwerkelijk voordoen, ondanks de genomen beheersmaatregelen, dan kan een beroep gedaan worden op de weerstandscapaciteit. Uitgangspunt hierbij is dat eerst wordt onderzocht of de gemeente ook andere mogelijkheden heeft om de gevolgen van risico's op te vangen. Denk bijvoorbeeld aan het aanwenden van eventueel onbenutte budgetten, bezuinigingen of bijstellingen van bestaand beleid.

Ratio weerstandsvermogen
De ratio voor het weerstandsvermogen bedraagt 0,9 (weerstandscapaciteit € 2.100k gedeeld door risico's € 2.364k). Deze ratio valt in klasse 'D Matig'. Dit is net iets minder dan de minimaal gewenste ratio.

In 2024 worden alle risico's opnieuw beoordeeld en kan een voorstel worden gedaan tot herziening van de risico-indeling (bijvoorbeeld in diverse klassen, zoals bestuurlijke, organisatorische, juridische en financiële risico's), waarbij alleen risico's boven een bepaalde omvang (bijv. minimaal € 50k) worden vermeld.

Kengetallen
Naast de ratio voor het weerstandsvermogen zijn gemeente verplicht om onderstaande kengetallen te verstrekken. Deze kengetallen mogen alleen in gezamenlijkheid beoordeeld worden voor de beeldvorming met betrekking tot de financiële positie van de gemeente (zie ook de tabel onderaan deze paragraaf).

Verloop van de kengetallen						
Kengetallen	**W2022**	**B2023**	**B2024**	**B2025**	**B2026**	**B2027**
Netto schuldquote	-23%	0%	17%	36%	63%	64%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-26%	-4%	14%	32%	60%	60%
Solvabiliteitsratio	43%	39%	32%	29%	20%	20%
Structurele exploitatieruimte	8%	-7%	1%	1%	-6%	-7%
Grondexploitatie (n.v.t.)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Belastingcapaciteit	104%	103%	vlp. 103%	vlp. 103%	vlp. 103%	vlp. 103%

vlp. = voorlopig

1a Netto schuldquote
De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast (vaste schuld en vlottende schulden) ten opzichte van de eigen middelen (vlottende activa). Het geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Een negatieve schuldquote betekent dat er geen netto-schuld is, maar dat er een overschot is aan liquide middelen en vorderingen. Door investeringen, het benutten van de middelen in 's Rijks Schatkist en het toekomstig aantrekken van leningen voor financiering van investeringen, neemt de netto schuldquote toe.

1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Dit betreft hetzelfde kengetal als de netto schuldquote, maar nu wordt bij de eigen middelen niet alleen de vlottende activa meegenomen, maar ook de uitgezette leningen. Dit kengetal is altijd gelijk of lager dan de netto schuldquote.

2. Solvabiliteitsratio
Het solvabiliteitsratio geeft aan in welke mate wij in staat zijn om op de lange termijn aan de financiële verplichtingen te voldoen. Zoals uit de balans valt op te maken, bedraagt het eigen vermogen € 7,2 miljoen en het totaal vermogen € 22,5 miljoen. Dit betekent dat de omvang van het eigen vermogen 32% bedraagt ten opzichte van het totaal vermogen. De gangbare minimumnorm voor deze solvabiliteitsratio ligt bij niet-financiële ondernemingen tussen de 25% en 40%. Hoe hoger de ratio hoe solvabeler de organisatie is. Met een ratio van 32% voldoet de gemeente Mook en Middelaar aan de gangbare norm.

3. Structurele exploitatieruimte
Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Een positief percentage is een structureel overschot. De begroting heeft voor 2024 een licht structureel overschot van 1%.

4. Grondexploitatie
Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. De gemeente Mook en Middelaar heeft geen actieve grondexploitaties (aankopen, bouw- en woonrijp maken en weer verkopen). Het kengetal bedraagt 0%.

5. Belastingcapaciteit
De belastingcapaciteit wordt berekend op basis van de woonlasten van een belastingplichtige (meerpersoonshuishouden met eigen woning) in Mook en Middelaar ten opzichte van het landelijk gemiddelde van het laatst bekende begrotingsjaar. Bij het opstellen van de Programmabegroting 2024 is dat 2023. Omdat de (voorlopige) tarieven voor 2024 nog niet berekend kunnen worden en de woonlasten dus ook nog niet bekend zijn, is de belastingcapaciteit voorlopig gelijk gehouden aan de belastingcapaciteit van 2023, zijnde 103%. Bij het aanbieden van de effecten van septembercirculaire 2023 middels een eerste begrotingswijziging, zal ook de belastingcapaciteit voor 2024 vermeld worden. In de raadsvergadering van 2 november 2023 worden de nieuwe belastingverordeningen voor 2024 ter besluitvorming aan u voorgelegd.

Beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie
De diverse kengetallen zijn onderling redelijk consistent en bevestigen het beeld van een gezonde financiële positie. Mook en Middelaar heeft slechts één uitstaande geldlening van € 363k (per 1 januari 2024), die jaarlijks met zo'n € 182k wordt afgelost. Aan de andere kant is er ongeveer € 2 miljoen aanwezig in 's Rijks schatkist (voor aftrek van de betaling van alle restant kredieten). Qua exploitatie is er nagenoeg een structureel sluitende (meerjaren)begroting uitgaande van het voorgestelde dekkingsplan.

Op basis van de categoriale indeling zit de gemeente Mook en Middelaar alleen in de categorieën A en B (minst risicovol dan wel gemiddeld). De kengetallen moeten niet afzonderlijk beoordeeld worden, maar bepalen gezamenlijk het financiële beeld.

Kengetal	Waarde M&M	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Netto schuldquote zonder correctie	17%	< 90%	90 - 130%	> 130%
Netto schuldquote met correctie)	14%	< 90%	90 - 130%	> 130%
Solvabiliteitsratio	32%	> 50%	20 - 50%	< 20%
Structurele exploitatieruimte	1%	positief	neutraal	negatief
Grondexploitatie	0%	< 20%	20-35%	> 35%
Belastingcapaciteit	103%	< 95%	95 - 105%	> 105%

1.12. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Wettelijk kader
Artikel 12 BBV.

Onderstaande tabel bevat de actuele stand van zaken met betrekking tot de beheerprogramma's.

Beheerplan	Omschrijving / Naam	Periode	Datum vaststelling Raad	Te herzien in	Looptijd
Wegen	Wegenbeheerplan Meerjarenplanning	2020-2025	12 december 2019	2025	5 jaar
Wegen/bruggen	Meerjaren onderhoudsplan bruggen	2018-2067	15 september 2016		50 jaar
Riolering	Gemeentelijk Rioleringsplan Mook en Middelaar (GRP)	2022-2026	16 december 2021	2026	5 jaar
Water	geen onderhoudsplan	-	-	-	-
Groen	Groenbeheerplan	2016-2019	*)	2024	
Gebouwen	Meerjarig onderhoudsplan (MJOP)	2020-2023		2023	4 jaar

*) Besluitvorming door College van burgemeester en wethouders.

Wegen

1. Wegen

Doel
De gemeente is verantwoordelijk voor de instandhouding en het veilig gebruik van de verhardingen die zij in beheer heeft.

Beleidskader
Al jaren voert de gemeente structureel en planmatig onderhoud uit aan de verhardingen. Het gemeentelijke Wegenbeheerplan is hierbij richtinggevend. Het plan geeft inzicht in de kwaliteit en onderhoudsbehoefte van de gemeentelijke wegen/verhardingen en de financiële middelen die hiervoor nodig zijn. Het plan wordt voor een bepaalde tijd vastgesteld en er is in 2019 een nieuw plan opgesteld voor de periode 2020-2024. In 2020 is het plan uitgebreid naar vijf jaren zodat het nu tot 2025 vastligt.

Onderhoudsniveau
Het onderhoudsniveau van de wegen is vastgesteld op het niveau B van de landelijke CROW-systematiek. Dit komt min of meer overeen met het niveau van instandhouding van de verhardingen, voorkomen dat (technische) normen worden overschreden.

Financiële consequenties beleidskader
De meerjarenplanning voor het structureel en planmatig onderhoud bedraagt op basis van het nieuwe Wegenbeheerplan voor de jaren 2020 tot en met 2025 op jaarbasis een bedrag van gemiddeld ongeveer € 152k voor groot onderhoud, inclusief een toeslag van 6-10% voor de kosten van de voorbereiding, verkeersmaatregelen, administratie en toezicht op de werkzaamheden.

Financiële consequenties in de begroting
Om de onderhoudsvoorziening voor het (groot) wegonderhoud op peil te houden werd er jaarlijks € 155k aan toegevoegd. Per 31 december 2022 bedroeg het saldo van de voorziening € 446k. Het verloop van de voorziening is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Voorziening groot onderhoud wegen					
Jaar	**Stand per 1-1**	**Dotatie**	**Vrijval**	**Aanwending**	**Stand per 31-12**
2023	446	155	0	113	488
2024	488	155	0	140	502
2025	502	155	0	155	502
2026	502	155	0	155	502
2027	502	155	0	155	502

Voortgang van het geplande onderhoud
De onderhoudswerkzaamheden worden overeenkomstig de planning van het Wegenbeheerplan uitgevoerd. Werkproces: voorbereiding (onderzoek), aanbesteding en uitvoering. Werkzaamheden worden zo veel mogelijk gecombineerd en afgestemd met gemeentelijke (bouw)ontwikkelingen. Streven naar integraal werken. Zo mogelijk wordt het onderhoud aan de wegen gecombineerd met andere ontwikkelingen en/of onderhoudswerkzaamheden (integraal werken).

Omvang achterstallig onderhoud
Op basis van huidig inzicht is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

2. Kunstwerken (Bruggen)

Doel
De gemeente is verantwoordelijk voor de instandhouding en het veilig gebruik van de verkeersbruggen binnen de gemeente. Het betreft twee bruggen, de brug Witteweg te Plasmolen en de brug Cuijksesteeg in Mook.

Beleidskader
Op 15 september 2016 heeft u het ‘Meerjaren onderhoudsplan bruggen' vastgesteld. Het plan voorziet in het structurele / planmatige onderhoud aan de bruggen. Dit geeft een doorkijk voor de komende vijftig jaar (planperiode 2018-2067). Onderhoud op basis van instandhouding van de huidige functionaliteit van de bruggen. Met het plan is dit gewaarborgd.

Onderhoudsniveau
Het onderhoudsniveau van de bruggen is vastgesteld op niveau in stand houden.

Financiële consequenties beleidskader
Voor de financiering van de onderhoudswerkzaamheden op de langere termijn (instandhouding) is er een voorziening groot onderhoud bruggen aanwezig. De jaarlijkse dotatie aan de voorziening bedraagt € 23k. Door de jaarlijkse dotatie is de voorziening gedurende een looptijd van 50 jaar nergens negatief.

Financiële consequenties in de begroting
Het verloop van de voorziening is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Voorziening groot onderhoud kunstwerken (bruggen)					
Jaar	**Stand per 1-1**	**Dotatie**	**Vrijval**	**Aanwending**	**Stand per 31-12**
2023	62	23	0	0	85
2024	85	23	0	0	108
2025	108	23	0	10	121
2026	121	23	0	0	145
2027	145	23	0	136	31

Voortgang van het geplande onderhoud
In 2024 zal conform het meerjarenonderhoudsplan een inspectie uitgevoerd worden aan de Brug Witteweg te Plasmolen. Het klein onderhoud dat uit deze planning komt zal ook conform het meerjarenplan uitgevoerd worden.

Omvang achterstallig onderhoud
Door invulling te geven aan het Meerjaren onderhoudsplan bruggen kan achterstallig onderhoud worden voorkomen.

Voortgang van het geplande onderhoud
Jaarlijks worden de geplande vervangingen uitgevoerd. Hierbij wordt er ook gekeken of zaken kunnen worden gecombineerd.

Omvang achterstallig onderhoud
Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Riolering

Doel
Invulling geven aan de gemeentelijke watertaken, dit op het gebied van afvalwater, regenwater en grondwater. Meer concreet het in stand houden en verbeteren van de gemeentelijke riolering en voorzieningen voor de opvang en verwerking van het regenwater. Dit alles om te komen tot een goed functionerend(e) waterketen en watersysteem en daarmee het terugdringen van de kans op wateroverlast.

Beleidskader
De invulling van de gemeentelijke watertaken, en de financiering ervan, is vastgelegd in het Gemeentelijk Rioleringsplan Mook en Middelaar (GRP), dat op 24 november 2021 door de gemeenteraad is vastgesteld. De planperiode van het GRP bestrijkt de jaren 2022 tot en met 2026. In het GRP is de vroegere specifieke zorg voor de riolering omgebogen naar de zorg voor het gemeentelijk waterbeheer. Dus niet specifiek het (stedelijk) afvalwater maar ook het regenwater en grondwater.

In het GRP is er aandacht voor het onderhoud en het in stand houden van de (water)voorzieningen, het doen van metingen en onderzoek, het terugdringen van de vuiluitworp naar oppervlaktewater en het terugdringen van de kans op wateroverlast ten gevolge van hevige neerslag. De afgelopen jaren zijn hierin al vorderingen gemaakt, wel baart de toenemende extreme neerslag zorgen. Hiervoor is blijvende aandacht in de vorm van generieke en specifieke maatregelen, zoals het afkoppelen van verhardingen en het creëren van berging. Hierbij worden ook de bewoners betrokken en gestimuleerd. Dit in de vorm

van voorlichting en advies en ook met de mogelijkheid van een geldelijke bijdrage (dit laatste in samenwerking met het waterschap Limburg).

De mogelijkheid voor samenwerking met andere overheden en partijen is ook een blijvend aandachtspunt. Dit onder andere om de kosten voor de watertaken te verlagen. Hierbij is het streven om de wettelijke watertaken tegen de laagst mogelijke lasten uit te voeren.

Onderhoudsniveau
Het onderhoudsniveau van de riolering is vastgesteld op niveau instandhouding / functionaliteit.

Financiële consequenties beleidskader
De financiële gevolgen van de uitvoering van het GRP komen via de rioolheffing ten laste van belastingplichtige inwoners. Bij de behandeling van de belastingverordeningen worden ook de tarieven van de rioolheffing vastgesteld.

Financiële consequenties in de begroting
De dekking van de kosten voor het reguliere (dagelijks) onderhoud vindt plaats middels budgetten in de exploitatie. Nieuwe rioleringen worden geactiveerd en leiden tot kapitaallasten. De voorziening groot onderhoud riolering gedraagt zich meer als een tariefegalisatievoorziening, waarbij het saldo van de lasten en baten wordt geëgaliseerd. Riolering en rioolheffing is financieel een gesloten systeem.
Het verloop van de voorziening is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Voorziening groot onderhoud riolering (tariefegalisatie)					
Jaar	**Stand per 1-1**	**Dotatie**	**Vrijval**	**Aanwending**	**Stand per 31-12**
2023	4.331	0	-29	0	4.302
2024	4.302	0	-50	0	4.252
2025	4.252	0	-50	0	4.202
2026	4.202	0	-50	0	4.152
2027	4.152	0	-50	0	4.102

Voortgang van het geplande onderhoud
Het dagelijks onderhoud en de inspanningen en werkzaamheden die voortvloeien uit het GRP worden voorbereid en uitgevoerd. Hierbij is het streven naar integraal werken, synergie en doelmatigheid.

Omvang achterstallig onderhoud
Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Water

Passantenhaven

Doel
Mook en Middelaar heeft op het gebied van ‘water’ enkel de verplichting om de passantenhaven bevaarbaar te houden en het in stand houden van de functionaliteit van de haven, als bouwkundige voorziening.

Beleidskader
Inzicht hebben en houden in de diepgang en de staat van de passantenhaven als 'bouwwerk'.

Onderhoudsniveau
De metingen van de diepgang in de haven wijzen uit dat de haven bevaarbaar is. Met metingen wordt dit gevolgd.
Tot op heden is er geen onderhoudsplan voor de passantenhaven zelf, de waterbouwkundige (constructieve) onderdelen. De haven dateert uit de jaren negentig van de vorige eeuw. Het is raadzaam om inzicht te krijgen in de staat van onderhoud en het benodigd toekomstig budget voor de instandhouding van de voorzieningen. Inzicht in de onderhoudsbehoefte, en het waarborgen daarvan, kan worden gekoppeld aan de wens van de ontwikkeling van het gebied Maaskade. Hierbij streven naar een integrale benadering en uitwerking, zowel ruimtelijk, functioneel als (onderhouds)technisch. Vanuit het oogpunt van onderhoud en beheer is deze inspanning niet vrijblijvend, ook niet in tijd. Als deze visie om welke redenen dan ook op zich laat wachten, is het wenselijk om los hiervan een onderhoudsplan op te stellen.

Financiële consequenties beleidskader
Indien het uitbaggeren van de passantenhaven noodzakelijk is, worden de kosten daarvan geschat op € 125k. Deze kosten zijn niet in de begroting opgenomen. Het dichtslibben is onder andere afhankelijk van het gebruik van de haven en zandverplaatsingen bij extreme hoogwaterstanden. De exacte kosten worden mede bepaald door het tijdstip waarop het baggeren noodzakelijk is en door de benodigde opslagcapaciteit voor het slib. Deze post is wel opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Financiële consequenties in de begroting
De dekking van de kosten voor het onderhoud vindt plaats door middel van het reserveren van budgetten in de exploitatie. Er is hiervoor op dit moment geen budget en geen voorziening aanwezig.

Voortgang van het geplande onderhoud
Ten aanzien van het bevaarbaar houden van de haven zijn er geen bijzonderheden te melden en worden er geen acties voorzien.

Omvang achterstallig onderhoud
Op basis van huidig inzicht is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

Groen

Doel
Het onderhouden en beheren van het gemeentelijk groen. Dit betreft plantsoenen, hagen, bomen, en het sportpark in Middelaar.

Beleidskader
Het beleidskader is vastgelegd in het Groenstructuurplan. De planperiode was in 2020 afgelopen. We kiezen ervoor om geen nieuw Groenstructuurplan op te stellen. De gemeentelijke groenstructuur is onderdeel van de Omgevingsvisie, waarin de ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de langere termijn worden vastgelegd. Het opstellen van de Omgevingsvisie volgt op de inwerkingtreding van de Omgevingswet (1 januari 2024). In 2022 is een nieuw groenbestek opgesteld op basis waarvan de groenwerkzaamheden de komende jaren kunnen worden uitgevoerd.

Onderhoudsniveau
In het Groenbeheerplan is het onderhoudsniveau van het openbaar groen vastgesteld conform de landelijke CROW-systematiek. Voor het groen in de woonkernen is dit niveau B; onderhoudsniveau

basis met een sober/functioneel beeld. Op locaties waar het technisch mogelijk en verantwoord is, is gekozen voor een lager onderhoudsniveau- niveau C; extensief beheer. Veelal buiten de woonkernen.

Financiële consequenties beleidskader
In de begroting zijn de kosten voor het reguliere beheer en onderhoud van het openbaar groen opgenomen.

Financiële consequenties in de begroting
Het groenonderhoud vindt geheel plaats door middel van het budgetteren in de exploitatie.

Voortgang van het geplande onderhoud
De reguliere dagelijks onderhoud wordt conform het Groenbeheerplan uitgevoerd. Het reguliere onderhoud van het openbaar groen wordt uitgevoerd door INTOS/Buitenwerk. Voor specifieke onderhoudstaken zoals het onderhoud van de sportvelden, maaien van bermen, onderhoud hondenuitlaatstroken, onderhoud hagen en beheersen eikenprocessierups worden aannemers ingehuurd. Daarnaast voert de eigen dienst diverse onderhoudstaken uit zoals het snoeien van bomen en het maaien van gras- en sportvelden.

Gebouwen

Doel
Het college wil een gedegen inzicht in de staat van het vastgoed en borgen dat het onderhoud plaatsvind zodat de technische staat van het gebouw en installaties gewaarborgd blijft en de veiligheid gegarandeerd. Hiervoor hanteert de gemeente het Meerjarig onderhoudsplan (MJOP) 2020-2023 voor onderstaande gebouwen:

- Het gemeentehuis;
- De brandweerkazerne/gemeentewerf, de zoutloods en het kca-depot (milieustraat);
- Sportaccommodatie De Heikant (Astrantia);
- Sportaccommodatie De Maasvallei (Eendracht ’30).

Beleidskader
Voor de gemeentelijke gebouwen hanteren we het MJOP 2020-2023 als leidraad en toetsingskader. Eind 2023 wordt het MJOP opnieuw opgesteld en budgetten voor dagelijks en planmatig onderhoud voor de jaren 2024 en verder zullen we dan actualiseren. Vanaf 2024 en verder zullen we toewerken naar een actief gebouwenbeheer met bijbehorend onderhoudsniveau. Het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen houdt in:
- dat de objecten er verzorgd en voldoende representatief uitzien;
- dat de waarde van de objecten in stand blijft;
- dat de beleving van de gebruikers van de gebouwen/objecten goed is;
- dat de technische voorzieningen in de gebouwen naar behoren functioneren en voorzien in een continue bedrijfsvoering;
- dat op een planmatige manier verduurzaming plaatsvindt.

Gemeentehuis
In 2023 zijn we stappen gaan zetten omtrent de aankleding en esthetiek van het gemeentehuis en onderzoeken we mogelijkheden van verduurzaming. Dit heeft geleid tot een plan van aanpak. De kosten komen ten laste van de voorziening groot onderhoud gebouwenbeheer. In 2024 wordt hier waar nog nodig een vervolg aan gegeven.

Financiële consequenties beleidskader
De gemeentelijke gebouwen worden conform het MJOP 2020-2023 onderhouden en na vaststelling van het MJOP 2024-2027 zullen we dat herzien. Als op basis van het MJOP 2024 aanvullende acties nodig zijn, dan zal in eerste instantie dekking gezocht worden vanuit de voorziening groot onderhoud gebouwenbeheer.

Financiële consequenties in de begroting
Voor klein onderhoud is een budget in de exploitatie opgenomen. Voor groot onderhoud wordt jaarlijks € 76k gestort in de voorziening gebouwenbeheer.

Bedragen x € 1.000

Voorziening groot onderhoud gebouwen					
Jaar	**Stand per 1-1**	**Dotatie**	**Vrijval**	**Aanwending**	**Stand per 31-12**
2023	1.120	76	0	40	1.156
2024	1.156	76	0	441	790
2025	790	76	0	68	798
2026	798	76	0	175	700
2027	700	76	0	22	754

Voortgang van het geplande onderhoud
In 2024 gaat het onderhoud plaatsvinden conform het in 4e kwartaal op te stellen MJOP beheerplan.

1.13. Paragraaf Financiering

Wettelijk kader
Artikel 13 BBV.

Beleidsvoornemens t.a.v. het risicobeheer van de financieringsportefeuille
Mook en Middelaar hanteert de volgende beleidsvoornemens:
- Daar waar mogelijk zetten we eerst eigen financieringsmiddelen in, voordat we gaan lenen;
- Tijdelijk overtollige liquide middelen stallen we in 's Rijks Schatkist (wettelijk verplicht);
- De wettelijke kasgeldlimiet en renterisiconorm overschrijden we niet.

Rentelasten

Lening
De Gemeente Mook en Middelaar heeft momenteel één langlopende lening. Dit betreft een lening met een looptijd tot en met 2025 en een vast rentepercentage van 5,58%. Voor 2024 betreffen de rentelasten € 12k. Op deze lening wordt lineair afgelost (€ 182k per jaar).

Bedragen x € 1.000

Langlopende lening (per 31-12)	2023	2024	2025	2026	2027
Lening BNG	363	182	0	0	0

Renterisiconorm
De renterisiconorm geeft een norm voor het renterisico op de vaste schuld en heeft als doel het renterisico bij (her)financiering te beheersen. Deze norm is bij ministeriële regeling vastgesteld op 20% van het begrotingstotaal (lasten exclusief toevoegingen aan reserves). Dit houdt in dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. De minimale renterisiconorm bedraagt wettelijk € 2,5 miljoen.

Bedragen x € 1.000

Renterisiconorm		2023	2024	2025	2026	2027
1	Renteherzieningen op leningen o/g	0	0	0	0	0
2	Betaalde aflossingen	182	182	349	267	434
3	Renterisico (1+2)	182	182	349	267	434
4	Renterisiconorm	4.683	5.195	4.102	4.113	4.119
5a	Ruimte onder renterisiconorm (4>3)	4.502	5.013	3.754	3.846	3.685
5b	Overschrijding renterisiconorm (4<3)	-	-	-	-	-
Berekening						
4a	Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%	20%	20%	20%	20%
4b	Begrotingstotaal	23.416	25.974	20.510	20.563	20.597
4	Renterisiconorm (4a x 4b)	4.683	5.195	4.102	4.113	4.119

De renterisiconorm bedraagt voor 2024 € 5,2 miljoen. Voor dit bedrag mogen aflossingen en rente-herzieningen plaatsvinden. Voor de renterisiconorm geldt een wettelijk minimumbedrag van € 2,5 miljoen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft een maximumbedrag aan dat de betreffende gemeente aan korte financiering mag aantrekken. De omvang bedraagt een in de 'Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden' vastgelegd percentage van het totaal van de jaarbegroting van de gemeente bij aanvang van het jaar. Dit percentage is wettelijk vastgesteld op 8,5%.

Bedragen x € 1.000

Kasgeldlimiet		2023	2024	2025	2026	2027
	Omvang primitieve begroting per 1 januari (= grondslag)	23.416	25.974	20.510	20.563	20.597
1.	**Toegestane kasgeldlimiet**					
	- In procenten van de grondslag	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%
	- In bedrag van de grondslag	**1.990**	**2.208**	**1.743**	**1.748**	**1.751**
2.	**Omvang vlottende korte schuld**					
	- Opgenomen gelden < 1 jaar	0	0	0	0	0
	- Schuld in rekening-courant	0	0	0	0	0
	- Gestorte gelden van derden < 1 jaar	0	0	0	0	0
	- Overige geldleningen, niet zijnde vaste schuld	0	0	0	0	0
	- Totale omvang van de vlottende schuld	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
3.	**Vlottende middelen**					
	- Contante gelden in kas	1	1	1	1	1
	- Tegoeden in rekening-courant	2.926	3.308	3.022	2.806	2.471
	- Overige uitstaande gelden < 1 jaar	0	0	0	0	0
	- Totale omvang van de vlottende middelen	**2.927**	**3.309**	**3.023**	**2.807**	**2.472**
4.	**Toets kasgeldlimiet**					
	- Totaal netto vlottende schuld (2) -/- (3)	-2.927	-3.309	-3.023	-2.807	-2.472
	- Toegestane kasgeldlimiet (1)	1.990	2.208	1.743	1.748	1.751
	- Ruimte (+)/Overschrijving (-) (1) -/- (4)	**4.918**	**5.517**	**4.766**	**4.555**	**4.222**

Liquide middelen die niet per direct nodig zijn voor de bedrijfsvoering, moeten bij het rijk ondergebracht worden in 's Rijks Schatkist, ook wel Schatkistbankieren genoemd. Mook en Middelaar heeft daar per eind augustus 2023 ongeveer € 2,6 miljoen uitstaan. Afhankelijk van het verloop van de investeringen zullen vanaf 2024 langlopende leningen aangetrokken moeten worden om de geraamde investeringen te kunnen betalen. De kasgeldlimiet bedraagt voor 2024 ruim € 2,2 miljoen. Voor dit bedrag mogen we kortlopend (dag)geld aantrekken.

Renteresultaat

Het renteresultaat is het saldo van de netto rentekosten en de rente die wordt doorberekend aan de producten.

bedragen x € 1.000

Renteresultaat		2024
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	40
b.	De externe rentebaten over de korte en lange financiering	-39
	Saldo rentelasten en rentebaten	1
c1.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-0
c2.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-0
c3.	De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	1
d1.	Rente over eigen vermogen	0
d2.	Rente over voorzieningen	0
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	1
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	0
f.	Renteresultaat op het taakveld Treasury	1

Financieringsbehoefte

Hieronder vindt u de liquiditeitenplanning op hoofdlijnen. Deze planning is gebaseerd op de inkomsten en uitgaven van de exploitatie, de geraamde investeringen voor 2024, het eventueel aantrekken of aflossen van leningen en de aanwending van voorzieningen. Het geraamde beginsaldo is gebaseerd op het uitgangspunt dat de doorgeschoven investeringen vanuit de vorige jaarstukken (2022) en vanuit de begroting 2023 nog niet allemaal voor 100% uitgegeven worden in 2023. In de jaarstukken wordt jaarlijks op basis van de realisatie een meer gedetailleerd kasstroomoverzicht vermeld.

Bedragen x €1.000

Inkomsten en uitgaven	2023	2024	2025	2026	2027
Beginsaldo liquiditeiten	7.675	2.426	2.808	2.522	2.306
Bij:					
Inkomsten volgens exploitatie	21.713	25.798	20.533	19.272	19.082
Mutatie leningen	0	5.000	3.000	5.000	0
Mutatie werkkapitaal	0	0	0	0	1.140
Subtotaal bij	*21.713*	*30.798*	*23.533*	*24.272*	*20.223*
Af:					
Uitgaven volgens exploitatie	22.336	25.136	19.612	19.561	19.593
Uitgaven voor investeringen	1.758	3.610	2.229	4.150	183
Mutatie leningen	182	182	349	267	434
Aanwending voorziening	227	617	268	365	348
Mutatie werkkapitaal	2.459	872	1.361	146	0
Subtotaal af	*26.961*	*30.417*	*23.819*	*24.488*	*20.558*
Totaal	**2.426**	**2.808**	**2.522**	**2.306**	**1.971**

Omdat Mook en Middelaar tijdelijk overliquide is (weggezet in 's Rijks Schatkist), is voor 2024 nog geen behoefte aan een aanvullende financiering. De rente bij 's Rijks Schatkist bedraagt ongeveer 3%. Afhankelijk van de doorlooptijd van het investeringsschema moet op termijn geleend worden om investeringen te financieren.

1.14. Paragraaf Bedrijfsvoering

Wettelijk kader
Artikel 14 BBV.

Algemeen
De paragraaf Bedrijfsvoering geeft ten minste inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering.

Personeel en organisatiebeleid

Organisatie
De organisatie is in beweging door allerlei ontwikkelingen. Zo is sprake van een krappe arbeidsmarkt en relatief veel arbeidsmobiliteit. Naast relatief veel uitstroom van medewerkers, slagen we er tot nog toe goed in om nieuwe medewerkers te laten instromen. We merken wel dat er soms wat meer moeite voor moet worden gedaan, bijvoorbeeld door eenzelfde vacature nogmaals open te stellen. Ook de opvang van ontheemden vraagt een forse en extra inspanning van de organisatie. De invoering van de Omgevingswet komt steeds dichterbij wat organisatorische gevolgen met zich mee brengt. We zien dat de organisatie voldoende is toegerust en in balans is om deze ontwikkelingen (verder) vorm te geven.
Zo is in de afgelopen periode meer ingezet op structurele formatie ter vervanging van tijdelijke inzet. Daardoor is de organisatie minder kwetsbaar geworden en wordt kennis langer in huis gehouden. Het maakt de organisatie bovendien meer aantrekkelijk voor medewerkers. In het managementteam vonden het afgelopen jaar geen wijzigingen plaats. De herverdeling van de afdelingen met onderliggende teams en de meer directe aansturing daarop door het management geeft duidelijkheid in de organisatie. Komend jaar worden werkprocessen, administratieve organisatie, verdeling van taken en op onderdelen de structuur nog meer doelmatig ingericht. Het vinden en behouden van de juiste mensen op de juiste plek in de organisatie is een van de personele speerpunten. Wij zoeken daarin de samenwerking met omliggende gemeenten. Ook kijken we naar hoe onze organisatie zich verhoudt tot regionale samenwerkingsverbanden, zodat we binnen de verschillende gemeenschappelijke regelingen waarin we participeren voor onze gemeente zo effectief mogelijk kunnen opereren. Om de aantrekkingskracht van de organisatie verder te vergroten, worden onder meer de werkplekken aantrekkelijker gemaakt door relatief eenvoudige aanpassingen in het interieur.
Verder worden de uitkomsten van de RI&E (Risico Inventarisatie & Evaluatie), die medio 2023 is gehouden, bezien en acties uitgezet voor het verder verbeteren van de arbeidsomstandigheden en het bevorderen van het werkplezier. Dat geldt eveneens voor de resultaten van het Medewerkersbelevingsonderzoek dat in september 2023 is gehouden. Op die manier spannen we ons maximaal in voor het binden en boeien van onze medewerkers. Duurzame inzetbaarheid van medewerkers blijft daarmee ook in 2024 een belangrijk thema. De ondernemingsraad is nauw betrokken bij deze ontwikkelingen, waarbij sprake is van een constructieve samenwerking.
Verder heeft een extern bureau op ons verzoek medio 2023 in beeld gebracht wat de dubbele regionale oriëntatie voor de organisatie betekent. Dit om een scherper beeld te krijgen van de consequenties en dat te delen met de provincie en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. Het rapport toont aan dat de dubbele oriëntatie verdeeld over verschillende beleidsterreinen een extra werklast geeft van 2.210 uur (1,57 fte) en dat deze werklast nog eens als aanname moet worden vermeerderd met 10%. Dit vanwege het feit dat de ambtelijke organisatie voortdurend keuzes en afwegingen moet maken die niet in formatieoverzichten terugkomen. Op een formatie van zo'n 74 fte's is dit substantieel.
De totale jaarlijkse extra bestuurslast daardoor wordt ingeschat op ongeveer 700 tot 1.400 uur, dat komt neer op 0,5 tot 1 fte. Tot slot bereidt de organisatie, zoals bekend, zich voor op de komst van een nieuwe burgemeester in 2024, onder meer door een inwerkprogramma op te stellen.

Informatisering / automatisering

Digitalisering / informatievoorziening

Digitalisering speelt een cruciale rol in de wijze waarop we in de nabije toekomst inspelen op de behoeften van onze inwoners en de wijze waarop we de dienstverlening aan onze inwoners vormgeven. Bijna alles hangt met digitalisering samen: processen kunnen efficiënter en effectiever verlopen en informatie kan sneller beschikbaar komen en gemakkelijker toegankelijk worden gemaakt. Daarnaast heeft het indirect effect op de werkdruk, het maakt ons als organisatie veel flexibeler vanwege de toegankelijkheid van informatie. De digitale wereld verandert echter zo snel dat we continu aandacht moeten blijven besteden aan onze informatiesystemen. Het beheer vraagt om extra inspanning. In 2024 gaan we specifiek de volgende zaken oppakken:

- Uitrol MS365 (feitelijk meer gebruik maken van de mogelijkheden die er al zijn)
- Professionaliseren / verbeteren functioneel beheer
- Vervanging systemen rondom burgerzaken
- Woo (actief publiceren) vereist aanpassing werkprocessen
- In algemene zin: verSaaSing (Software as a Service, software in de cloud)
- Verbeteren managementinformatie

We blijven de vruchten plukken van de regionale ICT samenwerking. iRvN ontwikkelt door, ook organisatorisch, en participeert in landelijke ontwikkelingen.

Budgetten

Overzicht budgetten raad

Naast de diverse bedrijfsvoeringsaspecten zijn er ook specifiek budgetten voor de raad. Ofschoon deze formeel geen onderdeel uitmaken van de bedrijfsvoering, worden deze hieronder volledigheidshalve wel vermeld.

Bedragen x € 1.000

Wie	Toelichting	R2022	B2023	B2024	B2025	B2026	B2027
Raad	salarissen, vergoedingen, werkbudget enz.	252	247	261	237	241	241
Raadscommissies	vergoedingen	4	6	6	6	6	6
Griffie	salarissen, incl. ondersteuning griffie	123	136	142	142	142	142
Rekenkamer	budget voor rekenkamer(commissie)	0	15	15	15	15	15
Controlekosten	kosten accountant	59	60	75	75	75	75

1.15. Paragraaf Verbonden partijen

Wettelijk kader
Artikel 15 BBV

Algemeen
Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: zeggenschap over de verbonden partij, hetzij middels vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij middels stemrecht (bijvoorbeeld door het hebben van aandelen). Onder financieel belang wordt verstaan: een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat, dan wel het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Per 1 juli 2022 is de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) gewijzigd, met als doelstelling het versterken
van de democratische legitimatie. Met de wijziging zijn enkele nieuwe instrumenten in de Wgr geïntroduceerd
om de gemeenteraden meer in positie te brengen. Het gaat dan om bijvoorbeeld (extra) zienswijzen, een
gemeenschappelijke (raads)adviescommissie, evaluaties en een regionaal enquêterecht. Ook is een kapstok
opgenomen voor participatie en inspraak op regionaal niveau. Alle gemeenschappelijke regelingen moeten vóór 1 juli 2024 zijn aangepast aan de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen. In 2023 wordt hiervoor onder andere de zienswijzeprocedure aangepast, waarna in het voorjaar van 2024 toestemming van de raden van deelnemende gemeenten wordt gevraagd.

Gemeenschappelijke regelingen

Voor de gemeenschappelijke regelingen zijn in deze Programmabegroting de volgende verbonden partijen aanwezig:

Bedragen x € 1.000

Naam	Relatie met programma	Begroting 2024 aanwezig	Belang	Bijdrage 2024
Modulaire GR Regio Rijk van Nijmegen	Sociaal Domein / Bestuur en organisatie	ja	3,00% (6/200e deel)	632
GR Groene Metropoolregio	Fysieke leefomgeving / Bestuur en organisatie	ja	5,56% (1/18e deel)	51
GR Euregio Rijn-Waal (Kleve)	Bestuur en organisatie	nee	1,20%	3
GR Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN)	Toerisme, natuur en duurzaamheid	ja	4,76% (1/21e deel)	0
GR Veiligheidsregio Limburg-Noord (VRLN)	Sociale leefomgeving	ja	6,67% (1/15e deel)	618
BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen	Sociale leefomgeving / Sociaal Domein	ja	5,26% (1/19e deel)	289
GR Regionale uitvoeringsdienst Limburg Noord (RUD)	Sociale leefomgeving	ja	6,25% (1/16e deel)	24

GR Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW)	Fysieke leefomgeving / Bestuur en organisatie / Algemene dekkingsmiddelen	ja	0,50% (1/200e deel)	137

Van een gemeenschappelijke regeling is sprake wanneer (de besturen van) twee of meer gemeenten samen een regeling treffen ter behartiging van één of meer belangen van die gemeenten. Hieronder worden de gemeenschappelijke regelingen beschreven waarin de gemeente Mook en Middelaar participeert. Voor wat betreft de vermelde geprognosticeerde omvang van het eigen en het vreemd vermogen en het resultaat wordt aansluiting gezocht bij de gegevens van de begrotingen 2024, voor zover deze beschikbaar zijn.

Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Rijk van Nijmegen te Nijmegen		
Doel/openbaar belang	De MGR is een samenwerkingsverband, ingesteld om de belangen van de deelnemende gemeenten te behartigen door afstemming en samenwerking binnen de regio Nijmegen. De eerste module van de MGR is gevormd door het Regionale WerkBedrijf. Per 1 januari 2016 is de module ICT toegevoegd aan de MGR onder de naam ICT-Rijk van Nijmegen (iRvN).	
Betrokkenen	Beuningen, Berg en Dal, Druten, Heumen, Mook en Middelaar, Nijmegen en Wijchen.	
Financieel belang	Wij verwachten in 2024 ongeveer € 632k uit te geven aan de MGR. Dit bedrag is als volgt onderverdeeld: Bestuursondersteuning € 6k; iRvN € 369k; Werkbedrijf € 257k.	
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur van de MGR wordt gevormd door leden van de raad of het college van B&W van de deelnemende gemeenten. Mook en Middelaar heeft 6 van de 200 stemmen. Burgemeester Gradisen en wethouder Dillerop zitten in het algemeen bestuur.	
Ontwikkelingen	De kosten van het Werkbedrijf worden gedeeltelijk bekostigd uit het Participatiebudget dat wij van het rijk ontvangen. Dit budget is vanaf 1 januari 2023 niet meer te herkennen in het Gemeentefonds. Daarom maakt de MGR voor wat betreft het Werkbedrijf nieuwe afspraken met de gemeenten. Ten aanzien van iRvN zien we een aanzienlijke stijging van de kosten omdat de volgende onderwerpen financiële druk op de meerjarenbegroting leggen: • Personeel, het werven en behouden; • Stijgende prijzen van ICT-voorzieningen; • Grotere regionale vraag naar laptops en devices; • Cyber security en het op peil houden van het beveiligingsniveau.	
Risico's	Omdat de MGR geen eigen vermogen aanhoudt (algemene reserve voor risico's) worden de risico's doorgeschoven naar de deelnemende gemeenten die deze risico's in de eigen risicoparagraaf kunnen opnemen. Mook en Middelaar heeft hierin ook voorzien.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	€ 0k	€ 0k
Vreemd vermogen	€ 38.327k	€ 35.743k
Resultaat		€ 0k

Gemeenschappelijke Regeling Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen		
Doel/openbaar belang	De regeling is getroffen om de positie van de Regio Arnhem-Nijmegen te versterken en een kwalitatieve groei van de regio te bewerkstelligen (met behoud van de typische balans tussen levendige verstedelijking en ontspannen leefkwaliteit) op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling (waaronder wonen, landschap, verkeer en mobiliteit) en sociaaleconomische ontwikkeling (waaronder werkgelegenheid, bedrijvigheid, recreatie, toerisme, leefbaarheid en cultuur) op de schaal van de regio, en waarbij integraliteit, innovatie, duurzaamheid en circulariteit belangrijke uitgangspunten zijn.	
Betrokkenen	De gemeenten Arnhem, Beuningen, Berg en Dal, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.	
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar draagt voor het Regiobureau in 2024 € 1,36 per inwoner per jaar bij. Voor de opgave Verbonden regio is dat € 1,58 en voor de opgave Groene Groeiregio € 0,99 per inwoner per jaar. Totaal € 3,93 per inwoner per jaar. Er vindt geen bijdrage aan The Economic Board plaats.	
Bestuurlijk belang	Wethouder Rodoe is namens de gemeente Mook en Middelaar lid van het Algemeen Bestuur. Wethouder Herings is plaatsvervangend lid.	
Ontwikkelingen	De Groene Metropoolregio kent vijf opgaven: vervoer (Verbonden regio), toerisme en cultuur (Ontspannen regio), wonen (Groene Groeiregio), economie (Productieve regio) en circulariteit (Circulaire regio). De raden van de deelnemende gemeenten bepalen aan welke opgaven wordt deelgenomen. De raad van Mook en Middelaar heeft in 2022 besloten om in 2023 en 2024 aan twee opgaven deel te nemen: vervoer (Verbonden regio) en wonen (Groene Groeiregio). In 2023 is er een Regiodeal gesloten met het rijk. Of en zo ja de gemeente aan hieruit voortvloeiende projecten deelneemt zal eind 2023 of begin 2024 worden bepaald.	
.Risico's	Er zijn geen bijzondere risico's bekend.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	€ 100k	€ 100k
Vreemd vermogen	€ 4.987k	€ 4.713k
Resultaat		€ 0k

Gemeenschappelijke Regeling Euregio Rijn-Waal te Kleve	
Doel/openbaar belang	De Euregio Rijn-Waal wil met haar werk bijdragen aan de eenwording van Europa. Tegelijkertijd wordt gestreefd naar een sterke economische, sociale en maatschappelijke positie van de regio middels het realiseren en stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking in het Duits-Nederlandse grensgebied. De werkvelden zijn ruimtelijke structuur, economie, technologie en innovatie, milieu, natuur en landschap, kwalificering en arbeidsmarkt, sociaal-culturele integratie.
Betrokkenen	De Euregio Rijn-Waal is een samenwerkingsverband met leden uit de Nederlandse provincies Gelderland, Noord-Brabant en Limburg, de Duitse stad Duisburg en de Kreisen Kleve en Wesel. De leden zijn gemeenten (waaronder de gemeente Mook en Middelaar), regionale overheden en andere publiekrechtelijke organisaties zoals de Kamer van Koophandel.
Financieel belang	De gemeente betaalt aan jaarlijkse contributie circa € 3k.

Gemeenschappelijke Regeling Euregio Rijn-Waal te Kleve		
Bestuurlijk belang	Het hoogste orgaan van de Euregio Rijn-Waal is de Euregioraad, die verantwoordelijk is voor alle activiteiten van de Euregio Rijn-Waal. Raadslid Broekmans heeft namens de raad van Mook en Middelaar zitting in de Euregioraad. Namens het college neemt wethouder Rodoe deel.	
Ontwikkelingen	Met een nieuw project in het kader van Interreg VI zetten de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) en het Naturschutzzentrum im Kreis Kleve (NZ Kleve) hun samenwerking voort die ontstond tijdens het INTERREG V-project 'Groen blauwe Rijn Alliantie'. Hen verbindt een vergelijkbare kijk op het landschap, haar uitdagingen en kansen. Samen buigen de projectpartners zich over de vraag hoe men het landschap in het projectgebied, bij Uedem, Goch, Weeze en Kalkar aan de Duitse kant en Mook en Middelaar, Gennep en Bergen (L) en op termijn het Land van Cuijk (NB) aan de Nederlandse kant, klimaatbestendig kan maken met het oog op de toekomst en tegelijkertijd kan bijdragen aan het vergroten van de biodiversiteit.	
Risico's	De deelnemende gemeenten zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het financiële beleid. Een groot deel van de werkorganisatie wordt gefinancierd uit de budgetten voor technische bijstand van INTERREG programma's. De projectsubsidies worden vanuit Brussel verstrekt via het Comité van Toezicht van INTERREG op basis van het daartoe opgestelde toetsingskader. Uitgaven vinden plaats op grond van Europese regelgeving. Cofinanciering is afkomstig van overheden aan beide zijden van de grens. De financiële risico's voor de Interregsubsidies liggen bij de Bezirksregierung Düsseldorf en het Ministerie van Economische Zaken.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Gemeenschappelijke regeling Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN) te Nijmegen		
Doel/openbaar belang	De GR richt zich op de rol van aandeelhouder en leverancier van afval aan ARN B.V. Ondersteuning en behartiging van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten ter bescherming van het milieu op de onderwerpen afval, bodem, klimaat en energie.	
Betrokkenen	Gemeenten Beuningen, Druten, Heumen, Berg en Dal, Mook en Middelaar, Nijmegen, West Maas en Waal, Wijchen.	
Financieel belang	Indien de ARN in enig jaar winst maakt, wordt door de aandeelhouders besloten op welke wijze verrekening plaatsvindt met de deelnemende gemeenten.	
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur bestaat uit acht leden, bestaande uit de portefeuillehouders Milieu van de deelnemende gemeenten. Voor Mook en Middelaar maakt wethouder Rodoe deel uit van dit bestuur. Daarnaast maakt hij deel uit van het DB.	
Ontwikkelingen	Geen	
Risico's	Geen	
	1 januari 2024	*31 december 2024*

Gemeenschappelijke regeling Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN) te Nijmegen		
Eigen vermogen	€ 8.212k	€ 7.728k
Vreemd vermogen	€ 1.887k	€ 1.749k
Resultaat		-/- € 29k

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Limburg-Noord te Venlo		
Doel/openbaar belang	Het bevorderen van een zo optimaal mogelijke eenduidige en gelijkwaardige dienstverlening op het terrein van de veiligheid (brandweerzorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing) en gezondheid (publieke gezondheidszorg) aan alle burgers in het regionale verzorgingsgebied Limburg-Noord.	
Betrokkenen	Vijftien deelnemende gemeenten in de regio Limburg-Noord. Gemeente Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray, Horst aan de Maas, Venlo, Beesel, Peel en Maas, Roermond, Weert, Nederweert, Maasgouw, Roerdalen, Leudal en Echt-Susteren.	
Financieel belang	De gemeente levert een bijdrage per inwoner per jaar verdeeld over diverse kostenposten. De bijdrage in 2024 is geraamd op € 620k.	
Bestuurlijk belang	De burgemeester van Mook en Middelaar is lid van het Algemeen Bestuur en van de bestuurscommissie Veiligheid van de Veiligheidsregio Limburg-Noord.	
Ontwikkelingen	Onderstaande ontwikkelingen zijn behandeld in de raad van 15 juni 2023 en geaccordeerd. • In 2024 is er sprake van een gemiddelde loonkostenstijging van 9,54%; • Structureel tekort op budget kapitaallasten materieel brandweer, voor de begroting 2024 betekent dit een extra bijdrage van € 524k, voor Mook en Middelaar is dit een stijging van € 7k; • Het werkveld medische milieukunde binnen de GGD Limburg-Noord is met de komst van de Omgevingswet en nieuwe thema's, zoals klimaatverandering, energietransitie, verduurzaming en gezonde leefomgeving aan versterking toe; • Een van de bestemmingen voor de extra toegekende BDuR (Brede Doeluitkering Rampenbestrijding) gelden is informatievoorziening binnen crisisbeheersing.	
Risico's	Onderstaande risico's worden genoemd in de begroting 2024 van de VRLN. De grootste (financiële) risico's lopen de gezamenlijke gemeenten door de (onbekende) gevolgen van het datalek corona en de deeltijdregeling brandweervrijwilligers. Tevens zal na afronding van de kerntakendiscussie een begrotingswijziging plaatsvinden.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	€ 6.047k	€5.603 k
Vreemd vermogen	€ 51.830k	€ 60.916k
Resultaat		€ 0k

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem - Nijmegen te Arnhem		
Doel/openbaar belang	Het doel van de GR Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem - Nijmegen is: Samenwerking op het gebied van het regionale doelgroepenvervoer teneinde de kwaliteit van dienstverlening naar zowel de eigen organisaties als de inwoners te vergroten alsmede kosten te besparen en de efficiency te verhogen.	
Betrokkenen	Het GR is een samenwerkingsverband tussen de gemeenten Arnhem, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Berg en Dal, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.	
Financieel belang	De begroting voor 2024 van de vervoersorganisatie voorziet voor de gemeente Mook en Middelaar in een bijdrage ad € 288k.	
Bestuurlijk belang	Het hoogste orgaan van de GR is het Bestuur waarvan wethouder Dillerop lid is. Het bestuur heeft tot taak de gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer door de deelnemers.	
Ontwikkelingen	De komende jaren zal conform eerder ingezet beleid verder gestuurd worden op de inzet van zero-emissie voertuigen. De verwachte kosten daarvan zijn in de Meerjarenbegroting verwerkt.	
Risico's	De financiering van de vervoersorganisatie heeft deels een open eind karakter. De kosten zijn mede afhankelijk van het aantal cliënten en het aantal kilometers die deze reizen.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	€ 0k	€ 0k
Vreemd vermogen	€ 10.750k	€ 12.000k
Resultaat		€ 0k

Gemeenschappelijke regeling Regionale Uitvoeringsdienst Limburg Noord (RUD LN)	
Doel/openbaar belang	Waarborgen van een goede kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving.
Betrokkenen	Vijftien Noord-Limburgse gemeenten en de Provincie Limburg.
Financieel belang	De kosten van de GR worden via een vaste verdeelsleutel berekend aan de deelnemers. Een eventueel positief exploitatiesaldo in enig jaar moet worden terugbetaald aan de deelnemers. Voor 2024 is de vaste bijdrage geraamd op € 24k.
Bestuurlijk belang	Het bestuur van de GR RUD LN bestaat uit de portefeuillehouders van alle deelnemende organisaties. Voor Mook en Middelaar maakt de burgemeester deel uit van dit bestuur.
Ontwikkelingen	Een belangrijke pijler binnen de Omgevingswet is de invoering van het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). In dit kader is een gezamenlijk VTH-systeem aangeschaft en geïmplementeerd. De live-gang heeft in april 2022 plaatsgevonden. Daarnaast werkt de RUD aan het versterken van de RUD conform de aanbevelingen van het rapport Van Aertsen. De begroting van de RUD voor 2023 wordt daarvoor aangepast zoals al eerder is aangegeven in de raadsmemo van 20 juli 2022 (nr. 224). De bijdrage voor de RUD zal met ruim € 4k toenemen tot € 24k.
Risico's	Het totaal van de risico's is beperkt en becijferd op €77k. De RUD LN beschikt niet over een algemene reserve. Zij beschikt wel over een post onvoorzien ter hoogte van € 50k die tot de weerstandscapaciteit gerekend kan worden. Indien de post onvoorzien in een

Gemeenschappelijke regeling Regionale Uitvoeringsdienst Limburg Noord (RUD LN)		
	boekjaar niet voldoende blijkt te zijn, dan zullen de deelnemers conform de verdeelsleutel moeten bijdragen aan het tekort.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	€ 309k	€ 309k
Vreemd vermogen	€ 1.150k	€ 1.150k
Resultaat		€ 0k

Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW)		
Doel/openbaar belang	Het optimaliseren van het maatschappelijke rendement door middel van lagere kosten en spreiden risico's bij de heffing en de invordering van de gemeentelijke belastingen.	
Betrokkenen	Bijna alle Limburgse gemeenten (met uitzondering van Horst aan de Maas en Venray) : Beek, Beekdaelen, Beesel, Bergen, Brunssum, Echt-Susteren, Eijsden-Margraten, Gennep, Gulpe-Wittem, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Leudal, Maasgouw, Maastricht, Meerssen, Mook en Middelaar, Nederweert, Peel en Maas, Roerdalen, Roermond, Simpelveld, Sittard-Geleen, Stein, Vaals, Valkenburg aan de Geul, Venlo, Voerendaal en Weert en het Waterschap Limburg.	
Financieel belang	Voor 2024 is onze vaste bijdrage geraamd op €137k. Deze bijdrage bestaat uit een evenredig deel van de kosten op basis van de productieomvang van de deelnemers en gedurende zes jaar (t/m 2026) vermeerderd met € 16k goodwill ten behoeve van de oprichters van de samenwerking. Het gemeentelijk aandeel in de BsGW bedraagt ongeveer 0,5%.	
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur van BsGW bestaat uit de portefeuillehouders van de deelnemende gemeenten en waterschap. Op basis daarvan heeft de gemeente zeggenschap en de mogelijkheid om het stemrecht te gebruiken. De portefeuillehouder van Mook en Middelaar is wethouder Herings.	
Ontwikkelingen	Naast forse prijsstijgingen, hebben we nog steeds te maken met no cure no pay-bedrijven (ncnp-bedrijven), die voortdurend op zoek zijn naar “meer en anders”: bezwaren op andere soorten heffingen, complexere bezwaren, met informatieverzoeken gecombineerde bezwaren et cetera.	
Risico’s	Door ontwikkelingen in de wetgeving betreffende de tegemoetkoming in de proceskosten is het sinds 2014 rendabel geworden voor zogenaamde NCNP-bureaus (No Cure, No Pay) om namens burgers bezwaar te maken tegen de woz-waarde, waarbij deze bureaus de tegemoetkoming proceskosten kunnen opstrijken. Dit heeft landelijk geresulteerd in een forse stijging van de totale proceskosten, waarbij er een discrepantie is tussen hoogte van de kostenvergoeding en restitutie van belastingbedragen. Bovendien leggen genoemde bedrijven een onevenredig beslag op tijd van de samenwerkingen, zo ook voor BsGW.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	€ 1.203k	€ 1.203k
Vreemd vermogen	€ 7.259k	€ 6.973k
Resultaat		€ 0k

Vennootschappen en coöperaties

Voor de Vennootschappen en coöperaties zijn in deze Programmabegroting de volgende verbonden partijen aanwezig:

Bedragen x € 1.000

Naam	Relatie met programma	Begroting 2024 aanwezig	Belang	Bijdrage 2024
NV BNG-bank	n.v.t. (algemene dekkingsmiddelen)	nee	0,22%	0
NV Waterleiding Maatschappij Limburg (WML)	Toerisme, natuur en duurzaamheid	nee	0,60%	0
Enexis Holding N.V.	Toerisme, natuur en duurzaamheid	nee	0,09%	0
Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.	Afgeleide van Enexis	nee	0,09%	0
CSV Amsterdam B.V.	Afgeleide van Enexis	nee	0,09%	0
Inkoopcentrum Zuid	n.v.t. (inkoop algemeen)	nee	p.m.	8
Leisurelands B.V.	Toerisme, natuur en duurzaamheid	nee	0,18%	0
DAR N.V.	Toerisme, natuur en duurzaamheid	nee	1,33%	0
Nazorg (bodemzorg) Limburg B.V.	Toerisme, natuur en duurzaamheid	nee	0,69%	0

Vanuit het oogpunt van het behartigen van het publieke belang is de gemeente Mook en Middelaar geheel of gedeeltelijk in het bezit van de aandelen van een aantal vennootschappen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de belangrijkste vennootschappen van de gemeente Mook en Middelaar.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) te 's-Gravenhage	
Doel	De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Betrokkenen	De bank is een naamloze structuurvennootschap. De aandeelhouders zijn uitsluitend overheden. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap.
Financieel belang	Het maatschappelijk aandelenkapitaal bestaat uit 100 miljoen aandelen van € 2,50 nominaal, waarvan 55.690.720 aandelen zijn geplaatst en volgestort. De gemeente Mook en Middelaar bezit hiervan 123.708 aandelen.
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (1 stem per aandeel). Daarmee is ons aandeel iets meer dan 0,2%.
Ontwikkelingen	Op financieel vlak staat de BNG Bank er gezond voor. In april 2023 is bekendgemaakt dat in 2022 is een renteresultaat gerealiseerd van € 481 miljoen en een nettowinst geboekt van € 300 miljoen. De winst en dividenduitkering over 2023 wordt in 2024 bekendgemaakt en uitgekeerd. Eind 2022 is het Klimaatplan - Going Green gepresenteerd. Hiermee zet men in de komende jaren een volgende stap in de energietransitie en CO2-reductie.
Risico's	geen

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) te 's-Gravenhage		
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar*)

*) Gezien de onvoorspelbare bewegingen op de financiële markten acht de BNG Bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinsten.

N.V. Waterleiding Maatschappij Limburg (WML) te Maastricht		
Doel	De vennootschap heeft ten doel de Provincie Limburg te voorzien in de behoefte aan leidingwater, voor drinkwater en andere doeleinden en daarmee samenhangende diensten. De vennootschap tracht het doel te bereiken door het winnen, het zuiveren, het opslaan, het inkopen, het transporteren, het distribueren en het leveren van water, alsmede het verrichten van diensten op genoemde terreinen.	
Betrokkenen	De aandelen zijn verdeeld over de Provincie Limburg en de Limburgse gemeenten. Bij de gemeenten is gekeken naar inwonersaantal voor de verdeling van de aandelen. Iedere gemeente heeft minimaal één aandeel in eigendom.	
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar bezit momenteel 3 aandelen van de 500 aandelen à € 4.538 per stuk. Het beleid van WML is om eventuele winst bij voorkeur aan te wenden tot versterking van het bedrijf en verwezenlijking van het doel van de vennootschap. Er wordt (dus) doorgaans geen dividend uitgekeerd.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (1 stem per aandeel). Daarmee is ons aandeel 0,6%.	
Ontwikkelingen	Geen bijzonderheden.	
Risico's	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal in deze vennootschap (totaalbedrag € 2.269k) (art 2:81 BW). Ons aandeel is € 14k.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	€ 217.190k *)	Geen begroting beschikbaar **)
Vreemd vermogen	€ 383.400k *)	Geen begroting beschikbaar **)
Resultaat		Geen begroting beschikbaar **)

*) Cijfers begroting 2023

**) De Begroting van 2024 wordt vastgesteld in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Deze vindt plaats eind november 2023.

Enexis Holding N.V. te 's-Hertogenbosch		
Doel	Enexis beheert het energienetwerk voor elektriciteit en aardgas in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland voor de aansluiting van ongeveer 2,3 miljoen (huishoudens, bedrijven en overheden) voor gas en € 2,9 miljoen klanten voor elektriciteit. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met onder andere toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt.	
Betrokkenen	Enexis Holding is een naamloze vennootschap volgens Nederlands recht. De aandelen van Enexis Holding N.V. zijn in handen van Nederlandse provincies en gemeenten in de gebieden waar zij actief zijn.	
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar bezit 128.250 van de 149.682.196 aandelen à € 1 per stuk. Vanaf het boekjaar 2014 bedraagt het dividend maximaal 50% van de nettowinst, waarbij een minimumniveau van jaarlijks EUR 100 miljoen wordt nagestreefd. Dit percentage zal verlaagd worden als deze uitkering ertoe leidt dat het bedrijf binnen vijf jaar haar A rating profiel kan verliezen. In 2023 bedroeg de dividenduitkering op onze aandelen (over 2022) € 140k.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (1 stem per aandeel). Daarmee is ons aandeel 0,0857%. Onze gemeente heeft zich aangesloten bij de VEGAL, de vereniging van aandeelhouders Limburg. Deze vereniging vertegenwoordigt de Limburgse gemeenten bij alle zaken die Enexis en de aandeelhouders aangaan.	
Ontwikkelingen	In 2022 is het strategisch beleid geactualiseerd. Met de nieuwe koers focust Enexis Groep zich de komende jaren op de uitvoering van de energietransitie. Alles moet erop gericht zijn dat de energievoorziening veilig en betrouwbaar blijft, dat klanten tijdig aangesloten worden en dat het energiesysteem van de toekomst wordt gerealiseerd. De energietransitie leidt voor Enexis tot een enorme toename van het werkpakket en dat blijft de komende jaren zo. De uitvoering vraagt volledige aandacht. Daarom brengt Enexis focus aan in haar activiteiten. Essentieel in de uitvoering is de beschikbaarheid van voldoende en gedreven, vakbekwame medewerkers. In een krappe arbeidsmarkt zet Enexis vol in op het ontwikkelen en binden van mensen en het werven van nieuwe medewerkers. Ook wordt de capaciteit bij aannemers maximaal benut. Enexis wil jaarlijks minimaal 1 gigawatt netcapaciteit bijbouwen om nieuwe ontwikkelingen, zoals duurzame opwek, elektrificatie en duurzaam vervoer, te faciliteren. Dit betekent dat men de capaciteit van he elektriciteitsnetwerk jaarlijks met circa 10% uitbreidt.	
Risico's	De financiële positie van Enexis kan verslechteren door de effecten van de energietransitie en reguleringsmethodiek. Doordat vergoedingen voor de extra investeringen en kosten worden uitgesteld tot de volgende reguleringsperiode, leidt dit ertoe dat Enexis deze extra investeringen moet voorfinancieren. Hierdoor komen de financiële ratio's en de investeringsruimte onder druk te staan.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. te 's-Hertogenbosch		
Doel	PBE wikkelt de zaken af die uit de verkoop van Essent aan RWE zijn voortgekomen. Daarnaast is PBE verplichtingen aangegaan in het kader van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele uit 2009. Hiermee is een termijn tot sluiting van de Kerncentrale Borssele (voorgenomen sluiting 2033) gemoeid.	
Betrokkenen	De aandelen in de vennootschap zijn in handen van de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent.	
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar bezit 128.250 van de 149.682.196 aandelen à € 0,01 per stuk.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (1 stem per aandeel). Daarmee is ons aandeel iets minder dan 0,1%.	
Ontwikkelingen	De vennootschap dient als gevolg van contractuele verplichtingen met betrekking tot het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale uit Borssele uit 2009 nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap gaat na of contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens ontbonden kan worden. Als de vennootschap wordt opgeheven, kunnen de resterende liquide middelen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.	
Risico's	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het gestort aandelenkapitaal en het resterend werkkapitaal in deze vennootschap.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	€ 0k *)	€ 0k *)
Vreemd vermogen	€ 0k *)	€ 0k *)
Resultaat		€ 0k *)

*) Er is geen begroting over 2024 ontvangen. Het doel is dat de vennootschap Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. in 2023 wordt opgeheven en de resterende liquide middelen in 2023 of 2024 worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang. Ten tijde van het opstellen va n de Programmabegroting 2024 is PBE nog niet opgeheven.

CSV Amsterdam B.V. te 's-Hertogenbosch	
Doel	Op 9 mei 2014 is de naam van Claim Staat Vennootschap B.V. gewijzigd in CSV Amsterdam B.V. ("CSV"). De statuten zijn gewijzigd zodat de nieuwe organisatie nu drie doelstellingen vervult: • namens de verkopende aandeelhouders van Essent een eventuele schadeclaimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van de WON; • namens de verkopende aandeelhouders van Attero eventuele garantieclaim-procedures voeren tegen RECYCLECO B.V. (Waterland); • het geven van instructies aan de Escrow-agent wat betreft het beheer van het bedrag dat op de Escrow-rekening n.a.v. verkoop Attero is gestort.
Betrokkenen	De aandelen in de vennootschap zijn in handen van de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent.
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar bezit 1.714 van de 2.000.000 aandelen à € 0,01 per stuk.
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders (1 stem per aandeel). Daarmee is ons aandeel iets minder dan 0,1%.

CSV Amsterdam B.V. te 's-Hertogenbosch		
Ontwikkelingen	CSV zal voorlopig nog voortbestaan om op eigen kosten en risico namens Deponie Zuid B.V. (vennootschap onder Attero Holding B.V.), in overleg met de aandeelhouders-commissie, het bezwaar en/of beroep te voeren tegen de Belastingdienst ten aanzien van de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting. In februari 2021 heeft CSV bezwaar gemaakt tegen de naheffingsaanslag afvalstoffen-belasting. CSV is nog in overleg met de Belastingdienst over het bezwaar. Afhankelijk van de reactie van de Belastingdienst en de kans van slagen van een eventuele gerechtelijke procedure zal in overleg met de Aandeelhouderscommissie van CSV de procedure al dan niet worden voortgezet. Na afwikkeling van deze bezwaar- en/of gerechtelijke procedure of eventuele voortijdige beëindiging van deze procedure zal CSV kunnen worden opgeheven en de resterende liquide middelen kunnen dan worden uitgekeerd aan de aandeelhouders, naar rato van het aandelenbelang.	
Risico's	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het gestort aandelenkapitaal en het resterend werkkapitaal van deze vennootschap.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Inkoopcentrum Zuid (v.h. Stichting Regionaal Inkoopbureau Noord- en Midden-Limburg) te Echt		
Doel	Het verkrijgen van gunstige prijzen voor en het verlenen van diensten aan haar leden en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord.	
Betrokkenen	Mook en Middelaar, Bergen, Gennep, Venlo, Venray, Horst a/d Maas, Peel en Maas, Beesel, Roermond, Weert, Nederweert, Leudal, Maasgouw, Roerdalen en Echt-Susteren, de Veiligheidsregio Limburg Noord, Servicecenter MER en WML.	
Financieel belang	De lidmaatschapsbijdrage bedraagt over 2024 ongeveer € 10k.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar wordt vertegenwoordigd door wethouder Herings als lid van de Algemene Vergadering.	
Ontwikkelingen	Geen	
Risico's	Geen	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Leisurelands B.V.		
Doel	Het ontwikkelen, aanleggen, faciliteren, exploiteren en beheren van recreatieve producten. Leisurelands wil een actieve bijdrage leveren aan het verbeteren en verduurzamen van de leefomgeving en de optimalisering van haar maatschappelijke rendement als organisatie. De strategie van Leasurelands heeft 5 belangrijke kernwaarden: 1. Een leven lang toegankelijk recreëren voor iedereen; 2. Recreatiegebieden met een herkenbaar hoog kwaliteitsniveau; 3. Partner en regisseur op en rondom recreatiegebieden; 4. Duurzaam in alles wat we doen; 5. Verantwoorde strategische groei.	
Betrokkenen	Leisurelands B.V. heeft 32 aandeelhouders. Alles aandeelhouders betreffen gemeenten uit de regio waarin de gebieden van Leisurelands zich bevinden.	
Financieel belang	De gemeente Mook en Middelaar is voor 0,18 % aandeelhouder van Leisurelands (1.636 van de 900.000 aandelen à € 1,- nominaal). De gemeente Mook en Middelaar verstrekt geen subsidie aan deze verbonden partij en er wordt geen dividend uitgekeerd.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De gemeente Mook en Middelaar wordt vertegenwoordigd door wethouder Dillerop.	
Ontwikkelingen	In 2022 heeft Leisurelands het 60-jarig bestaan gevierd. Zuinig zijn op de natuur, en wellicht zelfs nieuwe natuur creëren, ziet men als een belangrijk gegeven. Bijdragen aan de energietransitie en het verduurzamen van de activiteiten is een must. Leisurelands wil mensen de deur uit laten en gaan en steeds opnieuw laten ervaren hoe onverwacht mooi. leuk en actief je kunt recreëren in het buitengebied van Nederland. Dit met moderne en aantrekkelijke recreatiegebieden waar iedereen welkom is om te komen beleven en bewegen. Als maatschappelijke onderneming in de regio wil Leisurelands een wezenlijke bijdrage leveren aan het welzijn van zowel de bezoekers als de ondernemers op de gebieden. Men wil doorgaan met het maken van stappen op weg naar nog meer diversiteit, gezelligheid en dynamiek.	
Risico's	Het financiële risico voor de gemeente Mook en Middelaar is nihil. Hoogstens een risico ter hoogte van 0,18 % van het geplaatste en gestorte aandelenkapitaal.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

DAR N.V. te Nijmegen	
Doel	Inzameling van afval in de regio Nijmegen
Betrokkenen	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Wijchen, Berg en Dal en Mook en Middelaar
Financieel belang	Het maatschappelijk aandelenkapitaal bestaat uit 550.000 aandelen van € 10,00 nominaal, waarvan 110.000 aandelen zijn geplaatst en volgestort. De gemeente Mook en Middelaar bezit hiervan 1.460 aandelen (1,3%).

DAR N.V. te Nijmegen		
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar heeft als aandeelhouder stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders.	
Ontwikkelingen	Per 1 januari 2021 maakt Mook en Middelaar deel uit van de DAR. Het voornaamste doel is, door bundeling van kennis op het gebied van beleid en uitvoering, het gemeentelijk afvalbeheer op een meer efficiënte en effectieve manier uit te voeren en de grotere schaal van de regio te benutten. Dit geeft een impuls aan het eigen afvalbeleid. Het wordt eenvoudiger om de ambities en gewenste innovaties rondom duurzaam afvalbeheer te realiseren. Een gezamenlijke aanpak kan, mits goed uitgevoerd, ook op een efficiëntere manier gebeuren. Door de grotere schaal kunnen meer financiële en kwaliteitsvoordelen behaald worden. Ook zijn er synergievoordelen te behalen bij de inzameling. De inzamelroute hoeft immers niet op te houden bij de gemeentegrens. Als aandeelhouder is de gemeente verbonden aan één partij. Dit geeft meer stabiliteit in de begroting en in de communicatie naar de burger. Het nadeel van het aansluiten bij een regionaal afvalbedrijf is het verlies van marktwerking. Om dit nadeel te beperken hebben de partnergemeenten de eis van marktconforme tarieven neergelegd. De marktconformiteit is gewaarborgd door van DAR een hybride organisatie te maken die met een bepaalde basis aan capaciteit en knowhow de inzamelactiviteiten rond restafval, gft, plastic+ en papier, indien mogelijk, aan de markt overlaat. Jaarlijks verantwoordt DAR de mate waarin de activiteiten aan de markt worden overgelaten. Dit leidt ertoe dat de gemeente de zekerheid heeft dat bij een imperfecte markt de tarieven niet onverwacht zullen stijgen. DAR functioneert immers als tariefplafond. Aan de onderkant kan de gemeente wel profiteren van de (incidentele) marktvoordelen.	
Risico's	Dar loopt risico over de rentedragende vorderingen (met name onder liquide middelen) en rentedragende langlopende en kortlopende schulden. Voor vorderingen en schulden met variabele renteafspraken loopt Dar risico ten aanzien van toekomstige kasstromen; met betrekking tot vastrentende vorderingen en schulden loopt Dar risico's over de reële waarde als gevolg van wijzigingen in de marktrente. Met betrekking tot de vorderingen en schulden worden geen financiële derivaten met betrekking tot renterisico gecontracteerd. Dar wordt hoofdzakelijk gefinancierd via langlopende leningen met de gemeente Nijmegen en bevoorschotting vanuit de gemeenten gedurende het jaar. Bij eventuele kortlopende tekorten heeft Dar een kredietfaciliteit bij de ING bank.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Nazorg (Bodemzorg) Limburg B.V.	
Doel	Bescherming van het milieu en het voorkomen van milieuvervuiling door gesloten stortlocaties.
Betrokkenen	Aandeelhouders van Bodemzorg Limburg zijn de gemeenten: Beek, Beesel, Bergen, Brunssum, Echt-Susteren, Eijsden-Margraten, Gennep, Gulpen-Wittem, Heerlen, Horst aan de Maas, Kerkrade, Landgraaf, Leudal, Maasgouw, Maastricht, Meerssen, Mook en Middelaar, Nederweert, Nuth, Onderbanken, Peel en Maas, Roerdalen, Roermond, Schinnen, Simpelveld, Sittard-Geleen, Stein, Vaals, Valkenburg aan de Geul, Venlo, Venray, Voerendaal en Weert.
Financieel belang	De gemeente is voor 0,7 % aandeelhouder (190 van de 27.640 aandelen a € 0,45 nominaal).

Nazorg (Bodemzorg) Limburg B.V.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders door wethouder Rodoe.	
Ontwikkelingen	Geen.	
Risico's	Geen.	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Stichtingen en verenigingen

Voor de stichtingen en verenigingen zijn in deze Programmabegroting de volgende verbonden partijen aanwezig:

Bedragen x € 1.000

Naam	Relatie met programma	Begroting 2024 aanwezig	Belang	Bijdrage 2024
Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders in Limburg binnen Essent N.V. (VEGAL)	Afgeleide van Enexis	nee	0,09%	

Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders in Limburg binnen Essent N.V. (VEGAL)		
Doel	Het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de Limburgse gemeenten die voortvloeien uit het aandeelhouderschap in Enexis Holding N.V. en de uit Essent voortkomende vennootschappen.	
Betrokkenen	Alle 31 gemeenten van Limburg. Gezamenlijk bezitten zij ca. 9,5% van de aandelen van Enexis Holding N.V. en van twee rechtspersonen die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent N.V.	
Financieel belang	Lidmaatschapsbijdrage (afgerond) € 0k.	
Bestuurlijk belang	De gemeente Mook en Middelaar is aandeelhouder in Enexis Holding N.V en lid van VEGAL.	
Ontwikkelingen	Geen	
Risico's	Geen	
	1 januari 2024	*31 december 2024*
Eigen vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar

Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders in Limburg binnen Essent N.V. (VEGAL)		
Vreemd vermogen	Geen begroting beschikbaar	Geen begroting beschikbaar
Resultaat		Geen begroting beschikbaar

Overige verbonden partijen

In deze Programmabegroting zijn er geen overige verbonden partijen aanwezig.

1.16. Paragraaf Grondbeleid

Wettelijk kader
Artikel 16 BBV.

Visie grondbeleid (in relatie tot de doelstellingen in de programma's)
Grondbeleid is een gemeentelijk instrument in de ruimtelijke ordening waarmee een gemeente de gewenste ontwikkelingen kan bevorderen en ongewenste ontwikkelingen kan tegengaan. In de Nota Grondbeleid zijn de beleidskaders uitgezet waarmee wordt aangegeven welke ambitie de gemeente Mook en Middelaar heeft en hoe deze ambitie waargemaakt kan worden. De gemeente Mook en Middelaar voert geen actief grondbeleid in die zin dat actief gronden worden aangekocht en verkocht. Het grondbeleid van de gemeente Mook en Middelaar kan het beste worden getypeerd als Selectief Strategisch Grondbeleid.

Uitvoering grondbeleid
Er wordt, overeenkomstig de Nota Grondbeleid, een selectief strategisch grondbeleid gevoerd. Dit houdt in: aankoop en verkoop van gronden als er een duidelijk algemeen belang mee wordt gediend. Tevens wanneer daarmee de bestaande belangen worden behouden en zo mogelijk worden geoptimaliseerd en versterkt, rekening houdende met de bestaande groene buffers, landgoederen en het behoud van agrarische en archeologische waarden. Bij het aankopen en verkopen van gronden door de gemeente zal daarom altijd het behoud en beheer van strategisch gelegen gronden het uitgangspunt zijn.

Gelet op de aard van de ontwikkelingen (beperkte omvang en beperkte impact) in de gemeente, de schaalgrootte van de gemeente, het beschikken over relatief weinig onroerende zaken, de beperkte financiële middelen en de interne capaciteit, zal de gronduitgifte binnen de gemeente gering zijn.

Aan- en verkopen van grond die het bedrag van € 200k overschrijden worden daarnaast overeenkomstig artikel 8 van de 'Financiële verordening Mook en Middelaar 2023' voorgelegd aan de raad.

Actuele prognose te verwachten resultaten grondexploitaties
De gemeente Mook en Middelaar heeft geen grondexploitaties. Wel heeft de gemeente diverse grondposities. Voor 2024 zijn de volgende grondposities van belang.

Cuijksesteeg
De gronden gelegen aan de Cuijksesteeg kunnen in de toekomst ingezet worden voor diverse ontwikkelingen. Een deel van de gronden, grenzend aan de Startsedijk, worden ingezet ten behoeve van de verplaatsing van de volkstuinenvereniging Middelwaert.

Rijksweg 156 te Plasmolen
In 2018 heeft de gemeente Rijksweg 156 te Plasmolen aangekocht. De gemeente ziet mogelijkheden om dit perceel te herontwikkelen. Welke herontwikkeling, wordt onderzocht met het doel om het pand in 2024 in de verkoop te kunnen zetten.

Kerkplein Middelaar
Aan het kerkplein in Middelaar liggen enkele bouwtitels (een appartementencomplex en een twee-onder-een-kap-woning). Met woningcorporatie Destion is de afspraak gemaakt dat zij bouwrijpe grond van de gemeente kopen en de bouwtitels gaan benutten voor sociale woningbouw. Het is waarschijnlijk dat het dijklichaam in de directe nabijheid van het plangebied wordt verhoogd. Dit in relatie met de Lob van Gennep. Het is belangrijk dat de ontwikkeling van het Kerkplein hierop anticipeert. Met het projectteam voor het Lob van Gennep wordt overlegt op welke wijze de planopzet zoals is bepaald in het bestemmingsplan ´Kerkplein´ wordt aangepast.

Molenhoek-Zuid
In het gebied Molenhoek-Zuid heeft de gemeente een grondpositie (het volkstuinencomplex). Samen met drie ontwikkelaars die overige grondposities in het gebied hebben, is de gebiedsvisie opgesteld voor de ontwikkeling van een woonwijk van ongeveer 250 woningen en is een bestemmingsplan opgesteld. Uitgangspunt is een woonwijk te creëren met een gevarieerd woonprogramma in aansluiting op de uitgangspunten van de woondeal. De planning is dat de bouwwerkzaamheden in 2024 starten. Voor het volkstuinencomplex is een locatie bij de Cuijksesteeg/Startsedijk gevonden.

Rijksweg 37 Mook
De locatie Rijksweg 37 is enige jaren geleden aangekocht in verband met de aanleg van de spoorbrug De gemeente ziet mogelijkheden om dit perceel tot ontwikkeling te brengen. Welke herontwikkeling, wordt onderzocht met het doel om het pand in 2024 in de verkoop te kunnen zetten.

Onderbouwing geraamde winstneming
Op basis van het gevoerde grondbeleid, de huidige markt, feiten en cijfers wordt er geen fiscale winstneming verwacht in 2024.

Beleidsuitgangspunten reserves in relatie tot de risico's
Er zijn geen reserves of voorziening voor grondexploitaties. Grondaankopen worden geactiveerd op de balans. Verkoopbaten hoger dan de boekwaarde worden via de exploitatie ten gunste van het begrotings- en/of rekeningresultaat.

1.17. Paragraaf Informatieveiligheid

Wettelijk kader
Deze paragraaf is niet wettelijk verplicht op grond van het BBV, maar wordt opgenomen op grond van de resolutie 'Informatieveiligheid, randvoorwaarde voor de professionele gemeente'.

Burgers en bedrijven verwachten een betrouwbare overheid die zorgvuldig met informatie omgaat. Gemeenten spelen hierin een belangrijke rol. Het gaat om beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie, in de meest brede zin van het woord. Het waarborgen van de betrouwbaarheid van informatie zorgt voor een goede kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoerings- en dienstverleningsprocessen.

Iedere gemeente is zelf verantwoordelijk voor haar informatiebeveiliging. Omdat we op ICT-gebied nauw samenwerken met alle gemeenten van het Rijk van Nijmegen, stemmen we in gezamenlijkheid af met onze partnergemeenten. iRvN (ICT Rijk van Nijmegen) is de uitvoerende partij. Zij faciliteert de ICT hardware en beheert de technische infrastructuur. Ambtelijk zijn we er in drie gremia bij betrokken. Op reguliere basis vindt overleg plaats met alle betrokken organisaties onder regie van iRvN: hoofden bedrijfsvoering, informatiemanagers, CISO's.

Het 'Strategisch gemeentelijk informatiebeveiligingsbeleid Mook en Middelaar 2020 t/m 2024' is in 2021 door het college vastgesteld. Halfjaarlijks brengen we het MT op de hoogte van de ontwikkelingen rond beveiliging en privacy. Ons streven is om zoveel mogelijk BIO compliant te zijn. Dat is een continu proces waarbij grosso modo enerzijds leveranciers en iRvN de technische maatregelen voor hun rekening nemen, anderzijds vult de gemeente de organisatorische maatregelen in en zijn we als opdrachtgever en verantwoordelijke nauw betrokken bij de totstandkoming van het technisch beleid.

Vanuit het Rijk zijn we verplicht te verantwoorden middels ENSIA. Dit staat voor Eenduidige Normatiek Single Information Audit en betekent eenmalige informatieverstrekking en eenmalige IT-audit. Het project ENSIA streeft naar een zo effectief en efficiënt mogelijk ingericht verantwoordingsstelsel voor informatieveiligheid.
ENSIA wordt door gemeenten, provincies, waterschappen en enkele onderdelen binnen de rijksoverheid gebruikt om zich te verantwoorden over de staat van informatiebeveiliging op basis van de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) en het gebruik van de Geo-basisregistraties, inclusief de WOZ. Op het gebied van informatiebeveiliging maakt een externe audit onderdeel uit van ENSIA, specifiek gericht op de onderwerpen SUWInet en DigiD en is tot dusver ieder jaar succesvol verlopen.

1.18. Paragraaf Wet open overheid

Wettelijk kader
Artikel 3.5 Wet open overheid

Beleidsvoornemens uitvoering
De uitvoering blijft beperkt tot de wettelijk verplichte taken, zoals vermeld in de Wet open overheid.

2. FINANCIËLE BEGROTING (INCLUSIEF MEERJARENRAMING)

Overzicht van baten en lasten en toelichting

Wettelijk kader
Artikel 19 BBV.

Algemeen
De toelichting op het overzicht van baten en lasten bestaat uit de volgende onderdelen:
- Een overzicht met:
    - het gerealiseerde saldo van 2022 (laatst volledig gerealiseerd jaar);
    - de raming van 2023 (vergelijkend vorig jaar);
    - de raming van 2024 (begrotingsjaar); en
    - de ramingen van 2025 t/m 2027 (meerjarenraming).
- De uitgangspunten en analyse van aanmerkelijke verschillen van de ramingen;
- Een overzicht van incidentele baten en lasten; en
- Een overzicht van structurele mutaties van reserves.

Na het programma 'Bestuur en organisatie' is een 'programma Admo' opgenomen. Dit betreft de algemene dekkingsmiddelen, het bedrag voor overhead, het bedrag voor de Vpb en het bedrag voor onvoorzien. Deze onderdelen vallen op grond van het BBV buiten de programma's.

2.1. Overzicht van baten en lasten

Het overzicht van baten en lasten over 2024 ziet er als volgt uit:

Bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Subtotaal	Mut. reserve	Saldo
Sociale leefomgeving	8.039	-5.654	2.385	0	2.385
Sociaal domein	6.769	-1.338	5.430	0	5.430
Fysieke leefomgeving	2.404	-845	1.559	-57	1.502
Toerisme, natuur en duurzaamheid	1.932	-1.090	842	0	842
Bestuur en organisatie	1.311	-1	1.310	-190	1.120
Subtotaal	**20.455**	**-8.928**	**11.527**	**-247**	**11.280**
Algemene dekkingsmiddelen	40	-16.920	-16.880	0	-16.880
Overhead	5.379	0	5.379	-34	5.345
Vpb	0	0	0	0	0
Onvoorzien	100	0	100	0	100
Totaal	**25.974**	**-25.848**	**126**	**-281**	**-155**

Meerjarig ziet het beeld er als volgt uit:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	R2022	B2023	B2024	B2025	B2026	B2027
Totaal lasten	18.496	23.416	25.974	20.510	20.563	20.597
Totaal baten	-20.089	-21.742	-25.848	-20.583	-19.322	-19.132
Saldo van baten en lasten (A)	*-1.593*	*1.675*	*126*	*-73*	*1.240*	*1.465*
Toevoegingen aan reserves	653	0	0	0	0	0
Onttrekkingen van reserves	-807	-1.340	-281	-96	-96	-96
Saldo mutatie reserves (B)	*-154*	*-1.340*	*-281*	*-96*	*-96*	*-96*
Begrotingssaldo (A+B)	**-1.746**	**335**	**-155**	**-169**	**1.144**	**1.369**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	9	0	60	0	0	0
Structureel begrotingssaldo	**-1.755**	**335**	**-215**	**-169**	**1.144**	**1.369**
	V	N	V	V	N	N

2.2. Financieel overzicht

Hieronder treft u per programma de analyses aan tussen enerzijds het gerealiseerde jaar 2022 en het begrotingsjaar 2024 en anderzijds tussen de begrotingsjaren 2023 en 2024. Beiden voor zover de verschillen groter dan € 50k zijn.

Programma Sociale leefomgeving

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	2.389	4.659	8.039	2.723	2.801	2.751
Totaal baten	-717	-2.121	-5.654	-329	-308	-228
Saldo baten en lasten	**1.672**	**2.538**	**2.385**	**2.394**	**2.493**	**2.523**
Toevoegingen aan reserves	75	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-38	-120	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**1.708**	**2.418**	**2.385**	**2.394**	**2.493**	**2.523**

Analyse begroting:

	Bedragen x € 1.000
B2024-W2022: Verschil lasten -/- € 5.649k	
Hogere bijdrage rijk vergoeding opvang vluchtelingen	5.300
Lasten m.b.t. incidentele specifieke uitkering Sisa 2024: SPUK-breed (zie ook bij baten)	101
Hoger budget voor leerlingenvervoer	50
Bijstelling budgetten voor fysieke veiligheid	88
Bijstelling naar hoger budget in 2024 en minder afdrachten rijksleges van paspoorten en rijbewijzen in 2022, per saldo	51
Hoger raming en kosten in 2022, lagere raming in 2024 voor kleinschalige opvang vluchtelingen	-/- 125
Overige verschillen (< € 50k)	184
	5.649
B2024-W2022: Verschil baten -/- € 4.936k	
Hogere uitkering rijk raming 2024 t.o.v. realisatie 2022 voor opvang vluchtelingen	-/- 5.055
Incidentele specifieke uitkering SiSa in 2024: SPUK-Breed (zie ook bij lasten)	-/- 101
SiSa-uitkering in 2022 m.b.t. onderwijsachterstandenbeleid	86
SiSa-uitkering in 2022 m.b.t. onderwijsvertraging Covid	63
Bijdrage RUD in 2022 voor uitvoeringsprogramma VTH	61
Overige verschillen (< € 50k)	10
	-/- 4.936
B2024-W2022: Verschil toevoeging reserves -/- € 75k	
Betreft in 2022 toevoeging aan bestemmingsreserve budgetoverheveling t.b.v. kleinschalige opvang vluchtelingen Oekraïne	-/- 75
	-/- 75

B2024-B2023: Verschil lasten € 3.380k

Hoger budget in 2024 t.b.v. opvang vluchtelingen Oekraïne (zie ook bij baten	3.432
Lasten m.b.t. incidentele specifieke uitkering SiSa 2024: SPUK-Breed (zie ook bij baten)	101
Kosten 2023 m.b.t. SiSa-uitkering onderwijsachterstandenbeleid	-/- 64
In 2023 hoger geraamd budget voor vluchtelingen en statushouders a.g.v. budgetoverheveling uit 2022	-/- 131
Lasten SiSa-uitkering in 2023 m.b.t. inburgering	-/- 66
Overige verschillen betreffen met name kleinere bijstellingen	108
	3.380

B2024-B2023: Verschil baten -/- € 3.533k

Hoger geraamde bijdrage rijk in 2024 t.b.v. grootschalige opvang vluchtelingen Oekraïne (zie ook bij lasten)	-/- 3.307
Hogere uitkering rijk raming 2024 t.o.v. raming 2023 voor kleinschalig opvang vluchtelingen	-/- 225
Baten SiSa-uitkering in 2023 m.b.t. inburgering	66
SiSa-uitkering in 2023 m.b.t. onderwijsachterstandenbeleid	64
Baten m.b.t. incidentele specifieke uitkering SiSa 2024: SPUK-Breed (zie ook bij laten)	-/- 101
Overige verschillen (< € 50k)	-/- 30
	-/- 3.533

B2024-B2023: Verschil onttrekking reserves € 120k

Betreft in 2023 geraamde onttrekking uit de bestemmingsreserve Budgetoverheveling t.b.v. opvang vluchtelingen	100
Overige verschillen betreffen (< € 50k)	20
	120

Programma Sociaal Domein

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	6.634	6.778	6.769	6.837	6.811	6.840
Totaal baten	-1.611	-1.453	-1.338	-1.328	-1.328	-1.328
Saldo baten en lasten	**5.023**	**5.325**	**5.430**	**5.508**	**5.483**	**5.512**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	-355	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**5.023**	**4.970**	**5.430**	**5.508**	**5.483**	**5.512**

Analyse begroting:

Bedragen x € 1.000

B2024-W2022: Verschil lasten € 135k

Bijstelling budgetten begeleide participatie en sociale werkvoorziening, inclusief bijdrage aan de MGR	191
Bijstelling budgetten voor maatwerkdienstverlening Jeugd	120
In 2022 minder kosten en in 2024 meer geraamd voor minimabeleid, per saldo verschil	99
In 2022 minder kosten en in 2024 meer geraamd voor maatwerkvoorzieningen Wmo	87
In 2022 geen kosten bedrijfskrediet (zie ook bij baten)	50
In 2022 hogere kosten voor energietoeslag en EFO (niet geraamd in 2024)	-/- 398

In 2024 lager budget voor Tozo, wel kosten in 2022	-/- 130
Overige kleine verschillen (< 50k)	116
	135

B2024-W2022: Verschil baten € 272k

In 2024 lagere SiSa-uitkering van het rijk m.b.t. Participatiewet	160
In 2024 lagere bijdrage rijk voor Tozo, wel ontvangen in 2022	160
In 2022 geen ontvangen bijdrage rijk in zake bedrijfskrediet (zie ook bij lasten)	-/- 50
Overige kleine verschillen (< 50k)	2
	272

B2024-W2022: Verschil baten € 115k

In 2023 raming baat m.b.t. centrumgemeentemiddelen	108
Overige kleine verschillen (< 50k)	7
	115

B2024-W2022: Verschil onttrekking reserves € 355k

In 2023 budgetoverheveling en reservering vanuit de Jaarstukken 2022	305
In 2023 eenmalige subsidie tegemoetkoming energielasten maatschappelijke organisatie t.l.v. de VBR (zie ook bij lasten)	50
	355

Programma Fysieke leefomgeving

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	2.052	2.493	2.404	2.265	2.268	2.271
Totaal baten	-933	-818	-845	-845	-845	-845
Saldo baten en lasten	**1.120**	**1.674**	**1.559**	**1.419**	**1.423**	**1.426**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-74	-161	-57	-57	-57	-57
Geraamd resultaat	**1.045**	**1.513**	**1.502**	**1.362**	**1.366**	**1.369**

Analyse begroting:

Bedragen x € 1.000

B2024-W2022: Verschil lasten € 352k

Lagere salariskosten i.v.m. vacatures	163
Incidentele kosten in 2024 i.v.m. implementatie Omgevingswet	150
Hoger geraamd bedrag voor onderzoekskosten riolering	60
Afwaardering pand Groesbeekseweg 12 in 2022	-/- 92
Overige verschillen (< € 50k)	71
	352

B2024-W2022: Verschil baten € 87k

SiSa-uitkering in 2022: Stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen	60

Overige verschillen (< € 50k)	17
	87

B2024-B2023: Verschil lasten -/- € 88k

Incidenteel hoger budget in 2023 voor onderhoud onverharde wegen	-/- 82
Incidenteel hoger budget in 2023 wegens hogere energiekosten	-/- 60
In 2023 stelpost voor onderuitputting (Zomerrapportage 2023), niet geraamd in 2024	100
Overige verschillen (< € 50k)	-/- 46
	-/- 88

B2024-B2023: Verschil onttrekking reserves € 104k

Onttrekking uit Vrij Besteedbare reserve t.b.v. implementatiekosten omgevingswet	97
Overige verschillen (< € 50k)	8
	104

Programma Toerisme, natuur en duurzaamheid

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	1.801	2.751	1.932	1.883	1.883	1.883
Totaal baten	-1.023	-1.656	-1.090	-1.090	-1.090	-1.090
Saldo baten en lasten	**778**	**1.094**	**842**	**793**	**793**	**793**
Toevoegingen aan reserves	328	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-224	-390	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**882**	**704**	**842**	**793**	**793**	**793**

Analyse begroting:

Bedragen x € 1.000

B2024-W2022: Verschil lasten € 132k

In 2024 budget voor nieuw beleid m.b.t. renovatie openbaar groen	50
Bijstelling budgetten afvalinzameling en -verwerking	54
Kosten SiSa Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RRE-W), kosten in 2022, geen raming in 2024 (zie ook bij baten)	-/- 122
Overige verschillen (< € 50k) (veel kleinere verschillen)	150
	132

B2024-W2022: Verschil baten -/- € 67k

In 2024 bijstelling baten afvalstoffenheffing	-/- 131
In 2022 minder inkomsten PMD en overige afvalstromen	-/- 63
Ontvangst uitkering rijk inzake SiSa RRE-W (zie ook bij lasten)	122
Overige verschillen (< € 50k)	5
	-/- 67

B2024-W2022: Verschil toevoeging reserves -/- € 328k

In 2022 toevoeging aan bestemmingsreserve t.b.v. Regionale Energie Strategie (€ 158k), Klimaatakkoord (€ 130k), Kunst en Cultuur (€ 20k) en Openbaar groen (€ 20)	-/- 328

	-/- 328
B2024-W2022: Verschil onttrekking reserves € 224k	
In 2022 onttrekking uit bestemmingsreserve Budgetoverheveling t.b.v. Regionale Energie Strategie (€ 199k) en t.b.v. Kerkenvisie (€ 25k)	224
	224

B2024-B2023: Verschil lasten -/- € 818k	
In 2023 kosten voor SiSa Capaciteit voor klimaat- en energiebeleid, in 2024 niet geraamd (zie ook bij baten)	-/- 562
In 2023 incidenteel budget voor klimaatbeleid (zie ook bij onttrekking reserves)	-/- 300
In 2023 budgetoverheveling vanuit 2022 voor burgerinitiatieven speelvoorzieningen (zie ook bij onttrekking reserves)	-/- 50
In 2024 budgetten voor nieuw beleid m.b.t. renovatie openbaar groen	50
In 2023 stelpost voor onderuitputting (Zomerrapportage 2023), niet geraamd in 2024	51
Overige verschillen (< € 50k)	-/- 7
	-/- 818
B2024-B2023: Verschil baten € 562k	
In 2023 specifieke uitkering SiSa Capaciteit voor klimaat- en energiebeleid, in 2024 geraamd (zie ook bij lasten)	562
	562
B2024-B2023: Verschil onttrekking reserves € 390k	
Betreft onttrekking uit bestemmingsreserve budgetoverheveling in 2023 m.b.t. klimaatbeleid (€ 300k), burgerinitiatieven speelvoorziening (€ 50k), uitvoering kunstprojecten (€ 20k) en openbaar groen (€ 20k)	390
	390

Programma Bestuur en organisatie

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	1.176	1.296	1.311	1.259	1.265	1.268
Totaal baten	-174	-18	-1	-1	-1	-1
Saldo baten en lasten	**1.002**	**1.278**	**1.310**	**1.258**	**1.264**	**1.267**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-17	-30	-190	-5	-5	-5
Geraamd resultaat	**985**	**1.249**	**1.120**	**1.253**	**1.259**	**1.262**

Analyse begroting:

	Bedragen x € 1.000
B2024-W2022: Verschil lasten € 135k	
Betreft (negatieve) afrondings- en afwikkelingsverschillen in 2022	186
Hoger geraamde salarislasten bestuur 2024 t.o.v. 2022	130
In 2022 dotatie aan voorziening wachtgeld (niet in 2024)	-/- 210
Overige verschillen (< € 50k)	29

	135
B2024-W2022: Verschil baten € 173k	
Vrijval pensioenvoorziening in 2022 a.g.v. hogere rekenrente	104
Overige verschillen (< € 50k)	69
	173
B2024-W2022: Verschil onttrekking reserves -/- € 172k	
Deels vrijval bestemmingsreserve dekking kapitaallasten investeringsplan 2013-2016	-/- 172
	-/- 172

B2024-B2023: Verschil lasten € 15k	
Hoger geraamde salarislasten college van b&w (onder andere in verband met hogere inwonersklasse vanaf 8.000 inwoners)	82
In 2023 budget voor anticipatie externe ontwikkelingen, niet geraamd in 2024	-/- 100
Overige verschillen (< € 50k)	33
	15
B2024-B2023: Verschil onttrekking reserves -/- 160k	
Deels vrijval bestemmingsreserve dekking kapitaallasten investeringsplan 2013-2016	-/- 172
Overige verschillen (< € 50k)	12
	-/- 160

Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	32	12	40	40	80	80
Totaal baten	-15.596	-15.668	-16.920	-16.990	-15.750	-15.640
Saldo baten en lasten	**-15.564**	**-15.656**	**-16.880**	**-16.950**	**-15.670**	**-15.560**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**-15.564**	**-15.656**	**-16.880**	**-16.950**	**-15.670**	**-15.560**

Analyse begroting:

	Bedragen x € 1.000
B2024-W2022: Verschil baten -/- € 1.324k	
Hogere uitkeringen gemeentefonds in 2024 t.o.v. 2022	-/- 1.294
Hogere ozb onder andere als gevolg van areaaluitbreidingen	-/- 72
Overige verschillen (< € 50k)	42
	-/- 1.324

B2024-B2023: Verschil baten -/- € 1.252	
Hogere uitkeringen gemeentefonds in 2024 t.o.v. 2023	-/- 1.340
Bijstelling dividendopbrengst op basis van begrotingsbrief provincie	108

Overige verschillen (< €50k)	-/- 20
	-/- 1.252

Overhead

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	4.412	5.414	5.379	5.404	5.354	5.404
Totaal baten	-35	-7	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**4.377**	**5.407**	**5.379**	**5.404**	**5.354**	**5.404**
Toevoegingen aan reserves	250	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-453	-284	-34	-34	-34	-34
Geraamd resultaat	**4.174**	**5.123**	**5.345**	**5.370**	**5.320**	**5.370**

Analyse begroting:

	Bedragen x € 1.000
B2024-W2022: Verschil lasten € 967k	
Geactualiseerde personele budgetten 2024 t.o.v. realisatie 2022 (dus ook inclusief twee jaren indexatie personeelslasten)	730
Geactualiseerde budgetten ICT	125
Overige geactualiseerde kosten van overhead (onder andere huisvesting)	112
	967
B2024-W2022: Verschil toevoeging reserves -/- 250k	
In 2022 toevoeging aan de bestemmingsreserve budgetoverheveling m.b.t. de Flexibele Schil, in 2024 geen toevoeging geraamd	-/- 250
	-/- 250
B2024-W2022: Verschil onttrekking reserves € 419k	
Betreft onttrekking uit bestemmingsreserve budgetoverheveling	390
Overige verschillen (< € 50k)	29
	419

	Bedragen x € 1.000
B2024-B2023: Verschil lasten -/- € 35k	
In 2024 bijstelling budgetten ICT	132
In 2024 bijstelling budget advieskosten	50
In 2023 overgeheveld budget Flexibele Schil, niet geraamd in 2024	-/- 250
Overige verschillen (< € 50k)	33
	-/- 35
B2024-B2023: Verschil onttrekking reserves € 250k	
In 2023 onttrekking bestemmingsreserve budgetoverheveling Flexibele Schil, in 2024 niet meer geraamd	250
	250

Vennootschapsbelasting

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Analyse begroting:

Er zijn geen verschillen groter dan € 50k.

Onvoorzien

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	0	14	100	100	100	100
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Saldo baten en lasten	**0**	**14**	**100**	**100**	**100**	**100**
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	**0**	**14**	**100**	**100**	**100**	**100**

Analyse begroting:

	Bedragen x € 1.000
B2024-W2022: Verschil lasten € 100k	
In 2022 geen kosten voor onvoorzien en in 2024 € 100k geraamd	100
	100
B2024-B2023: Verschil lasten € 86k	
In 2024 is budget onvoorzien verhoogt middels een overheveling vanuit de resturen vanuit de formatie	86
	86

Alle programma's

Bedragen x € 1.000	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal lasten	18.488	23.416	25.974	20.510	20.563	20.597
Totaal baten	-20.081	-21.742	-25.848	-20.583	-19.322	-19.132
Saldo baten en lasten	**-1.593**	**1.675**	**126**	**-73**	**1.240**	**1.465**
Toevoegingen aan reserves	653	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	-807	-1.340	-281	-96	-96	-96
Geraamd resultaat	**-1.746**	**335**	**-155**	**-169**	**1.144**	**1.369**

2.3. Begrotingsevenwicht

Wettelijk
Op grond van artikel 189 lid 2 Gw ziet de raad erop toe dat de begroting (jaarschijf 2024) structureel en reëel in evenwicht is. Hiervan kan hij afwijken als aannemelijk is dat het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren tot stand zal worden gebracht.

Toezicht Provincie
In het kader van het financieel toezicht door de provincie (op grond van artikel 203 Gw) behoeft de begroting goedkeuring van gedeputeerde staten, indien naar hun oordeel de begroting niet structureel en reëel in evenwicht is en het blijkens de meerjarenraming niet aannemelijk is dat in de eerstvolgende jaren een structureel en reëel evenwicht tot stand zal worden gebracht. Om inzicht te krijgen in het structureel en reëel evenwicht in de (meerjaren)begroting verzoekt de provincie om onderstaande tabel op te nemen in de Programmabegroting.

Bedragen x € 1.000

recapitulatie begrotingsevenwicht	2024			2025			2026			2027		
	Totaal	Inc.	Str.	Totaal	Inc.	Str.	Totaal	Inc.	Str.	Totaal	Inc.	Str.
Lasten programma 1 Sociale leefomgeving	8.039	101	7.938	2.723	101	2.622	2.801	80	2.721	2.751	0	2.751
Lasten programma 2 Sociaal domein	6.769	0	6.769	6.837	0	6.837	6.811	0	6.811	6.840	0	6.840
Lasten programma 3 Fysieke leefomgeving	2.404	150	2.254	2.265	0	2.265	2.268	0	2.268	2.271	0	2.271
Lasten programma 4 Toerisme, natuur en duurzaamheid	1.932	45	1.887	1.883	0	1.883	1.883	0	1.883	1.883	0	1.883
Lasten programma 5 Bestuur en organisatie	1.311	50	1.261	1.259	0	1.259	1.265	0	1.265	1.268	0	1.268
Totaal lasten programma's	**20.455**	**346**	**20.109**	**14.966**	**101**	**14.865**	**15.028**	**80**	**14.948**	**15.013**	**0**	**15.013**
Baten programma 1 Sociale leefomgeving	-5.654	-101	-5.553	-329	-101	-228	-308	-80	-228	-228	0	-228
Baten programma 2 Sociaal domein	-1.338	0	-1.338	-1.328	0	-1.328	-1.328	0	-1.328	-1.328	0	-1.328
Baten programma 3 Fysieke leefomgeving	-845	0	-845	-845	0	-845	-845	0	-845	-845	0	-845
Baten programma 4 Toerisme, natuur en duurzaamheid	-1.090	0	-1.090	-1.090	0	-1.090	-1.090	0	-1.090	-1.090	0	-1.090
Baten programma 5 Bestuur en organisatie	-1	0	-1	-1	0	-1	-1	0	-1	-1	0	-1
Totaal baten programma's	**-8.928**	**-101**	**-8.827**	**-3.593**	**-101**	**-3.492**	**-3.572**	**-80**	**-3.492**	**-3.492**	**0**	**-3.492**
saldo baten en lasten programma's	**11.527**	**245**	**11.282**	**11.373**	**0**	**11.373**	**11.456**	**0**	**11.456**	**11.521**	**0**	**11.521**

Lasten algemene dekkingsmiddelen	40	0	40	40	0	40	80	0	80	80	0	80
Lasten overhead	5.379	0	5.379	5.404	0	5.404	5.354	0	5.354	5.404	0	5.404
Lasten vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lasten onvoorzien	100	0	100	100	0	100	100	0	100	100	0	100
Totaal lasten admo	**5.519**	**0**	**5.519**	**5.544**	**0**	**5.544**	**5.534**	**0**	**5.534**	**5.584**	**0**	**5.584**
Baten algemene dekkingsmiddelen	-16.920	0	-16.920	-16.990	0	-16.990	-15.750	0	-15.750	-15.640	0	-15.640
Baten overhead	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Baten vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Baten onvoorzien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal baten admo	**-16.920**	**0**	**-16.920**	**-16.990**	**0**	**-16.990**	**-15.750**	**0**	**-15.750**	**-15.640**	**0**	**-15.640**
Saldo van admo	**-11.401**	**0**	**-11.401**	**-11.446**	**0**	**-11.446**	**-10.216**	**0**	**-10.216**	**-10.056**	0	**-10.056**
Totaal saldo van baten en lasten van de programma's en admo	**126**	**245**	**-119**	**-73**	**0**	**-73**	**1.240**	**0**	**1.240**	**1.465**	**0**	**1.465**
Stortingen in reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserve	-281	-185	-96	-96	0	-96	-96	0	-96	-96	0	-96
Geraamd resultaat	**-155**	**60**	**-215**	**-169**	**0**	**-169**	**1.144**	**0**	**1.144**	**1.369**	**0**	**1.369**
Totaal structurele lasten			25.628			20.409			20.483			20.597
Totaal structurele baten			-25.843			-20.578			-19.338			-19.228
Structureel begrotingssaldo			**-215**			**-169**			**1.144**			**1.369**
			V			V			N			N

Het begrotingsjaar 2024 is structureel sluitend, met name als gevolg van een hogere uitkering uit het gemeentefonds. Het begrotingssaldo voor 2025 is ook sluitend. Vanaf 2026 is de begroting niet meer structureel sluitend, voornamelijk als gevolg van een veel lagere uitkering uit het gemeentefonds. Landelijk wordt 2026 ook wel het 'ravijnjaar' genoemd. Bij een gelijke uitkering uit het gemeentefonds in jaren 2026 en 2027 zoals in 2025, dan zouden alle jaren afsluiten met een voordelig resultaat.

2.4. Overzicht incidentele baten en lasten

In onderstaande tabel worden de incidentele baten en lasten vermeld (vanaf € 20k). Hierbij is aansluiting gezocht bij de 'Notitie incidentele en structurele baten en lasten' van de commissie BBV. Structurele onttrekkingen uit reserves (bijvoorbeeld ter dekking van kapitaallasten of compensatie van dividenden) worden volgens deze notitie niet als incidenteel aangemerkt. Het belang van dit overzicht is om te bepalen of er wel of geen sprake is van een structureel sluitende begroting. De incidentele baten en lasten dienen gecorrigeerd te worden op het begrotingssaldo om dit te kunnen bepalen.

Bedragen x € 1.000

Programma	Omschrijving	2024	2025	2026	2027
	INCIDENTELE LASTEN				
Sociale leefomgeving	Spuk-Breed	101	101	80	
Fysieke leefomgeving	Kosten n.a.v. implementatie Omgevingswet	150			
Toerisme, natuur en duurzaamheid	450 jaar Slag op de Mookerheide	45			
Bestuur en organisatie	Afscheid en installatie burgemeester	50			
	Subtotaal incidentele lasten	*346*	*101*	*80*	*0*
	INCIDENTELE BATEN				
Sociale leefomgeving	Spuk-Breed (uitkering rijk)	-101	-101	-80	
Mutaties reserves	Vrijval bestemmingsreserves	-185			
	Subtotaal incidentele baten	*-286*	*-101*	*-80*	*0*
	Saldo incidentele baten en lasten	**60**	**0**	**0**	**0**

Toelichting
Voor de jaren 2024 t/m 2026 ontvangen wij van het rijk een specifieke uitkering Breed. De Brede SPUK-regeling is voor alle gemeenten beschikbaar gesteld voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis. De stip op de horizon is een gezonde generatie in 2040. Tegenover de uitkering staan voor hetzelfde bedrag kosten om uitvoering te geven aan de regeling.

Naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe Omgevingswet in 2023 en 2024 verwachten wij eenmalig extra kosten ten behoeve van de opstart en het oplossen van eventuele knelpunten.

In 2024 is de 450 jaar dat de Slag op de Mookerheide plaatsvond. Samen met diverse ondernemers en verenigingen wordt nagedacht over (de invulling van) een herdenking van deze belangrijke historische gebeurtenis. De gemeente organiseert een herdenking in april 2024.

In 2024 gaat burgemeester Gradisen met pensioen en wordt een nieuwe burgemeester geïnstalleerd. Hiervoor is een incidenteel budget nodig, zowel voor de raad als voor het college van burgemeester en wethouders.

In 2024 valt de bestemmingsreserve centrumplan Mook vrij omdat deze niet meer nodig is. De reserve werd gebruikt als dekking van kapitaallasten van het pand Groesbeekseweg 12. Dit pand is in 2022 gesloopt. Daarnaast valt een deel van de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten investeringsplan 2013-2016 vrij omdat de hoogte van de voorziening boven de boekwaarde van de investeringen lag.

2.5. Uitgangspunten en analyse ramingen

Uitgangspunten
De uitgangspunten voor 2024 zijn onder andere gebaseerd op de uitgangspunten zoals deze in de Kaderbrief 2024 zijn verwoord en zijn voor de begroting 2024 als volgt:

- Het begrotingsjaar 2024 is reëel en sluitend (art. 189, lid 2 Gw);
- De basis van de ramingen is de stand van de Zomerrapportage 2023 (vanaf jaarschijf 2024);
- De raming voor de zorgbudgetten van Wmo/Jeugd gebeurt op basis van het voortschrijdende gemiddelde van de werkelijke kosten van de afgelopen drie jaren;
- De uitkering gemeentefonds wordt gewaardeerd tegen constante prijzen (exclusief inflatie in de meerjarenraming). Hiertegenover staat dat de lasten meerjarig niet automatisch worden geïndexeerd;
- De loonsom wordt geraamd op basis van de werkelijke lasten over 2023, gecorrigeerd met de voorziene fte-mutaties en de cao-ontwikkelingen;
- Investeringen worden lineair afgeschreven;
- De tarieven voor belastingen indexeren met correctie voor loon- en prijsontwikkeling (25% prijsontwikkeling en 75% loonontwikkeling), zijnde 3,43%;
- De belastingtarieven primair bepalen door de geraamde opbrengst te delen door de meeste recente grondslag zoals aangegeven door de BsGW;
- Een wijziging van de grondslag van meer dan 10% muteren in de opbrengst
- Geen stelpost opnemen voor een eventuele ruimte onder het plafond van het btw-compensatiefonds (BCF);
- Dividenden zijn opgenomen tegen de door de Provincie gestelde opbrengsten per aandeel;
- Incidentele voordelen per programma inzetten voor incidentele nadelen per programma;
- De Algemene reserve handhaven op € 2 miljoen, behoudens een structurele overschrijding van de ratio van 3 (tussen vermogen en risico's)
- De pensioenvoorziening voor (gewezen) wethouders actuarieel berekenen (en de dotatie of vrijval verwerken in de eindejaarsrapportage van het begrotingsjaar).

Analyse
Jaarlijks wordt opnieuw bekeken waar de prioriteiten/aandachtsgebieden liggen en welke budgetten daarvoor nodig zijn. Hierboven bij onderdeel 2.1 'Financieel overzicht' is onder andere een analyse gegeven per programma tussen de begrotingsjaren 2023 en 2024. Op hoofdlijnen zijn de verschillen (evenals voorgaande jaren) voornamelijk het gevolg van onderuitputting van de budgetten van 2023 (realisatie lager dan de raming) en incidentele budgetten (zowel in 2023 als in 2024).

2.6. Overzicht structurele mutaties reserves

Hieronder treft u het overzicht aan van de voorgenomen structurele toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves. Dit betreft in het algemeen compensatie van weggevallen dividenden of dekking van kapitaallasten. Op de lange termijn kunnen deze bestemmingsreserves 'leeg lopen' waardoor op de lange termijn naar vervangende dekkingsmiddelen gezocht moet worden. Voor wat betreft dekking kapitaallasten; de kapitaallasten van nieuwe investeringen worden als last opgenomen in de begroting en worden niet meer specifiek gedekt door een onttrekking uit een reserve.

*Bedragen * € 1.000*

Omschrijving	Saldo 1 januari 2024	Resultaat voorgaand jaar	Toevoeging	Onttrekking	T.b.v. kapitaal-lasten	Saldo 31 december 2024
Bestemmingsreserves:						
Reserve verkoop aandelen Attero	90	0	0	-5	0	85
Reserve Kapitaallasten nieuwbouw brandweerkazerne / gemeentewerf	444	0	0	0	-34	410
Reserve Afschr. inv. plan 2013-2016	1.317	0	0	-172	-57	1.088
Totaal	**1.851**	**0**	**0**	**-177**	**-91**	**1.584**

Toelichting
De onttrekking uit de bestemmingsreserve Attero betreft compensatie van vervallen dividend. De andere twee onttrekkingen betreffen dekking van (lopende) kapitaallasten van 'oude' investeringen.

Meerjarig ziet het verloop er als volgt uit, waarbij
+ = toevoeging (last), - = onttrekking (baat):

Bedragen x € 1.000

Omschrijving reserve	R2022	B2023	B2024	B2025	B2026	B2026
Reserve Verkoop aandelen Attero	-5	-5	-5	-5	-5	-5
Reserve Kapitaallasten nieuwbouw brandweer/werkplaats	-35	-34	-34	-34	-34	-34
Reserve Afschrijvingen investeringsplan 2013-2016	-59	-57	-57	-57	-57	-57
Totaal	**-99**	**-96**	**-96**	**-96**	**-96**	**-96**

Uiteenzetting van de financiële positie en toelichting

Wettelijk kader
Artikel 20 BBV.

Algemeen
De uiteenzetting van de financiële positie bestaat uit:

- de financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid;
- de geprognosticeerde balans;
- het emu-saldo;
- de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen;
- de investeringen;
- de financiering;
- de stand en het verloop van de reserves;
- de stand en het verloop van de voorzieningen.

2.7. Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid

De basis voor de Programmabegroting 2024 is de meerjarenraming van het voorgaande begrotingsjaar. Deze initiële (meerjaren)begroting wordt beschouwd als bestaand beleid en is inclusief de structurele doorwerking van de Zomerrapportage 2023. Deze initiële startbegroting wordt ten behoeve van de Programmabegroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 gemuteerd met nagekomen wijzigingen. De mutaties van de Zomerrapportage en de nagekomen wijzigingen betreffen veelal een bijstelling van bestaande budgetten (bestaand beleid), maar ook nieuwe budgetten voor nieuwe activiteiten (nieuw beleid). De bedragen die horen bij de nagekomen mutaties (zowel voor bestaand als voor nieuw beleid) zijn reeds verwerkt in deze programmabegroting. De bijstellingen hebben de volgende financiële effecten:

Bedragen x € 1.000

	Begrotingsresultaat (na mutaties)	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
	Begrotingsresultaat op basis van Zomer-rapportage 2023	**131 N**	**258 V**	**613 N**	**1.090 N**
	Nagekomen mutaties bestaand beleid				
1	Uitkeringen gemeentefonds	-1.490	-1.380	-900	-1.210
2	Taakmutaties gemeentefonds	151	151	149	149
3	Lagere uitkering participatiewet	294	294	294	294
4	Actualisatie kosten Participatiewet	190	190	190	190
5	Bijstelling salarissen	167	192	192	192
6	Kosten SiSa Spuk Breed	101	101	80	0
7	SiSa-uitkering Spuk Breed	-101	-101	-80	0
8	Maatwerkdienstverlening Jeugd	114	114	114	114
9	Maatwerkdienstverlening 18+	45	60	85	110
10	ICT indexatie licentiekosten en verSaaSing	58	58	58	58
11	Bijdrage MGR o.b.v. begroting	58	56	56	56
12	Bijdrage MGR Werkbedrijf	0	100	100	100
13	Advieskosten	50	50	0	0
14	Vrijval bestemmingsreserve investeringsplan 2013-2016	-172	0	0	0
15	Bijstelling dividend	-50	-50	-50	-50
16	Vrijval egalisatievoorziening riool	-50	-50	-50	-50
17	Overige bijstellingen < € 50k	215	169	159	192
	Subtotaal nagekomen mutaties	**420 V**	**46 V**	**396 N**	**144 N**
	Begrotingsresultaat inclusief bijstellingen	**290 V**	**304 V**	**1.009 N**	**1.234 N**

Begrotingsresultaat (na mutaties)		2024	2025	2026	2027
Mutaties nieuw beleid					
18	Renovatie openbaar groen	50	50	50	50
19	Uitbreiding formatie BOA 0,50 fte (inhuur)	50	50	50	50
20	Actieprogramma vrijetijdseconomie	35	35	35	35
Subtotaal nieuw beleid		**135 N**	**135 N**	**135 N**	**135 N**
Begrotingsresultaat inclusief bijstellingen		**155 V**	**169 V**	**1.144 N**	**1.369 N**

Op basis van de huidige nagekomen mutaties laat het jaar 2024 een sluitende begroting zien. Ook het jaar 2025 is sluitend. Het zogenaamde 'ravijnjaar' 2026 en het jaar daarna zijn niet sluitend, met name omdat de uitkeringen gemeentefonds ongeveer een miljoen lager is dan het jaar 2025.

Toelichting

1. Uitkeringen gemeentefonds	Naar aanleiding van de meicirculaire zijn de uitkeringen gemeentefonds bijgesteld. Voor 2024 en 2025 is het accres toegenomen. Vanaf 2026 zijn de door het rijk verstrekte middelen onvoldoende toereikend. Het jaar 2026 wordt ook wel het 'ravijnjaar' genoemd. Eenmalig stelt het rijk voor 2026 een bedrag van € 1 miljard beschikbaar, maar dit is nog steeds onvoldoende.
2. Taakmutaties gemeentefonds	Naast de hogere uitkeringen gemeentefonds is een deel van de ontvangen middelen bestemd om specifieke taken op te pakken. Voor zover niet reeds geraamd in de begroting, worden de (nieuwe) taakmutaties hier opgenomen, zodat de budgetten beschikbaar zijn voor het uitvoeren van de taken.
3. Uitkering participatiewet	De ontvangen uitkering Participatiewet is naar beneden bijgesteld conform de beschikking van het rijk voor 2024.
4. Actualisatie kosten Participatiewet	Voor de uitvoering van de Participatiewet zijn de kosten geactualiseerd naar de laatste stand van zaken. Dit betreft een toename van de kosten.
5. Bijstelling salarissen	De formatie over 2024 is opnieuw bepaald. In de begroting was reeds rekening gehouden met uitbreiding van de formatie, echter nog niet met een stijging op grond van de cao. Vooralsnog is een stijging van 5% geraamd. Een deel van de formatie wordt bekostigd middels inhuur of middels de post onvoorzien.
6. en 7. SiSa SPUK Breed	Dit betreft een specifieke uitkering. De Brede SPUK-regeling is voor alle gemeenten beschikbaar gesteld voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis. De stip op de horizon is een gezonde generatie in 2040. Deze uitkering wordt verantwoord in de SiSa-opgave in de jaarstukken.

8.	Maatwerk dienstverlening Jeugd	Betreft een bijstelling van diverse budgetten omtrent maatwerk-dienstverlening op basis van een driejarig voortschrijdend gemiddelde. Hierdoor worden incidentele pieken en dalen iets afgezwakt.
9.	Maatwerkdienstverlening 18+	Betreft zowel bijstelling voor maatwerkdienstverlening op grond van een driejarig voortschrijdende gemiddelde voor diverse budgetten als een specifieke bijstelling van budgetten voor zover die concreet aanwijsbaar zijn.
10.	ICT Licentie en SaaS	Jaarlijks worden de licentiekosten van software geïndexeerd hetgeen tot hogere kosten leidt. Daarnaast worden pakketten omgebouwd van 'op locatie' naar 'in de cloud'. Dit zijn SaaS-pakketten (Software as a Service), waarbij de updates niet langer door iRvN worden uitgevoerd, maar door de softwareleverancier. Dit leidt tot extra kosten, maar kost de stabiliteit van een pakket ten goede.
11.	Bijdrage MGR	De bijdrage aan de MGR (Modulaire Gemeenschappelijke Regeling) is bijgesteld op basis van de begroting van 2024 van de MGR. Onder de MGR vallen het Werkbedrijf en iRvN.
12.	Bijdrage MGR - Werkbedrijf	De verdeelsystematiek van het gemeentefonds voor de uitvoering van de re-integratietaak wordt per 2025 gewijzigd. Het eerder geoormerkte Participatiebudget is dan vanaf dat moment niet meer als zodanig herkenbaar in de bijdrage die wij ontvangen vanuit het gemeentefonds. Op basis van dit budget bepaalden wij eerder onze bijdrage aan het Werkbedrijf. Om zowel het totale budget voor het WerkBedrijf als de onderlinge verdeling van de gemeentelijke bijdragen te bepalen zullen wij als regio gebruik maken van een, door het rijk aangereikte, objectieve rekentool. Het precieze financiële effect hiervan is op dit moment nog niet duidelijk. In anticipatie op deze ontwikkeling hebben wij wel alvast een schatting van dit effect van de omvang van € 100k opgenomen in de meerjarenbegroting.
13.	Advieskosten	Voor de huisvesting is reeds door de raad een krediet gevoteerd van € 2 miljoen. Dit krediet is doorgeschoven naar 2025. Een alternatief is het gebouw te updaten door middel van groot onderhoud. Om de juiste keuzes te maken wordt hiervoor advies gevraagd.
14.	Vrijval bestemmingsreserve investeringsplan 2013-2016	De afschrijvingskosten van enkele investeringen uit het investeringsplan 2013-2016 worden gedekt door een onttrekking uit de bestemmingsreserve investeringsplan 2013-2016. De omvang van de reserve is hoger dan de boekwaarde van de desbetreffende investeringen. Het meerdere kan incidenteel vrijvallen.
15.	Bijstelling dividend	Jaarlijks vermeld de Provincie in de begrotingsbrief welke dividendbedragen wij kunnen aanhouden. De

		dividendopbrengsten van de BNG en Enexis worden hierop aangepast. Voor 2024 betreft dit een hogere opbrengst van € 50k ten opzichte van het vooraf geraamde bedrag.
16.	Vrijval egalisatievoorziening riool	De omvang van de egalisatievoorziening riool bedraagt eind 2022 ongeveer € 4,3 miljoen. Deze voorziening is in het verleden gevoed met dotaties van ongeveer € 300k. Omdat de kosten zijn toegenomen, wordt voorgesteld om een deel van de voorziening in te zetten om deze kostenstijging te egaliseren. Dit voorkomt dat de tarieven voor rioolheffing extra verhoogd moeten worden.
17.	Overige bijstellingen	Alle kleinere bijstellingen voor bestaand beleid tot € 50k positief en negatief zijn hier gesaldeerd weergegeven en worden niet nader toegelicht.

Nieuw beleid

18.	Renovatie openbaar groen	Voor de renovatie van het openbaar groen is geen budget aanwezig. Gevraagd wordt een structureel budget van € 50k.
19.	Uitbreiding formatie BOA	De gemeente is verantwoordelijk voor toezicht en handhaving en heeft hiervoor een buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) in dienst. Een boa is buiten zichtbaar voor de inwoners en fungeert als de ogen en oren van de gemeente. Momenteel heeft de gemeente één boa in dienst, hierdoor is de zichtbaarheid beperkt en ligt de nadruk vooral op het nagaan van meldingen, voor zover dit mogelijk is binnen de huidige formatie. Een uitbreiding van het aantal fte stimuleert mensen om zich aan de regels te houden en zo bij te dragen aan de leefbaarheid.
20.	Actieprogramma vrijetijdseconomie	Voor het actieprogramma Vrijetijdseconomie waren in 2021 en 2022 incidentele middelen aanwezig. In mei 2023 is het actieprogramma herijkt, waarbij ook budget nodig is voor de uitvoering van vijf actielijnen (vitale verblijfsrecreatie, vitale dagrecreatie, vrijetijdslandschappen, cross-overs en regiomarketing). Gevraagd wordt een structureel budget van € 35k.

2.8. Geprognosticeerde balans

Het is wettelijk verplicht om (meerjarig) een geprognosticeerde balans op te nemen in de begroting. Uitgangssituatie is de balans per 31 december 2022 conform de vastgestelde Jaarstukken 2022. De geraamde mutaties voor de diverse activa- en passivaposten (respectievelijk bezittingen en vermogen) worden hierop gecorrigeerd. De restantkredieten per 31 december 2022 worden geacht in 2023 t/m 2025 tot uitgaven te leiden. Het krediet voor verbouwing of nieuwbouw gemeentehuis was doorgeschoven naar 2024 en het krediet voor Kandinsky is doorgeschoven naar 2025.

De diverse investeringen én het feit dat de uitkeringen gemeentefonds vanaf 2026 ruim € 1 miljoen lager zijn dan in 2025, leiden deze uitgaven en minder inkomsten tot af te sluiten langlopende geldleningen. Hiermee is in onderstaande balans rekening gehouden.

Bedragen x € 1.000

Balans per 31-12	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Activa						
(im)Materiële vaste activa	9.871	12.692	16.955	19.776	23.186	22.625
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	555	555	555	555	555	555
Financiële vaste activa: Leningen	762	732	703	673	643	640
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	0	0	0	0	0	0
Totaal vaste Activa	**11.189**	**13.980**	**18.212**	**21.004**	**24.384**	**23.820**
Voorraden	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	7.447	2.426	2.808	2.522	2.306	1.971
Liquide middelen	227	500	500	500	500	500
Overlopende activa	1.009	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal Vlottende activa	**8.684**	**3.926**	**4.308**	**4.022**	**3.806**	**3.471**
Totaal Activa	**19.873**	**17.906**	**22.520**	**25.026**	**28.189**	**27.291**
Passiva						
Eigen vermogen	8.624	7.031	7.240	7.158	5.749	5.428
Voorzieningen	7.144	7.011	6.599	6.535	6.375	6.231
Vaste Schuld	545	363	5.182	7.833	12.566	12.132
Totaal Vaste Passiva	**16.313**	**14.406**	**19.020**	**21.526**	**24.689**	**23.791**
Vlottende schuld	795	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Overlopende passiva	2.766	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Totaal Vlottende passiva	**3.560**	**3.500**	**3.500**	**3.500**	**3.500**	**3.500**
Totaal Passiva	**19.873**	**17.906**	**22.520**	**25.026**	**28.189**	**27.291**

2.9. Emu-saldo

Nederland maakt deel uit van de Europese Monetaire Unie. Voor landen die deelnemen aan de Europese Monetaire Unie gelden Europese begrotingsvoorschriften waaronder de zogenaamde EMU-normen. De EMU-normen stellen limieten aan de overheidsschuld van een land.

In het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van maart 2022 was afgesproken om de regeling 'Vaststelling gelijkwaardige inspanning decentrale overheden inzake het EMU-saldo', die liep t/m 2022, met één jaar te verlengen t/m 2023. Dat betekent dezelfde EMU-norm van 0,40% van het bruto binnenlands product (BBP) bij eenzelfde onderverdeling naar overheidslaag.

Omschrijving	Gemeenten	Provincies	Waterschappen	Totaal
Verdeling macronorm 2023 (in % BBP)	0,27	0,08	0,05	0,40

Om provincies en gemeenten tijdig een beeld te geven wat dit voor hen betekent, publiceert het ministerie van BZK individuele EMU-referentiewaarden in de septembercirculaire. De individuele EMU-referentiewaarde voor Mook en Middelaar bedroeg over 2023 € 719k. De referentiewaarde over 2024 is nog niet bekend bij het opstellen van deze Programmabegroting 2024 omdat de septembercirculaire medio september 2023 nog niet beschikbaar was. Vooralsnog houden we de waarde over 2023 aan, dit geldt ook voor de EMU-norm van 0,40%. Een individuele EMU-referentiewaarde is overigens geen norm of verplichting, maar een indicatie van het aandeel dat een gemeente, provincie of waterschap heeft in de gezamenlijke tekortnorm.

Bedragen x € 1.000

	Berekening EMU Saldo	2023	2024	2025	2026	2027
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-1.675	-126	73	-1.240	-1.465
2	Mutatie (im)materiële vaste activa	2.821	4.263	2.822	3.409	-560
3	Mutatie voorzieningen	-132	-413	-64	-160	-144
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	0	0	0	0	0
5	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0	0	0
	Berekend EMU-saldo (1-2+3-4-5)	**-4.627**	**-4.801**	**-2.813**	**-4.810**	**-1.049**

De EMU-saldi komen boven de EMU-referentiewaarde van vorig jaar uit (waarde 2024 is nog niet bekend), als gevolg van grote investeringen. Investeringen betreffen geen kosten maar wel uitgaven en leiden tot een afname van het EMU-saldo. Ook de negatieve exploitatiesaldi vóór mutaties reserves leiden tot een negatieve doorwerking het in EMU-saldo. Verder heeft een positief of negatief EMU-saldo geen betekenis voor een afzonderlijke gemeente. Het rijk kan hiermee monitoren hoe alle gemeenten tezamen bijdragen aan het EMU-saldo.

2.10. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Onder arbeidskosten gerelateerde verplichtingen worden verstaan alle vormen van aan de arbeidsrelatie verbonden rechten op (toekomstige) uitkeringen tijdens of na het dienstverband. Deze verplichtingen kunnen onderverdeeld worden in de volgende categorieën:

- Beloningen tijdens het dienstverband (vakantiegeld/-dagen);
- Uitkeringen bij ontslag (afkoopsommen);
- Pensioentoezeggingen (pensioen, wachtgeld, premies);
- Afvloeiingsregelingen.

Op basis van het BBV moet de gemeente in haar programmabegroting inzicht bieden in de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Deze verplichtingen lopen via de reguliere exploitatie en de meerjarenbegroting.

Het vakantiegeld van 8% en de eindejaarsuitkering zijn reeds opgenomen in de begroting. In het kader van het Individueel Keuze Budget is er geen sprake meer van een reservering, maar maken deze lasten onderdeel uit van de reguliere salarisbudgetten.

Het BBV schrijft voor om arbeidskosten gerelateerde verplichtingen waarvan het jaarlijkse bedrag geen gelijk (vergelijkbaar) volume heeft, op te nemen in een voorziening. Ten behoeve van de pensioenverplichtingen van de (gewezen) wethouders heeft de gemeente Mook en Middelaar een pensioenvoorziening gevormd. De omvang van deze voorziening wordt jaarlijks actuarieel berekend ten behoeve van de jaarrekening.

Voor bovenmatig spaarverlof moet wettelijk een voorziening worden getroffen. Dit is niet aan de orde binnen Mook en Middelaar.

Formatie
Hieronder is de formatie en de omvang van het budget vermeld.

Bedragen x € 1.000

Onderdeel	Fte 2023 (incl. nieuw beleid)	Fte 2024 e.v.	Bedrag 2023 (incl. nieuw beleid)	Bedrag 2024	Bedrag 2025	Bedrag 2026	Bedrag 2027
Raad	13 leden	13 leden	222	222	222	222	222
Griffie	1,3	1,6	136	142	142	142	142
College van b&w	3,4	3,4	356	443	443	443	443
Ambtelijke organisatie	73,3	74,4	6.150	6.209	6.209	6.209	6.259
Totaal-generaal	**78,1**	**79,4**	**6.864**	**7.016**	**7.016**	**7.016**	**7.066**

Binnen de totale ambtelijke formatie heeft enige onderlinge verschuiving van taken plaatsgevonden. Daarnaast zijn formatieve resturen benut. Per saldo resteert een totale formatieve uitbreiding van 1,3 fte. Dit wordt veroorzaakt door een investering in dienstverlening door het Sociaal Team waarvoor de formatie is uitgebreid (zie voor de onderbouwing paragraaf 1.2). Ook wordt extra ingezet op Kunst en Cultuur (zie voor de onderbouwing paragraaf 1.4).

Flexibele Schil

Naast de budgetten voor de vaste formatie is ook een budget 'Flexibele Schil' aanwezig voor het (incidenteel) opvangen van eventuele personele knelpunten. Dit betrof tot en met 2022 een structureel budget van € 200k, maar wordt de komende jaren afgebouwd naar € 100k.

Bedragen x €1.000

	2022	2023	2024	2025	2026
Budget Flexibele Schil	200	150	125	100	100

Het budget is verdeeld over de drie afdelingen ten behoeve van inhuur.

2.11. Investeringen

Hieronder treft u het investeringsoverzicht aan met de voorgenomen investeringen voor de jaren 2024 t/m 2027, dan wel het reserveren van afschrijvingskosten in de begroting ten behoeve van toekomstige investeringen. Uitgangspunt is dat de restantkredieten van 2022 worden uitgegeven in de jaren 2023 t/m 2025. Eventuele restantkredieten van 2023 worden middels het vaststellen van de Jaarstukken 2023 overgeheveld naar 2024 en volgende jaren en zijn/worden niet vermeld in onderstaand overzicht. Voor vervangingsinvesteringen zijn middelen beschikbaar in de exploitatie.

Investeringen *Bedragen x €1.000*

Programma / Omschrijving		Looptijd	B2024	B2025	B2026	B2027
Sociale leefomgeving						
	Nieuw-/verbouw dependance Kandinskycollege *)	40			4.000	
Fysieke leefomgeving						
	Vervanging riool	60	610	229	150	183
Toerisme, natuur en duurzaamheid						
	Aanpassing milieustraat		p.m.			
	Restant investeringen grondstoffenplan		p.m.			
	Deelname energielandgoed Wells Meer	1	3.000	0	0	0
Overhead						
	Nieuw-/verbouw gemeentehuis *)	40		2.000		
Totale investeringen			**3.610**	**2.229**	**4.150**	**183**

*) Enkele kredieten zijn in het verleden door de raad reeds vastgesteld, maar zijn doorgeschoven naar 2024 en 2025. Deze kredieten zijn volledigheidshalve wel vermeld in het investeringsoverzicht, omdat deze ook een rol speelt bij de liquiditeitenplanning. De kredieten voor 2024 worden overigens pas vastgesteld óf bij de Programmabegroting 2024 óf middels een afzonderlijk raadsvoorstel.

Van de totale investeringen zijn de afschrijvingskosten berekend op basis van de diverse looptijden van de investeringen. De boekwaarde van de investeringen (aanschafwaarde -/- afschrijvingen) wordt vermeld op de balans. De afschrijvingskosten komen als lasten tot uitdrukking in het exploitatiesaldo.
In onderstaande tabel zijn de kapitaallasten (afschrijving plus eventuele rente) vermeld van het investeringsplan. In de Programmabegroting 2024 is reeds rekening gehouden met deze kapitaallasten (in de meerjarenraming).

Kapitaallasten *Bedragen x €1.000*

Programma / Omschrijving		Looptijd	B2024	B2025	B2026	B2027
Sociale leefomgeving						
	Nieuw-/verbouw dependance Kandinskycollege *)	40				100
Fysieke leefomgeving						
	Vervanging riool	60	13	10	4	3
Toerisme, natuur en duurzaamheid						
	Aanpassing milieustraat			p.m.	p.m.	p.m.
	Restant investeringen grondstoffenplan			p.m.	p.m.	p.m.
	Deelname energielandgoed Wells Meer	1		0	0	0
Overhead						
	Nieuw-/verbouw gemeentehuis *)	40			50	50
Totale kapitaallasten			**13**	**10**	**54**	**153**

*) De afschrijvingskosten van de bestaande (reeds besloten) kredieten (al dan niet uitgevoerd) zijn reeds opgenomen in de Programmabegroting 2024 en in de meerjarenraming.

Op de deelneming in Wells Meer wordt niet afgeschreven.

2.12. Financiering

De gemeente Mook en Middelaar heeft één langlopende opgenomen geldlening van de BNG. Het saldo van deze lening bedraagt (inclusief de kortlopende aflossingsverplichting) per 1 januari 2024 € 363k en loopt t/m 2025. De lening is vastrentend tegen 5,58% en is niet vervroegd aflosbaar. Jaarlijks wordt € 181,5k afgelost.

Het verloop van de lening is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Langlopende leningen o/g	2024
Stand per 1 januari	363
Bij: Aangetrokken geldleningen	5.000
Af: Aflossingen boekjaar	-182
Stand per 31 december	**5.182**

Meerjarig ziet het beeld er als volgt uit (inclusief eventueel nieuwe leningen):

Bedragen x € 1.000

Jaar	Stand per 1 januari	Bij	Aflossing	Stand per 31 december	Rentelasten
2023	545	0	182	363	22
2024	363	5.000	182	5.182	12
2025	5.182	3.000	349	7.833	102
2026	7.833	5.000	267	12.566	157
2027	12.566	0	434	12.132	251

Op basis van de restant kredieten vanuit de Jaarstukken 2022 (die in de komende jaren leiden tot uitgaven), de geraamde investeringen over 2023, de geraamde investeringen vanaf begrotingsjaar 2024 en op basis van de lagere opbrengsten uitkeringen gemeentefonds, voorzien wij dat wij vanaf 2024 langlopende leningen moeten aantrekken. Dit wordt in 2024 gemonitord op basis van het feitelijke verloop van de investeringen.
De voorziene rentelasten (oplopend tot € 251k) zijn nog niet vermeld in de cijfers van de Programmabegroting 2024. Deze worden in een begrotingsjaar geraamd zodra er feitelijk een langlopende lening wordt afgesloten.

2.13. Stand en verloop reserves

Hieronder treft u het overzicht aan met betrekking tot de stand en het verloop van alle reserves. Uitgangspunt is de vastgestelde jaarrekening over 2022. Door deze te muteren met de geraamde mutaties over 2023 ontstaat de beginstand per 1 januari 2024. In dit overzicht is ervan uitgegaan dat de begrotingsresultaten volledig verrekend worden met de VBR (steeds in het daaropvolgende jaar middels besluitvorming van de diverse jaarstukken).

Bedragen x € 1.000

Reserve	2024				2025			2026			2027		
	Saldo 1 jan.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.
Algemene reserves													
Algemene reserve	2.000	0	0	2.000	0	0	2.000	0	0	2.000	0	0	2.000
Vrij Besteedbare Reserve	3.369	0	0	3.369	0	0	3.369	0	0	3.369	0	0	3.369
Subtotaal Algemene reserves	*5.369*	*0*	*0*	*5.369*	*0*	*0*	*5.369*	*0*	*0*	*5.369*	*0*	*0*	*5.369*
Bestemmingsreserve													
Kapitaallasten nieuwbouw brandweer/werkplaats *)	444	0	34	410	0	34	376	0	34	342	0	34	308
Verkoop aandelen Attero	90	0	5	85	0	5	80	0	5	75	0	5	70
Vluchtelingen en statushouders	45	0	0	45	0	0	45	0	0	45	0	0	45
Wijkontwikkeling	46	0	0	46	0	0	46	0	0	46	0	0	46
Stimulering woningbouw	41	0	0	41	0	0	41	0	0	41	0	0	41
Budgetoverheveling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Centrumplan Mook aankoop panden *)	13	0	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Afschrijvingen investeringsplan 2013-2016 *)	1.317	0	229	1.088	0	57	1.031	0	57	974	0	57	917
Subtotaal bestemmingsreserves	*1.997*	*0*	*281*	*1.716*	*0*	*96*	*1.620*	*0*	*96*	*1.524*	*0*	*96*	*1.428*
Totaal reserves	**7.366**	**0**	**281**	**7.085**	**0**	**96**	**6.989**	**0**	**96**	**6.893**	**0**	**96**	**6.797**

*) Betreft verminderingen in verband met afschrijvingen op activa waarvoor een specifieke bestemmingsreserve is gevormd.

2.14. Stand en verloop voorzieningen

Hieronder treft u het overzicht aan met betrekking tot de stand en het verloop van alle voorzieningen. Uitgangspunt is de vastgestelde jaarrekening over 2022. Door deze te muteren met de geraamde mutaties over 2023 ontstaat de beginstand per 1 januari 2024.

Bedragen x € 1.000

Voorziening	2024				2025			2026			2027		
	Saldo 1 jan.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's													
Pensioenen (gewezen) wethouders	916	0	35	881	0	35	846	0	35	811	0	35	776
Wachtgeldverplichtingen (gewezen) wethouders	172	0	38	134	0	38	96	0	38	58	0	38	20
Subtotaal	*916*	*0*	*35*	*881*	*0*	*35*	*846*	*0*	*35*	*811*	*0*	*35*	*776*
Voorziening ter egalisering van kosten													
Onderhoud gebouwenbeheer	1.156	76	441	790	76	68	798	76	175	700	76	22	754
Rationeel wegbeheer	488	155	140	502	155	155	502	155	155	502	155	155	502
Groot onderhoud bruggen	85	23	0	108	23	10	121	23	0	145	23	136	31
Subtotaal	*1.728*	*254*	*582*	*1.401*	*254*	*233*	*1.422*	*254*	*330*	*1.347*	*254*	*313*	*1.288*
Voorzieningen voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven													
Egalisatie afvalstoffen	13	0	0	13	0	0	13	0	0	13	0	0	13
Rioolbeheer	4.331	0	50	4.281	0	50	4.231	0	50	4.181	0	50	4.131
Subtotaal	*4.343*	*0*	*50*	*4.293*	*0*	*50*	*4.243*	*0*	*50*	*4.193*	*0*	*50*	*4.143*

Voorziening	2024				2025			2026			2027		
	Saldo 1 jan.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.	Bij	Af	Saldo 31 dec.
Voorzieningen voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is													
Herontwikkeling De Bisselt	24	0	0	24	0	0	24	0	0	24	0	0	24
Subtotaal	*24*	*0*	*0*	*24*	*0*	*0*	*24*	*0*	*0*	*24*	*0*	*0*	*24*
Totaal voorzieningen	**7.011**	**254**	**667**	**6.599**	**254**	**318**	**6.535**	**254**	**415**	**6.375**	**254**	**398**	**6.231**

2.15. Uitgangspunten en analyse financiële positie

De 'toelichting op de uiteenzetting van de financiële positie' bevat ten minste de gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd en de motivering daarvan en een toelichting op belangrijke ontwikkelingen ten opzichte van de uiteenzetting van de financiële positie van het vorig begrotingsjaar.

Gronden ramingen
De ramingen zijn gebaseerd op de uitgangspunten zoals deze zijn beschreven in de Kaderbrief 2024 en in onderdeel 2.5 'Uitgangspunten en analyse ramingen'.

Aanvullend hierop vermelden wij dat het uitgangspunt van de ramingen 2024-2027 de meerjarenbegroting van het vorige begrotingsjaar 2023 is, omdat het overgrote deel van de budgetten structurele budgetten betreft. De eerste meerjarenplanning (MJP) van begrotingsjaar 2023 is de startbegroting van begrotingsjaar 2024.

Begrotingsjaar 2023 (inclusief bijstelling middels de Zomerrapportage 2023)	2023	2024	2025	2026
Begrotingsjaar 2024	2024	2025	2026	2027

Bij de Zomerrapportage 2023 is bekeken in hoeverre de budgetten gemuteerd moeten worden als gevolg van wettelijke ontwikkelingen dan wel intensivering of verlaging van de activiteiten en budgetten. Na het vaststellen van de Zomerrapportage 2023 zijn er nog ontwikkelingen geweest die om een bijstelling van de budgetten vragen. Deze mutaties zijn vermeld in onderdeel 2.7 'Financiële gevolgen bestaand en nieuw beleid'. Daarnaast worden salarislasten die functioneel toegewezen kunnen worden aan taakvelden, ook op die taakvelden begroot. De resterende salarislasten blijven staan onder taakveld ‘Overhead’. Voor 2024 is zo’n € 2,8 miljoen aan salarislasten geraamd op de diverse functionele posten.

Ten behoeve van de balans worden de activaposten gewaardeerd op historische verkrijgingsprijs minus afschrijvingen. De overige posten worden tegen nominale waarde gewaardeerd.
Naast de hierboven aangeven wijzigingen zijn er verder geen nadere ontwikkelingen in de uiteenzetting van de financiële positie tussen 2024 en het vorige begrotingsjaar 2023.

Meerjarenraming
Meerjarig kan uitgegaan worden van dezelfde uitgangspunten en gronden als in begrotingsjaar 2024.
De budgetten worden meerjarig geraamd op basis van de werkelijk te verwachten kosten. Er vindt dus geen algehele indexatie plaats.
Belastingopbrengsten worden voor het lopende begrotingsjaar gecorrigeerd met een inflatie van 3,43% op basis van de loon- en prijsstijgingen zoals vermeld in de mei-circulaire 2023. Voor de meerjarenraming wordt echter de 0-lijn gehanteerd en worden dus dezelfde baten geraamd als in 2024.
De meerjarenraming wordt voor kennisgeving aangenomen. De eerste meerjarenschijf (2025) geldt volgend jaar als uitgangspunt (behoudens mutaties) voor de dan op te stellen Programmabegroting 2025. Eventuele verschillen met het dan voorgaande jaar 2024 worden in de nieuwe programmabegroting toegelicht.

Overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld

2.16. Overzicht van baten en lasten per taakveld

Voor het college van burgemeester en wethouders zijn taakvelden verplicht gesteld. In onderstaande tabel treft u een verdeling van de programma's in taakvelden aan. Opgemerkt wordt hierbij dat bepaalde (onderdelen van) taakvelden voor IV3 (Informatie voor derden) onder programma Bestuur en organisatie vallen, maar op grond van het BBV voor de begroting onder de algemene dekkingsmiddelen, overhead, vpb of onvoorzien vallen, zoals de ozb en de algemene uitkering. Ook de mutaties van reserves en voorzieningen vallen bij IV3 onder één taakveld, terwijl deze voor de begroting op grond van het BBV per programma (kunnen) zijn vermeld.

Bedragen x € 1.000

TV	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo
0.	**Bestuur en ondersteuning**			
0.1	Bestuur	1.165	0	1.165
0.2	Burgerzaken	394	142	252
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	79	0	79
0.4	Overhead	5.379	0	5.379
0.5	Treasury	46	377	-331
0.61	OZB woningen	1	1.865	-1.864
0.62	OZB niet-woningen	1	370	-369
0.63	Parkeerbelasting	0	0	0
0.64	Belastingen overig	108	42	65
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	2	14.140	-14.138
0.8	Overige baten en lasten	128	0	128
0.9	Vennootschapsbelasting (Vpb)	0	0	0
0.10	Mutaties reserves	0	281	-281
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	155	0	155
Totaal Bestuur en ondersteuning		**7.458**	**17.217**	**-9.759**
1.	**Veiligheid**			
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	630	77	553
1.2	Openbare orde en veiligheid	276	6	270
Totaal Veiligheid		**906**	**83**	**823**
2.	**Verkeer, vervoer en waterstaat**			
2.1	Verkeer en vervoer	857	23	835
2.2	Parkeren	3	0	3
2.3	Recreatieve havens	0	1	-1
2.4	Economische havens en waterwegen	4	0	4
2.5	Openbaar vervoer	7	0	7
Totaal Verkeer, vervoer en waterstaat		**871**	**24**	**847**

3.	**Economie**			
3.1	Economische ontwikkeling	21	0	21
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	38	58	-20
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	6	8	-2
3.4	Economische promotie	165	126	39
Totaal Economie		**230**	**192**	**38**
4.	**Onderwijs**			
4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0	0
4.2	Onderwijshuisvesting	147	0	147
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	264	3	261
Totaal Onderwijs		**411**	**3**	**408**
5.	**Sport, cultuur en recreatie**			
5.1	Sportbeleid en activering	209	101	108
5.2	Sportaccommodaties	128	14	114
5.3	Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	81	0	81
5.4	Musea	1	0	1
5.5	Cultureel erfgoed	30	0	30
5.6	Media	28	0	28
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	657	2	654
Totaal Sport, cultuur en recreatie		**1.133**	**117**	**1.016**
6.	**Sociaal domein**			
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	5.790	5.325	465
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	111	0	111
6.3	Inkomensregelingen	1.979	1.268	711
6.4	WSW en beschut werk	760	0	760
6.5	Arbeidsparticipatie	174	0	174
6.6	Maatwerkvoorzieningen (Wmo)	318	1	317
6.71a	Hulp bij het huishouden (Wmo)	667	69	598
6.71b	Begeleiding (Wmo)	390	0	390
6.71c	Dagbesteding (Wmo)	92	0	92
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	308	0	308
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	247	0	247
6.72b	Jeugdhulp behandeling	227	0	227
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	15	0	15
6.72d	Jeugdhulp zonder verblijf overig	312	0	312
6.73a	Pleegzorg	100	0	100
6.73b	Gezinsgericht	0	0	0
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	272	0	272
6.74a	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	527	0	527

6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	0	0
6.74c	Gesloten plaatsing	0	0	0
6.81a	Beschermd wonen (Wmo)	24	0	24
6.81b	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (Wmo)	0	0	0
6.82a	Jeugdbescherming	122	0	122
6.82b	Jeugdreclassering	122	0	122
Totaal Sociaal domein		**12.559**	**6.663**	**5.896**
7.	**Volksgezondheid en milieu**			
7.1	Volksgezondheid	301	0	301
7.2	Riolering	457	629	-172
7.3	Afval	806	1.087	-281
7.4	Milieubeheer	193	0	193
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	11	0	11
Totaal Volksgezondheid en milieu		**1.767**	**1.715**	**52**
8.	**Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing**			
8.1	Ruimtelijke ordening	312	13	299
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	0	0	0
8.3	Wonen en bouwen	481	101	380
Totaal Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing		**793**	**114**	**679**
	Totaal-generaal	**26.129**	**26.129**	**0**

Relatie taakvelden met programma's

Hieronder vindt u de relatie tussen de diverse programma's en wettelijke taakvelden.

Programma Sociale leefomgeving

0.2 Burgerzaken;
1.1 Crisisbeheersing en brandweer;
1.2 Openbare orde en veiligheid;
4.1 Openbaar basisonderwijs (n.v.t.);
4.2 Onderwijshuisvesting;
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken;
5.1 Sportbeleid en activering;
5.6 Media;
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie; en
7.1 Volksgezondheid.

Programma Sociaal domein

6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen *(voorheen Wijkteams)*;
6.3 Inkomensregelingen;
6.4 WSW en beschut werk *(voorheen Begeleide participatie)*;
6.5 Arbeidsparticipatie;
6.6 Maatwerkvoorzieningen (Wmo);

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+;
6.71a Huishoudelijke hulp (Wmo) *(nieuw)*;
6.71b Begeleiding (Wmo) *(nieuw)*;
6.71c Dagbesteding (Wmo) *(nieuw)*;
6.71d Overige maatwerkarrangementen (Wmo) *(nieuw)*;
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-;
6.72a Jeugdhulp begeleiding *(nieuw)*;
6.72b Jeugdhulp behandeling *(nieuw)*;
6.72c Jeugdhulp dagbesteding *(nieuw)*;
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig *(nieuw)*;
6.73a Pleegzorg *(nieuw)*;
6.73b Gezinsgericht *(nieuw)*;
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig *(nieuw)*;
6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf *(nieuw)*;
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf *(nieuw)*;
6.74c Gesloten plaatsing *(nieuw)*;
6.81 Geëscaleerde zorg 18+;
6.81a Beschermd wonen (Wmo) *(nieuw)*;
6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang (Wmo) *(nieuw)*;
6.82 Geëscaleerde zorg 18-;
6.82a Jeugdbescherming *(nieuw)*; en
6.82b Jeugdreclassering *(nieuw)*.

Programma Fysiek leefomgeving
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden;
0.63 Parkeerbelasting *(n.v.t.)*;
2.1 Verkeer en vervoer;
2.2 Parkeren;
2.4 Economische havens en waterwegen;
2.5 Openbaar vervoer;
3.1 Economische ontwikkeling;
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur;
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen;
5.2 Sportaccommodaties;
7.2 Riolering;
7.5 Begraafplaatsen en crematoria;
8.1 Ruimtelijke ordening;
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen) *(n.v.t.)*; en
8.3 Wonen en bouwen.

Programma Toerisme, natuur en duurzaamheid
2.3 Recreatieve havens;
3.4 Economische promotie;
5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie;
5.4 Musea;
5.5 Cultureel erfgoed;
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie;
7.3 Afval; en
7.4 Milieubeheer.

Programma Bestuur en organisatie
0.1 Bestuur; en
0.8 Overige baten en lasten *(excl. deel onvoorzien)*.

Algemene dekkingsmiddelen
0.5 Treasury;
0.61 Ozb woningen;
0.62 Ozb niet-woningen;
0.64 Belastingen overig; en
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds.

Overhead
0.4 Overhead.

Vennootschapsbelasting
0.9 Vennootschapsbelasting.

Onvoorzien
0.8 Overige baten en lasten *(alleen deel onvoorzien)*.

Mutaties reserves alle programma's
0.10 Mutaties reserves

VASTSTELLINGSBESLUIT

Vaststellingsbesluit

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Mook en Middelaar in zijn openbare raadsvergadering van 2 november 2023.

De raad voornoemd,

De griffier	De voorzitter
mr. M.A.M. van Arensbergen	mr. drs. W. Gradisen

BIJLAGEN

Bijlage 1 Beleidsindicatoren

Onderstaande wettelijk verplichte beleidsindicatoren zijn vermeld op grond van de 'Regeling beleidsindicatoren gemeenten'. De waarden zijn vermeld zoals aangegeven door de wettelijke bronhouders

Programma Sociale leefomgeving

1 Misdrijven - Winkeldiefstallen

CBS Diefstallen
2012-2022

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

(waarden 0)

Meeste recente waarde (2022): 0,0

2 Misdrijven - Geweldsmisdrijven

CBS Criminaliteit
2012-2022

Het aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

Meest recente waarde (2022): 2,5

3 Misdrijven - Diefstallen uit woning.

CBS Diefstallen
2010-2022

Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners.

Meest recente waarde (2022): 2,5

4 Functiemenging

CBS BAG/LISA
2010-2022

De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

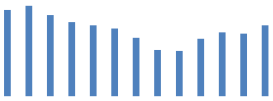

Meest recente waarde (2022): 36,9

5 Absoluut verzuim

DUO / Ingrado
2014-2017,2019, 2021

Er wordt gesproken van absoluut verzuim als een leerplichtige en/of kwalificatieplichtige jongere niet op een school of instelling staat ingeschreven.

Meest recente waarde (2021): 7,0

6 Relatief verzuim

DUO / Ingrado
2014-2021

Er is sprake van relatief verzuim als een jongere wel op een school staat ingeschreven, maar gedurende een bepaalde tijd de lessen/praktijk verzuimt. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend.

Meest recente waarde (2021): 12

7 Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie:

% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs

DUO / Ingrado
2010-2021

Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat. De cijfers van DUO hebben betrekking op schooljaren.

Meest recente waarde (2021): 1,3

8 Niet-sporters

Gezondheidsmonitor GGD/ CBS/ RIVM
2012, 2016, 2020

Het percentage niet-wekelijkse sporters t.o.v. de bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

Meest recente waarde (2020) 45

Programma Sociaal Domein

1 Verwijzingen Halt

Stichting Halt
2013-2022

Het aantal verwijzingen Halt per 1.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar feit plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

Meest recente waarde (2022): 4

2 Banen

CBS Bevolkingsstatistiek / LISA
2010-2022

Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar.

Meest recente waarde (2022): 444,6

3 Jongeren met een delict voor de rechter

CBS Jeugd
2010-2015

Het percentage jongeren (12 t/m 21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS. (voor Mook en Middelaar te lage populatie, dus n.v.t.)

Meest recente waarde (2015): 1%

4 Kinderen in uitkeringsgezin

CBS Jeugd
2010-2021

Percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) verstaan. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

Meest recente waarde (2021): 3%

5 Netto arbeidsparticipatie

CBS
2013-2022

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking.

Meest recente waarde (2022): 70,9%

6 Werkloze jongeren

CBS Jeugd
2010-2015, 2019-2020

Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV Werkbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

Meest recente waarde (2020): 2%

7 Personen met een bijstandsuitkering

CBS
2015-2021

Het aantal personen, per 10.000 inwoners, met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.

Meest recente waarde (2021): 203,4

---

8 Lopende re-integratievoorzieningen

CBS
2015-2022

Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

Meest recente waarde (2022): 20,7

---

9 Jongeren met jeugdhulp

CBS
2015-2022

Het percentage jongeren van 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

Meest recente waarde (2022) 11,5%

---

10 Jongeren met jeugdbescherming

CBS
2016-2017, 2019-2022

Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst.
In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

Meest recente waarde (2022): 1,0%

---

11 Jongeren met jeugdreclassering

CBS
2015-2019

Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag

Geen gegevens beschikbaar

met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

Meest recente waarde: Geen gegevens beschikbaar

---

12 Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo

CBS
2017-2022

Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende Gemeenten.

Meest recente waarde (2022): 580

Programma Fysieke leefomgeving

---

1 Misdrijven - Vernielingen en beschadigingen

CBS Criminaliteit
2012-2022

Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte per 1.000 inwoners.

Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder de dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.

Meeste recente waarde (2022): 2,5

---

2 Vestigingen (van bedrijven)

LISA
2010-2022

Het aantal vestigingen van bedrijven,
per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Meest recente waarde (2022): 186,1

---

3 Gemiddelde WOZ-waarde

CBS
2010-2023

De gemiddelde WOZ waarde van woningen x € 1.000

Meest recente waarde (2023): 424

---

4 Nieuw gebouwde woningen

BAG
2012-2021

Nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen, zoals transformaties, per 1.000 woningen

Meest recente waarde (2021): 4,4

---

5 Demografische druk

CBS Bevolkingsstatistiek
2011-2023

Het aantal personen van 0 tot 20 jaar én 65 jaar en ouder per honderd personen van 20 tot 65 jaar.

Meest recente waarde (2023): 85,7

Programma Toerisme, natuur en duurzaamheid

---

1 Omvang huishoudelijk restafval

CBS
2010-2020

Niet-gescheiden ingezameld huishoudelijk afval in kilogrammen per inwoner

Meeste recente waarde (2020): 105 kg / inwoner

2	**Hernieuwbare elektriciteit**	RWS (berekening) 2010-2011, 2013-2021
	Percentage berekende hernieuwbare elektriciteit	
	Meest recente waarde (2021):	18,0%

Programma Bestuur en Organisatie

1	**Formatie**	
	Fte per 1.000 inwoners	Jaarstukken 2017-2022
	Meest recente waarde (2022)	 9,31
2	**Bezetting**	
	Fte per 1.000 inwoners	Jaarstukken 2017-2022
	Meest recente waarde (2022):	 8,37
3	**Apparaatskosten**	
	Kosten x € 1.000 per inwoner	Begroting 2018-2024
	Meest recente waarde (2024):	 1,01
4	**Externe inhuur (percentage)**	
	Kosten als percentage van de totale loonsom	Begroting 2019-2024
	Meest recente waarde (2024):	 2,8%

5 Externe inhuur (bedrag)

Begroting 2018-2024

Totale kosten externe inhuur (x € 1.000)

Meest recente waarde (2024): 190

6 Overhead

Begroting 2019-2024

Percentage van de totale lasten

Meest recente waarde (2023): 26%

7 Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden

COELO 2014-2023

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Meest recente waarde (2023): 961

8 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

COELO 2014-2023

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Meest recente waarde (2023): 1.014

Bijlage 2 Risico's

Hieronder vindt u nadere informatie met betrekking tot de risico's zoals vermeld in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Nr	Categorie	Toelichting risico			Toelichting maatregel	
STR/INC	Soort maatregel		Kwanti-ficering risico	Risico-inschatting	Kans%	Berekende omvang risico
1	ICT / Cyber-security	Cyberrisico's zijn een voortdurend evoluerend risico geworden voor organisaties en samenlevingen die actief moeten worden beheerd. Met een toename in werken op afstand, onderlinge connectiviteit van de toeleveringsketen, digitaliseringsdruk en kwetsbaarheden in de kritieke infrastructuur, worden organisaties meer blootgesteld dan ooit. Om succesvol te zijn, moeten ze niet alleen bescherming maar ook veerkracht bieden. De kwantificering is gezet op het bedrag dat we aan software kwijt zijn.			ICT is in beheer bij iRvN die al veel zaken geregeld hebben om cyberrisico's zo veel mogelijk te voorkomen/te verminderen. Het is lastig om hier een inschatting van te maken. De (financiële) impact kan heel groot zijn. Vooralsnog ramen we een gemiddeld risico in.	
INC	Accepteren		€ 440k	Hoog	75%	€ 330k

Nr	Categorie	Toelichting risico			Toelichting maatregel	
STR/INC	Soort maatregel		Kwantificering risico	Risico-inschatting	Kans%	Berekende omvang risico
2	Sociaal Domein	Het risico bestaat dat er meer wordt uitgegeven, aangezien dit open einde regelingen zijn. De levering van zorg staat hierbij voorop waardoor het mogelijk is dat de middelen ontoereikend zullen zijn. De gemeente kan echter geen cliëntenstop afkondigen. Het risico betreft ook dat voorzieningen duur zijn en de gemeente geen grip heeft op de inzet van deze voorzieningen omdat de indicatie vaak loopt via een andere weg (huisarts, rechter enzovoort) en als laatste de duur van de inzet relatief lang kan zijn. Vooralsnog kwantificeren we het risico op 5% van de lasten (afgerond op € 50k).			Als gemeente hebben we geen invloed op een stijging van aanmeldingen voor het sociale domein. Het risico kan je wel indirect beïnvloeden door in te zetten op preventie en met beleidsmatige actie probeer je dan meer grip te krijgen op de kosten om instroom en gebruik van dure voorzieningen te verminderen.	
INC	Accepteren		€ 350k	Hoog	75%	€ 262,5k

Nr	Categorie	Toelichting risico			Toelichting maatregel	
STR/INC	Soort maatregel		Kwantificering risico	Risico-inschatting	Kans%	Berekende omvang risico
3	Uitkeringen gemeente-fonds	Wij zijn voor de baten zo'n 60% à 70% van de uitkeringen uit het gemeentefonds van het rijk. Door diverse decentralisatie en kortingen bestaat een reële kans dat de door het rijk toegezegde middelen ontoereikend zijn. Ook door de herijking			Als afzonderlijke (kleine) gemeente heb je geen of nauwelijks invloed op de omvang van de uitkeringen gemeentefonds. Alle gemeenten samen zijn vertegenwoordigd middels de VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten). De VNG	

		van het gemeentefonds vanaf 2026 ontstaan (landelijk) tekorten. Wij kwantificeren dit tekort op (minimaal) € 1 miljoen.		behartigt onder andere de financiële belangen van de gemeenten middels diverse overleggen met het rijk en andere partijen.	
INC	Accepteren	€ 1.000k	Hoog	75%	€ 750k

Nr	Categorie	Toelichting risico		Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
4	**Maat-schappelijk vastgoed**	Het Kandinsky-college in Molenhoek is een permanente nevenvestiging onder bestuur van de Scholengroep Nijmegen. De gemeente is op grond van de Wet Voortgezet Onderwijs verantwoordelijk voor (vervangende) nieuwbouw, herstel van constructiefouten, herstel van schade. Voor dit laatste is een opstal- en inboedelverzekering afgesloten.		De huisvesting van onderwijsgebouwen behoort tot de gemeentelijke zorgplicht. Er is nieuwe regelgeving op komst die gemeenten daarin een nog bredere verantwoordelijkheid zal geven. Uit kwalitatieve onderzoeken is gebleken dat het Kandinsky-college slecht scoort. De komende jaren zal een besluit genomen moeten worden over de te nemen noodzakelijke maatregelen. Het daarvoor In het investeringsplan 2020-2023 opgenomen krediet is in de zomerrapportage 2021 opgeschoven naar 2025. Naar verwachting zal in de tussenliggende tijd een wetswijziging van kracht worden die nadere inzichten gaat geven in de verantwoordelijkheden van schoolbesturen en gemeenten en de financiële middelen hiervoor.	
INC	Reduceren	€ 120k	Midden	50%	€ 60k

Nr	Categorie	Toelichting risico		Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
5	**Haven**	Dichtslibben haven mede als gevolg van extreme hoogwaterstanden. Geschatte kosten herstel €125k. De exacte kosten voor het opslaan van het slib worden bepaald door het tijdstip van baggeren en de opslagcapaciteit.		Wij hebben geen invloed op externe factoren, zoals waterstanden, stroomsnelheden en mate van eventueel dichtslibben. Dit risico valt hierdoor onder de categorie ‘Accepteren’.	
INC	Accepteren	€ 250k	Midden	50%	€ 125k

Nr	Categorie	Toelichting risico		Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
6	**UPW**	Om in aanmerking te komen voor de vangnetregeling moet aan enkele voorwaarden worden voldaan. Het tekort moet meer bedragen dan 7,5% van de definitief toegekende uitkering en het tekort over de voorgaande drie jaren (inclusief het jaar van de definitieve beschikking) moet gecumuleerd ook meer bedragen dan 7,5%%. Het eigen risico		Uitgangspunt is 100% kosten t.o.v. de ontvangen bijdragen van het Rijk. Het eigen risico onder de vangnetuitkering wordt geaccepteerd als risico. Jaarlijks wordt de stand van zaken m.b.t. het eigen risico / mogelijke aanvraag voor de vangnetuitkering, voorgelegd aan de raad.	

		bedraagt 7,5% van het rijksbudget ad (gemiddeld) € 1,4 miljoen.			
INC	Accepteren	€ 105k	Midden	50%	€ 52,5k

Nr	Categorie	Toelichting risico		Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
7	**Dividend**	*BNG* Van de BNG ontvangen wij op basis van ons aandelenbezit jaarlijks dividend over het afgelopen jaar. Het beleid van de BNG is om 50% van de nettowinst uit te keren aan de aandeelhouders. De verwachte dividenduitkering à € 309k (conform begrotingsbrief provincie) is structureel opgenomen in de begroting, echter het is een risico of het geraamde bedrag aan inkomsten ook daadwerkelijk wordt ontvangen. *Enexis* Wij zijn aandeelhouder van Enexis, dat de infrastructuur van de energievoorziening in bezit heeft. Daarnaast zijn wij aandeelhouder in enkele kleinere vennootschappen die zijn opgericht bij de verkoop van Essent. In de begroting is rekening gehouden met een dividendopbrengst van € 29k (conform begrotingsbrief provincie).		Het te ramen bedrag voor de dividendopbrengst van de BNG en van Enexis wordt bepaald op hetgeen de Provincie in haar jaarlijkse begrotingsbrief vermeldt. Als hiervan wordt afgeweken, moet hiervoor een goede verklaring zijn. Het is altijd mogelijk dat (een deel van) de geraamde dividendbaten niet gerealiseerd worden. Dit risico wordt laag ingeschat en acceptabel bevonden.	
INC	Accepteren	€ 338k	Laag	25%	€ 84,5k

Nr	Categorie	Toelichting risico		Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
8	**Starters-lening**	In de raad van april 2010 is de Verordening starterslening vastgesteld. Hierbij is tevens een fonds in het leven geroepen waarop starters op de woningmarkt een beroep kunnen doen voor het aantrekken van een lening. Deze lening wordt verstrekt onder bepaalde voorwaarden en tot een maximum bedrag tegen gunstige condities. Bij het vaststellen van de Jaarstukken 2014 is door de raad besloten om het plafond van de starterslening te verhogen naar € 130k.		De gemeente dient in dit fonds maximaal € 130.000 te storten. De provincie Limburg stort vervolgens maximaal een drievoudig bedrag in het fonds (dus aandeel gemeente 25%, aandeel provincie 75%). De lener dient vervolgens de lening volgens de bepalingen uit de verordening af te lossen aan de kredietverstrekkers. Startersleningen lopen via de SVn.	
INC	Accepteren	€ 130k	Laag	25%	€ 32,5k

Nr	Categorie	Toelichting risico		Toelichting maatregel	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
10	**Verbonden partijen**	*MGR*		*MGR*	

		Uitgangspunt is dat de MGR zelf geen weerstandsvermogen opbouwt, maar dat deelnemende gemeenten hiermee rekening houden. Voor de MGR bedraagt ons aandeel voor 2024 € 88k. *Deelnemingen BV/NV* Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal in de vennootschappen (art. 2:81 BW), ter hoogte van € 555k	Het ingeschatte weerstandsvermogen van de MGR wordt 'doorgeschoven' naar de deelnemende gemeenten. *Deelnemingen BV/NV* Periodiek wordt beoordeeld of we blijven deelnemen in het aandelenkapitaal van de diverse vennootschappen. De grootste deelnemingen zijn BNG, Dar, Enexis en WML.		
INC	Accepteren	€ 643k	Zeer laag	10%	€ 64,3k

Nr	**Categorie**	**Toelichting risico**		**Toelichting maatregel**	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
11	**Juridische procedures**	*Proceskosten* Proceskosten zijn kosten voor juridische bijstand en griffierechten die de gemeente moet betalen aan de wederpartij als de gemeente een rechtszaak verliest en ze komen incidenteel voor.		Door intern de juiste procedures te doorlopen en onze besluiten goed te motiveren, wordt de kans op het verliezen van rechtszaken verminderd, maar nooit helemaal weggenomen.	
INC	Accepteren	€ 200k	Zeer laag	10%	€ 20k

Nr	**Categorie**	**Toelichting risico**		**Toelichting maatregel**	
STR/INC	**Soort maatregel**	**Kwantificering risico**	**Risico-inschatting**	**Kans%**	**Berekende omvang risico**
12	**Sociale woning-bouw**	Woningbouwcorporaties sluiten voor het uitvoeren van hun taak veelal leningen af waarbij de gemeente gevraagd wordt om als achtervang te dienen. Hiermede wordt bereikt dat de geldgever met een lagere rentevergoeding genoegen neemt omdat de gemeente als achtervang een zekere debiteur is. Sinds een aantal jaren is het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) in het leven geroepen, dat de functie van de gemeente overneemt en waardoor de woningbouwcorporaties met slechts één instituut te maken hebben en de zekerheid voor de gemeenten groter is. Bestaande leningen blijven tot aan het einde van de looptijd nog gewoon bij de gemeenten als achtervang-instituut. Door het WSW is de veiligheid nu nog beter geborgd.		Per 31 december 2022 (jaarstukken) staat er voor de sociale woningbouw een bedrag aan leningen uit van ongeveer € 10,7 miljoen (restant schuld) op een hoofdsom van € 17,4 miljoen. Wij kwantificeren het risico op 10% van de helft van de omvang van de leningen. Het risico dat er daadwerkelijk een beroep gedaan wordt op de gemeente is minimaal.	
INC	Accepteren	€ 5.328k	Zeer laag	10%	€ 532,75k

Bijlage 3 Begrippenlijst

In onderstaande lijst zijn diverse (financiële) begrippen toegelicht. Niet alle begrippen komen voor in deze Programmabegroting 2024.

Begrip	Omschrijving / toelichting
Achterstallig onderhoud	Onderhoud dat niet op tijd is uitgevoerd, waardoor een onderhoudsrichtlijn is overschreden en niet (meer) wordt voldaan aan het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau. Achterstallig onderhoud kan leiden tot schade en/of onveilige situaties, hetgeen vaak leidt tot hogere herstelkosten.
Activa-posten	De activa maken onderdeel uit van de balans (zie aldaar) en worden, kort gezegd, gevormd door de (in geldwaarde uitgedrukte) bezittingen, zoals gebouwen, goederen, vorderingen en geldtegoeden. De activa-posten worden meestal onderverdeeld in twee categorieën: - vaste activa, zijnde activa-posten die langer dan een jaar meegaan, zoals gebouwen, machines en inventaris en; - vlottende activa, zijnde activa-posten die maximaal één jaar meegaan, zoals voorraden, vorderingen en geldtegoeden. De tegenhanger van de activa-posten zijn de passiva-posten.
Algemene reserve	Reserves kunnen worden omschreven als eigen vermogensbestanddelen (op de balans) en zijn in principe vrij om te besteden. Een algemene reserve is een reserve waaraan de raad geen specifieke bestemming heeft gegeven, zoals bij een bestemmingsreserve het geval is. Mook en Middelaar heeft twee algemene reserves: - een (min of meer geblokkeerde) algemene reserve die als ondergrens wordt aangehouden voor het afdekken van risico's, zijnde de 'Algemene reserve' en; - een volledig vrij te besteden algemene reserve, zijnde de Vrij Besteedbare Reserve (VBR).
Balans	De balans bestaat uit twee gedeelten die met elkaar in evenwicht zijn: de activa en de passiva (zie aldaar). De term 'balans' doelt op dit evenwicht. De activa worden, kort gezegd, gevormd door de bezittingen en de passiva bestaan uit het eigen vermogen en het vreemd vermogen. Als de beide delen naast elkaar gepresenteerd worden, staan de activa aan de linkerzijde (debetkant) en de passiva aan de rechterzijde (creditkant). Er is echter niets op tegen om ze onder elkaar te zetten.
Bestuurlijk belang	Betreft zeggenschap in/bij een verbonden partij. Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.
BBV	Het 'Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten' (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere de begroting van een gemeente moet voldoen.
Belastingcapaciteit	De belastingcapaciteit maakt duidelijk hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Door de manier waarop dit financiële kengetal wordt berekend, is dit cijfer in het jaarverslag altijd hetzelfde als in de begroting.
Bestemmingsreserve	Reserves kunnen worden omschreven als eigen vermogensbestanddelen (op de balans) en zijn in principe vrij om te besteden. Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan de raad echter een specifieke bestemming heeft gegeven. De raad is bevoegd om de bestemming te wijzigen of ongedaan te maken.
Bestemmingsreserve kapitaallasten	Bestemmingsreserve voor het dekken van kapitaallasten (afschrijving en rente) van reeds gerealiseerde of nog te realiseren investeringen. De kapitaallasten van nieuwe investeringen worden zoveel mogelijk opgenomen in de begroting, zodat deze bestemmingsreserve op termijn niet meer nodig is.
Bezuinigingsmaatregelen	Lastenverlagende maatregelen om een begrotingstekort weg te werken. Een bezuiniging is iets wat al rechtstreeks op de lasten van de begroting wordt verwerkt. In de begroting zijn deze bezuinigingen op programmaniveau verwerkt.
Budgetrecht	De bevoegdheid om financiële middelen beschikbaar te stellen. Door de begroting vast te stellen geeft de raad het college toestemming om geld uit te geven aan de afgesproken activiteiten.
Deelneming	Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.
Dekkingsmiddelen	Middelen die worden gegenereerd dan wel aangewend om de lasten in de begroting op te vangen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen algemene dekkingsmiddelen en specifieke dekkingsmiddelen. Algemene dekkingsmiddelen zijn vrij te besteden (zoals uitkeringen gemeentefonds), terwijl specifieke dekkingsmiddelen gebonden zijn aan bepaalde uitgaven binnen een programma (zoals een provinciale subsidie, de afvalstoffenheffing of leges voor de aanvraag van een paspoort).
Dividend	Een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders (= deelneming).

Begrip	Omschrijving / toelichting
EMU-referentiewaarde	Een individuele EMU-referentiewaarde betreft geen norm, maar betreft een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft. De Wet Hof bepaalt dat de individuele referentiewaarde voor het EMU-saldo van de individuele overheden, naast het eigen aandeel, ook het aandeel in het EMU-saldo van gemeenschappelijke regelingen betreft waar de individuele overheid deel van uitmaakt.
EMU-saldo	Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven op kasbasis van een gemeente. Dit in tegenstelling tot het begrotings- of rekeningresultaat op basis van het baten- en lastenstelsel. Het EMU-saldo wordt berekend volgens Europese voorschriften.
Financieel belang	Een bedrag dat aan een verbonden partij ter beschikking is gesteld en niet verhaald kan worden als de verbonden partij failliet zou gaan. Het kan ook het bedrag zijn waarvoor de gemeente aansprakelijk is als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.
Financiële kengetallen	Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van een gemeente. Deze zijn vermeld in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.
Geïnventariseerde risico's	In kaart gebrachte kansen op gevaar of schade met financieel gevolg van substantiële omvang.
Gekwantificeerde risico's	Het totaal van de financiële gevolgen van de kansen op gevaar of schade.
Gemeenschappelijke regeling	Een samenwerkingsverband tussen overheidslichamen (zoals bijvoorbeeld gemeenten) dat op grond van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen is opgericht.
Groot onderhoud	Uitvoering van correctieve maatregelen, als gevolg van slijtage na een langere periode van gebruik, om een object in goede staat (op een vooraf bepaald kwaliteitsniveau) te houden of te brengen. Groot onderhoud dient zich in de regel aan, is daarom vaak gepland, is veelal ingrijpend van aard en betreft een groot of belangrijk deel van het object.
Incidentele baten en lasten	De aard van de begrotingspost is altijd leidend voor het al dan niet incidentele karakter ervan. Een hulpmiddel bij het bepalen van het karakter van de begrotingspost is de tijdsduur. Incidentele baten en lasten zijn posten die het begrotingssaldo incidenteel beïnvloeden. Baten en lasten die zich in drie jaar of minder voordoen, kunnen worden gekwantificeerd als incidenteel, maar kunnen ook structureel van aard zijn. Baten die zich vier jaar of langer voordoen zijn in beginsel structureel van aard.
Investeringen met economisch nut	Investeringen die verhandelbaar zijn (bijvoorbeeld gebouwen of vervoermiddelen) en kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.
Investeringen met maatschappelijk nut	Investeringen die in principe niet verhandelbaar zijn (bijvoorbeeld wegen). Voor sommige investeringen met maatschappelijk nut worden de kosten verhaald middels een heffing (bijvoorbeeld riolering).
Klein onderhoud	Preventieve maatregelen en dagelijkse reparaties die noodzakelijk zijn om het object in goede, werkende en veilige staat te houden tegen een van te voren vastgesteld kwaliteitsniveau.
Kwaliteitsniveau van het onderhoud	Een maat (norm) voor de staat van onderhoud waarop een kapitaalgoed zich moet bevinden.
Kwijtschelding	Inwoners die gemeentelijke belastingen (lokale heffingen) niet kunnen betalen, kunnen de gemeente om kwijtschelding vragen. Het is afhankelijk van het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid wie daarvoor wel of niet in aanmerking komt en voor welke belasting.
Lokale heffingen	Retributies en eigen belastingen die de gemeente ontvangt op basis van publiekrechtelijke regels, zoals onroerende zaakbelastingen, leges, rioolheffing en afvalstoffenheffing.
Materiële vaste activa	Investeringen met een meerjarig economisch of maatschappelijk nut.
Onderhoud kapitaalgoederen	Het systematisch aan de hand van beheerplannen onderhouden van in de gemeente aanwezige kapitaalgoederen (zoals wegen, groen, water, gebouwen).
Opschuiven sluitend meerjarenperspectief	In de Gemeentewet is bepaald dat een meerjarenraming voor (ten minste) de drie jaren volgend op het begrotingsjaar wordt opgesteld. Als het begrotingsjaar geen structureel en reëel evenwicht laat zien, moet aannemelijk worden gemaakt dat het evenwicht uiterlijk in het derde jaar van de meerjarenraming door de gemeente tot stand kan worden gebracht. Het is daarom in beginsel voor de toezichthouder niet acceptabel als ieder jaar opnieuw een meerjarenraming wordt opgesteld waarbij er uitsluitend in het derde jaar van de meerjarenraming weer evenwicht is.
Overhead	Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces (zoals algemene personeelskosten, kosten van ICT, huisvestingskosten, kosten managementteam).
Passiva-posten	De passiva maken onderdeel uit van de balans en worden, kort gezegd, gevormd door het (in geldwaarde uitgedrukte) eigen vermogen en vreemd vermogen (schulden en verplichtingen). De passiva-posten worden meestal onderverdeeld in drie categorieën: - eigen vermogen, zijnde het verschil tussen alle bezittingen (activa) en het vreemd vermogen (schulden) - vaste passiva, zijnde passiva-posten die langer dan een jaar meegaan zoals voorzieningen en langlopende opgenomen geldleningen en; - vlottende passiva, zijnde passiva-posten die maximaal één jaar meegaan, zoals schulden aan leveranciers of 'rood staan' bij een bank.

Begrip	Omschrijving / toelichting
Preventief toezicht	Wanneer de begroting niet aan de wettelijke criteria voor structureel en reëel evenwicht voldoet, is er sprake van preventief toezicht. In dat geval behoeven de begroting en de daarop volgende begrotingswijzigingen vooraf de goedkeuring van de toezichthouder (Gedeputeerde Staten).
Programma	Een samenhangend geheel van activiteiten in de gemeentebegroting. De programma's worden door de raad vastgesteld (en blijven in principe gedurende een raadsperiode gelijk).
Reëel evenwicht	Met reëel evenwicht wordt bedoeld dat de geraamde baten en lasten in de begroting en meerjarenraming volledig en realistisch zijn.
Repressief toezicht	Wanneer de begroting aan de wettelijke criteria voor structureel en reëel evenwicht voldoet, is er sprake van repressief toezicht. Dit is de standaardvorm van toezicht en houdt in dat de begroting en de daarop volgende begrotingswijzigingen direct uitgevoerd kunnen worden (rechtskracht krijgen), zonder afhankelijk te zijn van een voorafgaande goedkeuring van de toezichthouder (Gedeputeerde Staten).
Risico-inventarisatie	Een overzicht van de kansen van een positieve of een negatieve gebeurtenis van materieel belang.
Risicomanagement	Risicomanagement is een hulpmiddel om op een gestructureerde manier risico's in kaart te brengen, te evalueren en - door er pro-actief mee om te gaan - beter te beheersen. Risicomanagement is gebaseerd op het maken van risicoanalyses en maakt veelal gebruik van risicomodellen.
Solvabiliteitsratio	Dit financiële kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteitsratio is het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal.
Stelpost	Begrotingspost waarvan de concretisering nog moet worden uitgewerkt.
Stelsel van baten en lasten	Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dat betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben. Bij een kasstelsel, dat de Rijksoverheid bijvoorbeeld hanteert, worden inkomsten en uitgaven toegerekend aan het jaar waarin de betalingen zijn gedaan. Het omrekenen van het resultaat volgens het stelsel van baten en lasten naar een resultaat volgens het kasstelsel, gebeurt via het berekenen van het EMU-saldo.
Structureel en reëel evenwicht	Deze situatie is aan de orde als, uitgaande van het bestaande beleid en inclusief nieuw aanvaard beleid, - alle structurele lasten tenminste worden gedekt door structurele baten en - incidentele lasten worden gedekt door incidentele baten (waaronder onttrekkingen aan de VBR)
Taakstelling	Opdracht tot bezuinigingen, terwijl (nog) geen concrete maatregelen zijn genomen. Pas op langere termijn ontstaan de positieve financiële effecten.
Voorziening	Voorzieningen kunnen worden omschreven als vermogensbestanddelen die als vreemd vermogen zijn aan te merken, omdat deze gelden niet vrij beschikbaar zijn. Er staat namelijk altijd een verplichting of een kwantificeerbaar risico tegenover. De raad stelt voorzieningen in voor een specifiek doel. Ter onderbouwing moet een (beheers)plan opgesteld worden. De voorziening kan alleen gebruikt worden voor het doel waarvoor zij is ingesteld.
Vrij Besteedbare Reserve (VBR)	De Vrij Besteedbare Reserve is een vorm van een algemene reserve, maakt onderdeel uit van het eigen vermogen op de balans en is vrij te besteden.
Weerstandsvermogen	Het weerstandsvermogen geeft de mate aan waarin de gemeente in staat is middelen vrij te maken dan wel middelen heeft vrijgemaakt om niet begrote financiële tegenvallers op te vangen zonder ingrijpende beleidswijzigingen. Het weerstandsvermogen bestaat uit twee onderdelen, namelijk de weerstandscapaciteit en de risico's. Het weerstandsvermogen geeft de verhouding tussen deze twee onderdelen aan.
Weerstandscapaciteit, incidenteel	Het vermogen om onverwachte eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen, zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken op het geldende niveau.
Weerstandscapaciteit, structureel	Het vermogen om onverwachte tegenvallers structureel in de lopende begroting op te kunnen vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken.

Colofon

Bezoekadres:
Gemeentehuis
Raadhuisplein 6
6585 AP MOOK

Correspondentieadres:
Gemeente Mook en Middelaar
Postbus 200
6585 ZK MOOK

internet *:* www.mookenmiddelaar.nl
e-mail *:* gemeente@mookenmiddelaar.nl
telefoon *:* (024) 696 9111

Oplage
Papier : 40 exemplaren
Digitaal : Gemeentelijke website

Foto voorzijde
Hoog water bij de Maas in Mook (winnaar fotowedstrijd 2023 'Thuis in mijn gemeente')